

VISKA, f. 1. Redskap af hopbundna fina qvistar o. d., att dermed bortviska något, damma, skura; rengöra, o. s. v. Se f. ö. *Damviska, Skurviska*.

VISKA, v. a. 1. Med viska rengöra. *V. af, se Afviska. V. kanoner*, med viskare rengöra dem. — *V. n.* Se *Vifta. V. med svansen*. — *Viskande*, n. 4. o. *Viskning*, f. 2.

VISKARE, m. 3. (artil.) Laddtyg, bestående af en tillräckligt lång stång af ask, med viskarekolf i ena ändan och sätarekolf i den andra.

VISKAREKOLF, m. 2. pl. — *kolfvar.* (artil.) Den i ena ändan af en viskare anbragta kolf, hvarmed kanalen i en kanon renviskas.

VISLIG, a. 2. (fam.) Klok, förständig. *Ett v-t förfarande. V. åtgärd.*

VISLIGEN, VISLIGT, adv. (fam.) Klokt, förständig.

VISMAKARE, m. 3. En som diktar visor.

VISMELODI, ---di, f. 3. Melodi på en visa.

VISMUT, vi'smutt, m. sing. (t. *Wismuth*) En halffmetall, hvitgul, skör, lättsmält; brukas mest till förtjening och lödning.

VISMUTGLANS, vi'ssmuttglåns, m. sing. Ett slags mineral med metalliskt utseende, bestående af vismut och svafvel.

VISNA, se *Vissna*.

VISNING, f. 2. Se *Visande*.

VISP, m. 2. Redskap, som brukas till vispning, bestående af ett hopbundet knippe af fint afbarkadt björkris.

VISPA, v. a. 1. Med visp tätt slå något vått eller blött ämne, för att väl blanda dess beståndsdelar eller åstadkomma skum. *V. gröl. V. grädde. V. choklad. V. ägg*, d. v. s. inmätt af ägg. — *Vispande*, n. 4.

VISPAKTIG, a. 2. Se *Vispig*.

VISPER, vi'ssp'r, m. sing. (fam.) Vispig person.

VISPIG, a. 2. (fam.) Flyktig och opålitlig, utan hållning, karakter och grundsats.

VISPIGHET, f. 3. (fam.) Vispig karakter.

VISPMOSSA, f. 1. Se *Mattegräs*.

VISPNING, f. 2. Handlingen, då man vispar.

VISS, a. 2. (af *Veta*) 1) Säges om det, som man säkert vet, d. v. s. hvarom man, af tillräckliga förnufts- eller erfarenhetsgrunder, eller genom sitt omedelbara medvetande, är öfvertygad.

Det är så v-t som amen i kyrkan. Antaga, tro för v-t. Ge ut för v-t. Häfva, hysa, lefva i den v-a öfvertygelsen, att... En v. under-rättelse. V-t är det, att han vann. — Brukas i neutr. sing. def. såsom substantiv, t. ex.: *Taga det v-a för det ovissa.* — *Syn.* Säker, Otvifvelaktig, Ofelbar, Tillförlitlig. — 2) Bestämd; till namnet uppgifven. *Ett v-t svar. V-a inkomster. På v-a timmar. På v. dag, timma. På v-a terminer. Sedel på v. man.* — Brukas i neutrum äfven substantivt, t. ex.: *Det ordet betyder ingenting v-t. Han mente dermed ingenting v-t.* — 3) (om person) Fullt öfvertygad. *Vara v. på, om något. Vara v. på sin sak. Derpå är jag v. Jag är v. på, om, att... Jag är v., att så är.* — 4) Säges om person eller sak, som man känner eller vet, men ej till namn eller beskaffenhet uppgifver. *En v. person, en v. man. V-t folk. V-a saker. På v-t sätt. I v-t afseende. I v-a händelser, fall, omständigheter.* Substantivt säges äfv.: *En v., en viss person.* — 5) Nyttjas äfv. om någonting obestämdt, något som man ej kan göra redo för. *Hon har i sitt väsende ett v-t något, som*

utomordentligt behagar. — 6) (om person) Säker, trygg. *V. på foten. Han ser så v. ut.*

VISSEN, vi'ssn, a. 2. neutr. — *et*, pl. *vissna*. *Vissnad*.

VISSENHET, f. sing. *Vissnad* tillstånd.

VISSERLIGA, eller

VISSERLIGEN, adv. Med visshet. Brukas, för att bejaka, bekräfta, medgifva. *Det är v. sant. V. har han orätt, men... Ja v.*

VISSHET, f. 3. 1) Öfvertygelse, stödd på tillräckliga grunder. *Häfva v. om något. Jag vet det med fullkomlig v.* — 2) Säkerhet. *Jag kommer med all v.*

VISSHÄND, a. 2. Som vid kastning, slungning o. s. v., med säkerhet träffar målet.

VISSNA, v. n. 1. 1) Förtorka af brist på näringsstoff. Säges isynnerhet om växter och växtdelar, men äfv. om människokroppen och dess delar. *Gräset, blommorna v. Hon v-r med hvar dag.* — *Syn.* Afvissna, Bortvissna, Förvissna. — 2) (fig.) Förlora kraft, skönhet, behag, o. s. v. *Hennes skönhet har v-t.* — *V-d*, part. pret. Som *vissnat*. — *Vissnande*, n. 4.

VISSO, gam. böjd kasus af *Viss*. Bibehåller sig ännu i uttrycken: *För v.*, med visshet, sannoligen, i sanning; *till yttermera v.*, till säkrare efterrättelse, till bekräftelse.

VISST, adv. 1) Med visshet, säkerligen, säkert. *Det tror jag helt v. Jag vel, jo v. V. icke, nej v. icke. Veta v. Jag vet det så mycket v-are som... Det vill jag v. icke. Det är v. sjerde gången det nu händer. Det vet jag v.* säges föraktligt om något, som man vill antyda att man ej bryr sig om, eller för att uttrycka otålighet, harm, ovilja. *Visst* brukas äfv. ironiskt för: visst icke, t. ex.: *Det var v. mödan värd!* — *Syn.* Visserligen, Säkerligen, Säkert, Utan tvifvel, Otvifvelaktigt, Ofelbart, För visso. — 2) Bestämdt. *Lofva v. Han svarar alltid så v.* — 3) Sannolikt, förmodligen. *Det ringer v. efter herr N. Han var v. der i går.*

VISSERLIGEN, säkert.

VISSERLIGEN, säkert.

VISSERLIGEN, säkert.

VISSERLIGEN, säkert.

VISSERLIGEN, säkert.

VISSERLIGEN, säkert.

VISSERLIGEN, säkert.

VISSERLIGEN, säkert.

VISSERLIGEN, säkert.

VISSERLIGEN, säkert.

VISSERLIGEN, säkert.

VISSERLIGEN, säkert.

VISSERLIGEN, säkert.

VISSERLIGEN, säkert.

VISSERLIGEN, säkert.

VISSERLIGEN, säkert.

VISSERLIGEN, säkert.

VISSERLIGEN, säkert.

VISSERLIGEN, säkert.

VISSERLIGEN, säkert.

VISSERLIGEN, säkert.

VISSERLIGEN, säkert.

VISSERLIGEN, säkert.

VISSERLIGEN, säkert.

VISSERLIGEN, säkert.

VISSERLIGEN, säkert.

VISSERLIGEN, säkert.

VISSERLIGEN, säkert.

VISSERLIGEN, säkert.

VISSERLIGEN, säkert.

VISSERLIGEN, säkert.

VISSERLIGEN, säkert.

1) Penningstraff, som af domstol på förhand bestämmes för någon, i händelse han försummar att ställa sig någon dess föreskrift till efterrättelse. *Ålägg, förelägg v. Ålägg en något vid v., vid 10 v:dr's v.* — 2) (i gamla språket) Kroppslig åkomma. Deraf: *Blodvite*.

VITESBROTT, n. 3. Försummelse, hvarigenom man gör sig förfallen till vite.

VITESBÖTER, 3. pl. Böter, som erläggas för vitesbrott.

VITESFÖRBUD, n. 3. Förbud vid vite.

VITJA, se *Vittja*.

VITNA, VITRA, m. fl., se *Vittna, Vittra &c.*

VITRIFIERA, v. a. 1. (fr. *Vitrifier*, af lat. *Vitrum*, glas) Smälta till glas, förglasa.

VITRIFIKATION, ----schön, f. 3. För-glasning.

VITRIOL, --öl, m. sing. (medelt. lat. *Vitriolum*, af lat. *Vitrum*, glas) 1) (i vidsträckt mening) Svafvelsyrad salt, bildadt med någon af de tyngre metallernas oxider. — 2) (allmänast) Svafvelsyrad salt af järn-, koppar- eller zinkoxid. *Vanlig v.*, äfv. *grön v.*, jernvitriol. *Blå v.*, äfv. *cyprisk v.*, kopparvitriol. *Hvit v.*, äfv. *Galitzstenen*, zinkvitriol. *Svart v.*, en blandning af jernvitriol och alun, som vinnes ur alunens sista moderlut. — *Ss. V-artad, -blandad, -haltig.*

VITRIOLKIS, --öltj's, m. 3. Enkelt svafveljern.

VITRIOLOLJA, f. sing. Se *Svafvelsyra*.

VITRIOLSPIRITUS, --ölspirituss, m. sing. Blandning af 1 del engelsk svafvelsyra med 3 delar vatten. Kallas äfv. Messingsvatten.

VITRIOLSYRA, f. sing. Se *Svafvelsyra*.

VITRIOLYVERK, n. 3. Inrättning, ställe, der vitriol tillverkas.

VITRÖS, -ös, a. 2. (fr. *Vitreux*, af lat. *Vitrum*, glas) Glasartad.

VITSOR, vi'tsord, n. 3. (af gamla verbet *Vita*, intyga) 1) Intyg, vittnesbörd. *Gifva v. om något. Det v. får jag lemna honom, att... Han har godt v. af sina lärare. Ha'n's v. gäller icke.* — 2) Rättighet att gälla som auktoritet; kraft att gälla som betyg, bevis; laglig giltighet såsom bevis. *Han äger ej v. i den saken. Dessa protokoller äga v.*

VITSORDA, vi'tsorda, v. a. 1. Gifva vitsord om, med vitsord styrka, bekräfta. *V. en uppgift, ett förhållande.* — *Vitsordande*, n. 4.

VITTEN, se *Hvitten*.

VITTER, vi't'r, a. 2. (af *Veta*) Ursprungl.: förständig, vettig. 1) Som sysselsätter sig med diktkonst eller vältalighet. *En v. man. V-t fruntimmer. Den vittra verlden*, de som sysselsätta sig med vitterhet. — 2) Som angår, tillhör diktkonsten eller vältaligheten. *V-t arbete. Vittra försök. Vittra öfningar, idrotter. V-t sällskap, gille, förening af vittra personer i och för vittra öfningar.*

VITTERHET, f. 3. Den sköna litteraturen d. v. s. diktkonst och vältalighet. *Ihå v.* — *Ss. V-salskare.*

VITTERHETS-AKADEMI, -----mi, f. 3. Akademi, stiftad, för att främja och uppmuntra vitterhetens idkande. *Svenska V-en* stiftades år 1733 af drottning Lovisa Ulrika, men fortfor endast till hennes död.

VITTERHETS-ALMANACK, -----äck, f. 1. Poetisk kalender.

VITTERHETSARBETE, n. 3. Arbete i dikt-konst eller vältalighet.

VITTERHETS-, HISTORIE- och ANTIQVI-TETS-AKADEMIEN, f. sing. def. Svensk akademi, som af konung Gustaf III år 1736 stiftades i stället för Vitterhets-akademien (Jfr. detta ord), i ändamål att befördra vitterhetens, häfdateckningens och fornforskningens framsteg i fäderneslandet.

VITTERHETSIDKARE, m. 3. En som idkar vitterhet.

VITTERHETS-KALENDER, ---kal'nd'r, m. 2. pl. — *kalendrar*. Se *Vitterhets-almanack*.

VITTERHETSNOJE, n. 4. Noje, som har till föremål vitter sysselsättning.

VITTERHETSSTYCKE, n. 4. Se *Skalde-stycke*.

VITTERLEK, m. sing. 1) (hos de forndna Skandinaverna) Skaldskap (skaldekonst, sång, sagoskänmtan, parabol och gåtor) jemte sällskapliga tidsfördrif (musik, dans och brådspel). — 2) (nu) Se *Vitterhet*.

VITTERLEKARE, m. 3. Se *Vitterhetsidkare*.

VITVERT, adv. På ett vittert sätt, poetiskt eller vältaligt. *Skrifva, uttrycka sig v. V. uppfostrad.*

VITVJA, v. a. 4. (fordom: Besöka) Undersöka utlagd fisk- eller jagt-redskap, för att se, om någon fångst erhållits. *V. nåt, stångkrok, kraft-häf, donor.* — *Vittjande*, n. 4.

VITVNA, v. n. 1. (af gamla verbet *Vita*, intyga) 1) Inför domstol omtala, hvad man vet i ett mål, som der är under ransakning. *V. i en sak, i ett mål. V. om något. Han v-de, att han sett mig. V. för ell. med någon*, till dess fördel. *V. emot någon*, till hans följande, eller emot hans påstående, uppgitt. — 2) (fig.) *V. om*, utgöra bevis för, bevisa, intyga. *Delta v-r om hans löftja. Dessa troster v. om våra segrar. Derom vittna hans arbeten.*

VITVNE, n. 3. (af gamla verbet *Vita*, intyga) 1) Person, som vittnar i en rättegångssak. *Höras som v. Afhöra v-n. Ett v-s uttogo. V-t förklarade, att... Efter aflagd ed berättade v-t följande. Kalla, stämna någon till v. Framskaffa v-n. Åberopa någon som v. Taga v. på, till någon vid en händelse närvarande förklara, att man fordrar, det han skall vittna derom. *Han tog alla de närvarande till v-n.* — 2) Person, som är närvarande vid en händelse och således kan bevitna den. *Vara, blifva v. till ett brott. Jag var v. till, att han slog honom. Jag har v-n på det. V-na till uppträdet aflägsnade sig.* — 3) (i allmänhet) Den, som intygar, kan intyga något. *Han är mitt v., att jag ej yttrade mig så. Gud är mitt v., att man förtalat mig. Taga Gud (himmel) till v. på sin oskuld.* — 4) Vittnesbörd. I uttrycket: *Bära v. om, vittna om.* — 5) (mindr.) Fönskbil af lika storlek och antänd på samma gång som den, hvilkens skull antända en mina.*

VITVNESBERÄTTELSE, f. 3. Vittnes berättelse i ett rättegångsmål.

VITVNESBÖRD, n. 3. 1) Se *Vittnesmål*. *Aflägg v., se Vittna.* — 2) Vitsord, intyg. *Bära v. om, vittna om, intyga, bevisa, ådagalägga.*

VITVNESED, m. 3. Ed, som vittne inför rätten aflägger, och hvarigenom det förpligtat sig att vittna, hvad det vet sant vara.

VITVNESFÖR, a. 2. Se *Vittnesgill*.

VITVNESFÖRHÖR, n. 3. Vittnens förhörande; emottagande af vittnesmål.

VITVNESGILL, a. 2. Hvars vittnesmål enligt lag är giltigt.

VITNESMÅL, n. 5. Hyad ett vittne har att inför domstolen förmåla i ett mål. *Afgifva v. om något. Friande, fallande v.*

VITTRA, v. n. 1. (om vissa ämnen) I luften sönderfalla till ett fint pulver. *V. út, se Utvittra. — Vittrande, n. 4.*

VITTRING, f. 2. 1) Ett ämnes sönderfallande i ett fint pulver, genom luftens inverkan. — 2) Sålunda uppkommet pulver. — 3) (jäg.) Smörja för räfsaxar, bestående vanligtvis af kamler och hvitlökl.

VIVAT! vi'vatt, int. (latinskt ord) Leve!

VIVERE, vi'vere, n. sing. oböjl. (latinskt ord) *Se Vivre.*

VIVI, vi'vi, n. sing. oböjl. (i barnspråket) *Sofva; sömn.*

VIVRE, vi'vr, n. sing. oböjl. (fransyskt ord, af lat. *Vivere*, lefva) Föda, lifsuppehälle.

VIZIR, se *Visir*, m.

VOJ! int. (fam. o. skämtv.) Utrop, då man jemnar, beklagar sig. *Voj! voj!*

VOJA SIG, v. r. 1. (fam. o. skämtv.) Jemra sig, klaga. — *Vojande, n. 4.*

VOJT, m. 2. (sjöt.) Kulle, hvarpå en logglinna upprullas.

VOJVOD, väjvödd, m. 3. (pol. *Wojewode*, härforare) 1) (ford.) Ståthållare i en polsk provins. — 2) Titel, som hospodarerna i Moldau och Wallachiet fordome förde.

VOJVODSKAP, n. 5. 1) En vojvods embete, värdighet. — 2) Landskap, der en vojvod var ståthållare.

VOKAL, -- å, m. 3. (gram.) Själfjudande bokstav, själfjud. [Vocal].

VOKÅLFÖRÄNDRING, vokål-- , f. 2. (gram.) Ombyte af vokalt vid böjningen af vissa ord, t. ex.: *Fader, fäder; Binda, band.*

VOKALISK, a. 2. (gram.) Själfjudande. [Voc-].

VOKALMUSIK, -- älmusik, f. sing. Det slags musik, som endast är bestäm'd för sång, och uti hvilken musik och diktkonst förena sig. [Voc-].

VOKATIV, -- i'v, m. 3. (gram.) Femte kasus i den latinska och efter denna bildade språktäror. Tilltalsfall, Tillropsställning. Skrifves äfv. enligt latinet *Vocativus*. [Vokati].

VOLANG, vållång, m. 3. (fr. *Volant*). En halfrund läderboll, hvars flata sida är besatt med fjädrar, och som begagnas för lödsfördrift att med sålra uppkastas i luften, då fjädrarna en stund der hålla den uppe.

VOLATIL, -- i'l, a. 2. (kem.) Som lätt förflygtas.

VOLATILISERA, v. a. 1. (kem.) Förflygtiga. — *Volatilisering, f. 2.*

VOLFRAM, vålfram, m. sing. (t. *Wolfram*) 1) En tung, hård metall, med färg och glans af jern. — 2) Ett slags mineral, hvart denna metall finnes.

VOLKAN, vållkan, m. 3. (lat. *Vulcanus*, eldens gud) Eldsprutande berg. — Skrifves äfv. *Vulkan*. [Volcan].

VOLKANISK, a. 2. Som tillhör eller härrör af eldsprutande berg. *V. kraft. V-a stenarter. V. aska. — Äfv. Vulkanisk*. [Volcanisk].

VOLKANMAL, vållkanmål, m. 2. Fisk af malslägtet, 4 tum lång, i Ändernas bergsjöar; utkastas ofta kokt af slamsprutande vulkaner. *Silurus Cyclopus*.

VOLONTÄR, vållångtär, m. 3. (fr. *Volontaire*) Frivillig soldat. [— tör].

VOLT, vål't, m. 3. (fr. *Volte*) 1) Svängning. — 2) (ridk.) Krets, hvart rytturen rider hästen i

ridhus eller bana. — 3) (fäktk.) Rörelse, för att undvika motståndarens lugg. — 4) (i kortspel och kortkonster) Konstgrepp, då korten så vändas och blandas, att ett visst kort får en viss plats, ofvanpå eller i midten af leken. *Slå v., göra ett sådant konstgrepp.*

VOLTAISK, vål'taisk, a. 2. (fys.) *V. stapel* ell. *Volts stapel* (så kallad efter upptäckaren Volta), stapel, hvarmed galvaniska fenomeners åstadkommas, sammanlagd af zinkskifvor och silfver- eller kopparskifvor, med våta papp- eller läderskifvor på det sätt upplagda, att först ligger en silfver- eller kopparskifva, dernäst zink, så papp, derpå åter silfver eller koppar, zink o. s. v., samt sist zink, då man börjat med silfver, eller tvärtom.

VOLTIGE, vål'ti'geh, m. 3. (franskt ord) 1) Dans på slak lina. — 2) Konsten att utan begagnande af stighuglar göra språng upp på, öfver eller ifrån en häst.

VOLTIGERA, vål'tischëra, v. n. 1. (fr. *Voltigera*) 1) Dansa på slak lina. — 2) Göra språng upp på, öfver eller ifrån en häst.

VOLTIGEUR, vål'tischör', m. 3. 1) Lindansare på slak lina. — 2) En som är öfvad i konsten att voltigera (hem. 2), att göra luftsprång. Luftspringare. — 3) (i franska arméen) Lätt infanterist, inöfvad i konsten att voltigera (hem. 2).

VOLUT, -- üt, m. 5. (lat. *Voluta*) Snäckformig prydnad på pelares kapitäl.

VOLUMINÖS, --- ö's, a. 2. (fr. *Volumineux*) 1) Som har mycken volym, stort omfång. — 2) (om böcker) Bestående af många delar eller band. Säges äfv. om en bok, som har ett stort arkival.

VOLUSPA, se *Völuspa*.

VOLYM, -- y'm, m. 3. (fr. *Volume*, af lat. *Volume*) 1) Vid, omfång; (fys.) storleken af det rum, som en kropps massa intager. — 2) Bunden del af en bok; bunden bok.

VOMERA, v. n. 1. (lat. *Vomere*) Kråkas.

VOMITIV, -- i'v, n. 3. o. 5. Kräkmedel.

VON, vä'n, m. 3. Tysk preposition, som betyder: af. Brukas i vissa adelsnamn.

VORDEN, part. pret. af *Varda*.

VOTERA, v. n. 1. (af lat. *Votum*) Rösta. *V. på någon. V. út, se Utvotera. — V. a. Älgöra, besluta genom röstning. V. en tacksägelseadress. — Voterande, n. 4. o. Voterung, f. 2.*

VOTERINGSLISTA, f. 1. Lista på voterande.

VOTERINGS-PROTOKOLL, ---- käll, n. 3. o. 5. Protokoll, som föres vid voterung.

VOTERINGSSEDEL, m. 2. pl. — *sedlar*. Sedel, hvarpå en voterande skrivit sitt votum.

VOTERINGSURNA, f. 1. Urna, hvart voteringsseddlar läggas.

VOTUM, vötumm, n. pl. *vota*. (latinskt ord, som egentl. betyder: löfte, önskan) Röst, som vid omröstning afgifves.

VRAK, se *Vräk*, I.

VRAK, n. 3. (af *Vräka*) 1) (i sing.) Hyad som blifvit vräkt såsom odugligt. — *Syn. Vrakgods, Utskott. — 2) Fartyg, som af storm och våg blifvit så skeddadt, att det drifver omkring i sjön, utan att kunna styras, eller är uppvräkt på land. — 3) Se Strandvrak. — 4) (fig. fam.) Oduglig människa.*

VRAKA, v. a. 1. Frånskilja det som är odugligt.

VRAKBRÅDE, n. 3. Såsom odugligt vräkt bråde.

VRAKFÄGEL, m. 2. pl. — *fäglar*. En flytande simfågel, 29 tum lång; hancu svart och

hvit, inunder svafvelgul; honan ofvan askgrå, med rödbrunt hufvud och hvit haka. *Mergus Merganser*. Kallas äfv. Körfågel, Skråka.

VRAKODS, n. sing. *Se Vrak*, hem. 1.

VRAKJERN, n. sing. Sådant jern, som vid besigtning å våg ej blifvit godkänt.

VRAKPLÅT, m. 2. Såsom felaktig kasserad plåt.

VRAKPRIS, n. 3. (fam.) *Se Rofvarköp*.

VRAKSPIK, m. sing. Sådant spik, som vid besigtning å våg befinnes felaktig och ej får försälfas.

VRAKSTÅL, n. sing. Stål, som under räkningen befunnits oläit, flagigt eller illa brändt.

VRAKTEGEL, - TIMMER, - VIRKE, n. sing. Såsom odugligt förkastadt (vräkt) tegel, timmer, virke.

VRED, n. 5. 1) Del på ett dörrlås, hvilken vrides, då man vill öppna dörren. — 2) *Se Vridhane*.

VRED, a. (utan neutr. sing. indef.) Betagen af vrede. *Vara, blifva v. på någon.* (Fig.) *Det v-a hafvet, det stormupprörda h. — Syn. Förtörnad, Vredgad, Uppbragt, Ond, Gramse, Befängd, Besatt, Arg, Het.*

VREDE, m. sing. Häftigt missnöje öfver en offerrätt, förenadt med begär att straffa upphofsmanen. *Intagas, betagas af v. I v-s mode. Snar till v. Böjd till v. Reta till v. (Oegentligt) Guds, himmelens v. (Fig.) Hafvets v., dess vråkande under storm. Ej låta solen gå ned öfver sin v., låta bildka sig, innan man går till hvila på aftonen. — Syn. Förtörnelse, Förargelse, Förbittring, Arghet, Harm, Hetta, Ondska, Hlska.*

VREDGAS, vrëddgass, v. d. 1. Blifva vred. *V. på någon för en sak. V. öfver något. — V-ad, part. pret. Som blifvit vred, betagen af vrede. Brukes ofta adjektivt. — Syn. Förtörnas, Förargas, Förarga sig, Harmas, Blifva vred, ond, uppragt, arg, het, Fatta eld, humör, Förhetsa sig, Föriftra sig, Förgrymma sig.*

VREDSÄM, a. 2. ell. VREDSINT, a. 1. *Se Argtsint*.

VREDSAMHET ell. VREDSINTHET, f. 3. *Se Argtsinhet*.

VREDSAMT ell. VREDSINT, adv. Med vrede.

VRENSK, vrënsk, a. 2. *V. häst*, som gnägggar vid åsynen af ett sto.

VRENSKA, v. n. eller VRENSKAS, v. d. 1. Säges om en häst, som gnägggar vid åsynen af ett sto.

VRESIG, a. 2. (af *Vrida*) 1) Säges om kortväxta träd med vridna och bugliga stammar. *V-t träd. V. stam. V. växt. — 2) (fig.) Tvär och ovänlig i tal och svar. — Syn. Tvär, Butter, Kärf, Knarrig, Faurrig, Föör, Bister, Skarp, Amper. V. menniska = Brumbas, Brumhörn, Brummare.*

VRESIGHET, f. 3. 1) Vresig växt (hos träd). — 2) (fig.) Tvärhet och ovänlighet i tal och svar. — *Syn. Tvärhet, Butterhet, Kärfhet, Knarrighet, Faurrighet, Föörhet, Bisterhet, Amperhet.*

VRESIGT, adv. 1) (om träd) På ett vresigt sätt. *Växa v. — 2) (fig.) Tvärt och ovänligt, med vresighet. Svåra v. — Syn. Tvärt, Buttert, Kärf, Knarrigt, Faurrigt, Bistert, Skarpt, Amper.*

VRET, m. 2. Litet enstaka, inhägnadt åkerland.

VRIAND, vri'änn, f. 3. pl. — *änder*. *Se Blåsand*.

VRICKA, v. a. o. n. 1. (ursprungl. *Vridka*, frequentativ af *Vrida*) 1) Vrida tät och ofta, fram och åter. *V. på stjeran, på rumpan. — 2) Genom smidiga, skelva vändningar i vattnet med en öfver aktern nedlagd åra sätta smärre farkoster i rörelse framåt. V. en båt. — 3) V. foten ell. äfv. V. stig, råka att vrida foten så, att den försträkes. — *Vrickande, n. 4. o. Vrickning, f. 2.**

VRIIDA, v. a. o. n. 3. Impf. *Vred. Sunda. Vridit*. Part. pass. *Vriden*. 1) Röra, föra, vända i sned eller kretsformig riktning åt sidan. *V. vefven till en stipsten. V. hufvudet åt sidan. V. halsen, foten, armen ur led. V. bykkiläder. V. värjan ur handen på någon. V. halsen af en häna. V. munnen på sned. V. nyckeln i låset. V. sönder en nyckel. (Absolut) V. på nyckeln i ett lås. Stå och v. med ordtt nyckel i låset. V. på tappen. V. ett lås i olag, vrida med nyckeln, så att låset blir löst. V. händerna, vrida dem i hvarandra till tecken af djupaste sorg, förvifvan. V. väfnet ur bykkiläder, vrida bykkiläder, så att de befnas ifrån vatten. V. åf, se *Aforida*. V. bort, undan, vrida något så, att det kommer bort, undan. V. bort, se äfv. *Vända bort*. V. fram, vrida något så, att det kommer fram. V. fram och tillbaka. V. ifrån sig, åt höger. V. igen, genom vridning tillsluta, stänga. V. ihöp, se *Hoppvrida*. V. in, genom vridning göra, att något kommer in. V. lös, lossa genom vridning. V. omkring, ned, tillbaka, vrida något så, att det föres omkring, ned, tillbaka. V. upp, vrida något så, att det föres upp; äfv. genom vridning öppna, upplösa. V. upp kläder (i trätt), genom vridning utpressa vattnet ur dem. V. út, se *Utvrida*. V. åt sig, åt venster. — 2) (fig.) *Se Förvrida, Vrånga, Förvända. — V. sig, v. r. 1) Vända sig åt sidan, i sned eller kretsformig riktning. V. sig som en mask. Planeterna v. sig kring sina axlar. V. sig rundt omkring. V. sig på sned.* (Fig. fam.) *V. och vända sig, söka alla möjliga förevändningar, undflykter. V. sig på rosten, se Rost. — 2) Börja sura; skära sig. Säges om dricka. Jfr. Rost. — *Vriden*, part. pass. Brukas äfven adjektivt i vissa uttryck, såsom: V. kolonn, pelare, på ytan liksom vriden i spiral. V. snäcka, som har spirallform. (Bot.) *Vridna* kallas blomhyllblad, när hvarje blad betäcker med sin ena kant och betäcker på den andra. Bildligt brukas *Vriden* i samma mening som *Förnyckt*, t. ex.: *Han tycks vara litet v. Hans förstånd är v-et.***

VRIDAND, se *Vriand*.

VRIDANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något vrides.

VRIIDHANE, m. 2. pl. — *hanar*. Ett metallrör, som midtpå har en utvidgning med ett koniskt hål, hvart sitter en transversalt genomborrad tapp, samt i båda ändar försedd med skruftappar.

VRIIDKA, se *Vricka*.

VRIIDKORS, n. 3. *Se Vändkors*.

VRIIDMUSKEL, vri'idmusk'l, m. 3. pl. — *muskler*. (anat.) Muskel, med hvars tillhjälp en lem vrides.

VRIIDNING, f. 2. *Se Vridande*.

VRIIDNINGS-MOTSTÅND, n. 3. (fys.) Det motstånd, en kropp gör, då den vrides.

VRIIDSTIET, n. 3. Stift att vrida omkring.

VRIIDSTOL, m. 2. *Se Vändstol*.

VRIIDLA, se *Hvielda*.

VRIST, m. 5. (af *Vrida*) Öfre delen af foten nära dess ledgång med benet.

VRÅ, f. 5. pl. vrår. Höra af ett rum; litet undangömdt ställe. *En liten v. Sitta i en v. för sig sjelf.* (Fam.) *Alla v-r och vinklar*, alla små undangömda ställen. *Man har sökt i alla v-r och vinklar.* (Fig. fam.) *Han känner alla v-r och vinklar i huset*, känner fullkomligt alla ställen i huset, är der fullkomligt hemmastadd. *Från alla v-r och vinklar*, från alla håll, äfven ifrån undangömda ställen. *En v. af världen*, på en enslig, afskild, otänd plats. — Bildar sammansättningarna Skam-, Sop-, Kaketugns-, Spisel-, Snygvrå.

Anm. *Vrå* förmodas af *lhre* vara uppkommet af *hå*, ursprungl. staf, staka och egentligen hafva betydigt: vinkel eller hörn, der laodmätare vid sina mätningar sätta stakar, för att bättre utmärka stället.

VRÅK, f. 2. I. (af *Vraka*) Sträcka af isen på sjöar, der den vråkt upp sig som en hög våg eller sänkt sig ned i vinkel (Sänkvråk), vanligen tvärs öfver ifrån land till land. *V-r uppkomma vid tövder*, emedan isen då utvidgas och fordrar större rum.

VRÅK, m. 2. II. *Vråkar* kallas en afdelning af Falksläktet, hvilkas rof utgöres af fågelungar, åkerråttor, ormar, grodor, ödlor, maskar och insekter. Se *Ormvråk*, *Bövråk*.

VRÅL, n. 8. Se *Vrålände*.

VRÅLA, v. n. 1. 4) Säges om det låte, som en fisken och retad tjur låter höra; äfven om några andra djurs snarliktljudande läten. — 2) (fam.) Skrika med grof röst, så att det liknar en tjurs vrålände. *V. af raseri*, af smärta.

VRÅLANDE, n. 4. Låtet af djur eller menniska, som vrålar.

VRÅLAPA, f. 1. Se *Bölapa*.

VRÅNG, a. 2. 1) (ursprungl.) Äfvig. *V. sida*. — 2) (fig.) Förvänd; orätt, falsk. *V-t sinne*, som ej vill det rätta. *V-t vittne*, falskt. *V. domare*, granskare, orättvis, partisk.

VRÅNGHET, f. 5. Vrångt sinne; orättfärdighet, ondsk. orättträdighet, partiskhet.

VRÅNGOED, m. 3. Ed, hvarigenom man bedyrar, att man ej annat vet, än man en rättvis sak hafver.

VRÅNGSINT, a. 1. Som har ett vrångt sinne, ej vill det rätta, ondskefull, orättfärdig.

VRÅNGSINTHET, f. 3. Se *Vrånghet*.

VRÅNGSTRUPE, m. 2. pl. — *strupar*. Se *Våderstrupe*.

VRÅNGT, adv. Med vrånghet, med vrångt sinne. *Döma v.*

VRÅNGVIS, a. 2. Orättvis. *V. domare*, granskare.

VRÅNGVISHET, f. 3. Orättvisa i domslut eller granskning.

VRÅNGVISLIGA, VRÅNGVISLIGEN, eller

VRÅNGVIST, adv. Orättvist. *Döma v.*

VRÅSPINDEL, m. 2. pl. — *spindlar*. En art brun spindel med svarta fläckar, som väfver sina nät i vrår af rum. *Agelena domestica*.

VRÅKA, v. a. 2. Har i impf. äfv. *Vrok*, för hem. 1 och för neutrum. Betyder ursprungligen: Drifva, fösa (t. ex. boskap). 1) Med mycken ansträngning kasta, hafva någonting stort och tungt. *Han tog bolsterna och v-te den midt i synen på mig. V. någon ur rummet, utför trappan. De v-kte sakerna om hvarandra. V. omkull någon. Vågorna v-kte skeppet emot klipporna, godset i land.* (Fig. fam.) *V. något på en,*

stafva en något på halsen, t. ex.: *Jag vet inte, hvem som har vråkt den karlen, det der på mig. V. af, bort, från*, se *Aforäka*, &c. (Fig. fam.) *V. bort sina penningar*, sin egen dom, genom slöseri, misshushållning eller dåraktiga företag göra öfver dermed. *V. i sig*, (i lägre språket) sluka i sig, glupskt och omåttligt förtära. *V. ihóp*, vråka om hvarannat, i en hög, på ett ställe. *V. i'n, ned, upp, út*. — 2) Förkasta såsom odugligt, kassera, rata. *V. ett mynt. V. varor. V. domare, vittnen, jälva dem*. — *V. n. 1*) (om hafvet) Gå i höga vågor. — 2) (om redlösa fartyg) Drifva omkring i sjön, utan att kunna styras. — 3) (om person) *Gå och v.*, drifva omkring utan sysselsättning. *Ligga och v.*, ligga och lättjas, ligga och sträcka sig. — 4) (om sak) *Ligga och v.*, ligga i vägen, till hinders, huller om buller. *Låta sina saker ligga och v.* — *V. impers.* (fam.) *Det v-ker ned*, det hållregnar, snöar förfarligt. *V. stg.*, v. r. 1) Kasta sig tungt och vårdslöst. *V. sig i en lästol, på en soffa*. — 2) (pop.) *V. sig i'n, út*, o. s. v., packa sig, laga sig in, ut.

VRÅKANDE, n. 4. 1) Se *Vråkning*, begge bem. — 2) (neutralt) a) Kringdrifvande utan sysselsättning. — b) Hög sjögång. — c) Fartygs kringdrifvande i redlost skick. — d) Sakers lig-gande huller om buller, i vägen, till hinders.

VRÅKARE, m. 3. Edsvoren person, hvars befattning är att syna vissa varuarter, hvilka skola exporteras, såsom: jern, bräder, m. m.

VRÅKNING, f. 2. 1) Handlingen att vråka (bem. 1). — 2) Förkastande af något odugligt, kassering. *V. af jern*, dess besigtning å våg.

VRÅKSTEN, m. 2. (geol.) Se *Geschieben*.

VRÅNGA, v. a. 2. (af *Vräng*) 1) (egentl., men mindre brukligt) Vända ut och in. — 2) Förvrida. *V. munnen*. — 3) (fig.) Förvrida, förtyda. *V. mening*; *ett ord, ett uttryck. V. lagen. Vrida och v.*, på allt möjligt sätt förtyda. — *Vrängande*, n. 4.

VRÅNGBILD, m. 3. Se *Karikatur*.

VRÅNGNING, f. 2. 1) Vändning ut och in. — 2) Förvridning. *V. på munnen*. — 3) Förtydning. — Deraf: Lagvrängning.

VULA, v. a. 1. (sjöt.) Med vulningståg fastsura (t. ex. bogspröiet vid skägget).

VULCAN, se *Vulkan*.

VULEN, a. 2. neutr. — *et.* (pop. o. fam.; af *Furden* ell. *Vorden*, part. pret. af *Varda*) Beskaffad. *Han är så v. Hur är det v-et?* hur är det fatt? — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom *Karlvulen*, *Knörrvullen*, *Torrvulen*.

VULF, m. 2. (t. *Wolf*) 1) Restjern eller en gjutning. — 2) Se *Ullvulf*.

VULFA, v. a. 1. (fabr.) Fördela ull på ullvulf.

VULGATA, vullgata, f. 1. (lat.) *Versio v.* ell. *biott v.*, den sällmänna latinska bibelöfversättning, af hvilken katolikerna betjuna sig.

VULGÄR, vullgär, a. 2. (lat. *Vulgaris*) Menigheten tillhörande eller utmärkande, läg. *V-a uttryck*.

VULKAN, vullkån, m. 3. 1) *Vulcanus*, hos Romarne eldens och smedernas gud. — 2) Se *Vulkan*.

VULNING, f. 2. (sjöt.) Förrättningen att vula; äfv. derigenom gjord surring.

VULNINGSTÅG, n. 3. (skepp.) Tåg, hvarmed vulning göres.

VUNNEN, part. pass. af *Vinna*.

VURM, m. 2. (t. *Wurm*, egentl.: mask) 1)

Öfverdrifvet, dåraktigt tycke för någon viss sak. *Han har den v-en att bygga, att samla sigill. Det är hans v. Hvar och en har sin v.* — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: *Spelvurm*, *Läsvurm*, m. fl. — 2) Person, som har ett sådant tycke. Äfv. i flera sammansättningar, såsom: *Bok-, Läs-, Spel-, Blomstervurm*, m. fl.

VURMA, v. n. 1. 1) Halva någon viss vurm. Se *Vurm*, bem. 1. *V. i musik. V. i samlandet af sigill.* — 2) Se *Grubbla. V. på något.* — *Vurmande*, n. 4.

VURMAKTIG, a. 2. Något vurmig.

VURMIG, a. 2. 1) Som har någon viss vurm. — 2) (fam.) Ej rätt klok, grubblande. — *Vurmighet*, f. 3.

VURMSKALLE, m. 2. pl. — *skallar.* (fam.) Vurmig menniska.

VURST, vurrst, m. 2. (t. *Wurst*) 1) (skepp.) Gamla låg, formade likt aflånga korfvär och kladda med läder, hvilka fastnåjas på underbjörna, skägget eller andra ställen, för att skydda mot skamflinng. — 2) Se *Furstvagn*.

VURSTVÄGN, m. 2. (t. *Wurst*) 1) Ett slags lång vagn med säten på begge sidor äfvensom fram- och baktill, hvarpå ett större antal personer kunna åka. — 2) (artil.) Ett slags ammunitionsvagn, som tillika tjänar till manskapets transporterande.

VUXEN, part. pret. af *Växa*.

VY, f. 3. (fr. *Vue*) 1) Utsigt. — 2) Talla, målning, kopparstick, ritning, som föreställer en utsigt.

VYSS! Uttryck, som nyttjas, då man vill sölva barn. *Vyss! vyss!*

VYSSJA, v. a. 1. *V. ett barn*, sölva det genom upprepade *vyss! vyss!* eller genom vaggvisors sjungande. — *Vyssjande*, n. 4.

VÅD, f. 3. (af gamla ordet *Vad*, kläde, tyg) 1) Bredden af ett tyg. — 2) Stycke i ett klädesplagg o. s. v. af sjelfva tygets bredd. *V. i en klädning, i segel*.

VÅDA, f. 1. (af isl. *Vø*, olycka) 1) Tillfällighet (vid en olyckshändelse, hvartil någon utan uppsåt varit vållande). *Han råkade att stöta honom i sjön; det skeddde af v.* — 2) Fara. *Fara i v. V-n af obelånksamhet*.

VÅDABOT, c. 3. pl. — *böter.* (lagt.) Böter för vådadröp.

VÅDABROTT, n. 3. (lagt.) Förbrytelse af våda.

VÅDADRÅP, n. 3. (lagt.) Dröp, som sker af våda.

VÅDAED, m. sing. (lagt.) Ed, hvarigenom någon bedyrar, att han af våda dräpt en annan.

VÅDELD, m. 2. Bränd, tillkommen af våda.

VÅDELIG, VÅDELIGEN, se *Vådlig, Vådliggen*.

VÅDEVILL, - - vill, m. 3. (fr. *Vaudeville*) Komiskt sångspel med kupletter, som afsjungas på allmänt bekanta melodier.

VÅDLIG, a. 2. 1) Som sker genom tillfällig olycka, utan uppsåt. *V. händelse*. — 2) Farlig. *V-t företag*. — 3) (fam.) Förskräcklig, förfärlig. *Ett v-t urvärder. Han dricker, så att det är v-t*.

VÅDLIGEN, adv. Af våda. *V. omkommen*.

VÅFFELBAKARE, m. 3. En, som bakar våfflor.

VÅFFELBRUK, n. 3. Ställe, der våfflor bakas.

VÅFFELJERN, n. 3. Ett med långt skaft försedt köksredskap, hvarmed så kallade våfflor bakas, bestående af tvenne mot hvarandra passade II.

jern, hvilka på insidan hafva små ömsom fördjupade eller upphöjda rutor.

VÅFFERDAG, se *Vårfrudag*.

VÅFFERDÅGSLÖK, m. 2. Se *Gårdlösk*.

VÅFFLA, f. 1. (i äldre språket *Vaffla*, t. *Waffel*) Ett slags tunt och lätt bakverk af hvetemjöl, ägg, socker och mjölk. Jfr. *Våffeljern*.

VÅG, f. 2. I. 1) Mekaniskt verktyg, hvarmed kroppars vikt bestämmas, hufvudsaktigen bestående af tvenne delar, nämligen: Vågbalcken eller balansen, och Vågskåtarerna. Jfr. dessa ord. Se äfv. *Snällvåg*, *Besman*, *Pyndare*. *Hydrostatisk v.*, en vanlig våg, men af större noggrannhet, och som tjänar till att väga kroppar i flytande ämnen, för att bestämma deras specifika vikt. — 2) Se *Våghus*. *Föra på v.*, se *Vågföra*. — *Har sammansättningarna Kronvåg*, *Stadsvåg*. — 3) (astr.) *V-en*, ett af tecknen i djurkretsen. — 4) Svängel framtilt på en vagn.

VÅG, f. 2. II. 1) Liksom en ås upprest förhöjning af vattnet i haf, sjö, flod o. s. v., uppdrifven af vinden till större eller mindre höjd. *Hafvets v-or. Sjön går i höga v-or. Skummande v-or. Båten syntes ej i djupet emellan vågorna. Drifva för vind och v.*, se *Vind*. — 2) (fig.) Vågformig upphöjning. *Ränder, som gå i v-or*. — 3) (fys.) Se *Undulation, Vibration*.

VÅGA, v. n. 1. I. (öga brukl.) Gå i vågor.

VÅGA, v. a. 1. II. 1) Utsätta för fara, för äfventyr att förloras. *V. penningar på spel. V. lifvet. V. lif och blod. V. en träffning*. — *Syn. Äfventyra*. — 2) Djerfvas att göra, säga, yttra något. *V. ett steg. V. en anhållan, en bön, en gissning, en tanke*. — *V. n.* Djerfvas. *Jag v-r ej gå dit. Hur v-r ni tala så? V. på*, våga; äfv. påkosta. *V. derpå löst*, försöka äfventyret, försöka på vinst och förlust. (Talesätt) *V. vinna, v. tappa*, ell. *v. vinna, tappa kan, våga på vinst och förlust*. — *V. sig, v. r.* Har samma betydelse som *Våga*, djerfvas, drista sig, men brukas mest i förbindelse med partiklar, t. ex.: *V. sig fram, förbi, igenom, i'n, ut, upp, &c.*, våga att gå, komma fram, &c. *V. sig fram med ett förslag*, våga att framställa &c. *V. sig i favor*, våga att inlåta sig i f. *V. sig in i en skog*, våga att begifva sig in i en skog. *V. er ej ut i kölden*, våga ej att gå ut &c. *Hvem v-r sig dit?* att begifva sig dit? *Han har v-t sig för långt*, vågat gå för långt. *V. dig ej att svara*. — *Syn. Djerfvas, Drista, Drista sig*, Fördrista sig, Föras, Understå sig, Trasta sig dristigheten, djerfheten, Äfventyra. — *V-d*, part. pass. Underkastad fara, Äfventyr, förlust. *En v. drabbning. V-t ord, uttryck*, nog djerft, underkastadt äfventyret att ogillas.

VÅGARM, m. 2. Arm af en vågalans.

VÅGATEST, vågattäst, m. 3. Skrifvet betyg, som ifrån våghus afgifves, med uppgift af en der vågd varas vikt.

VÅGBALK, m. 2. Öfre delen af en våg, bestående af en likarmig häfstång, som hvilat på och rörer sig omkring en på dess midt anbragt tväregg, kallad medellegg, och har vid båda ändarna, på något afstånd ifrån denna, dylika tväraxlar, för vågskålarnes anbringande, kallade ändeggar. — *Syn. Balans, Vågbalans, Vågstång*.

VÅGBALANS, vågbalangs, m. 3. Se *Våg-balk*.

VÅGRÄDDAD, a. 2. (bot.) Med vågigt höjd kant.

VÅGRÄDDA, n. 4. *V-a* kallas de tvenne brä-

den, som äro anbragta på större vågar i st. f. vägskålar, för att derpå väga varor af större omfång.

VÄGFORM, m. 5. Form af en vattenväg. I v. VÄGFORMIG, a. 2. Se Vägig.

VÄGFÖRA, v. a. 2. Föra till allmän väg, för att der vägas. V-a effekter.

VÄGHÅLS, m. 2. (fam.) Öfverdådig människa, som utan nödtvång utsätter sig för ögonskenlig fara.

VÄGHUS, n. 5. Offentligt ställe, der allmänheten betjenas med vägning af allahanda slags varor och effekter.

VÄGHÅL, n. 5. (skepp.) Hå i bottenstockarna å ömse sidor om kölen, genom hvilka vattnet rinna till pumparna.

VÄGIG, a. 2. Som går i vägor; som framställer figurer. Håande vägor. V. rörelse. V. linie. V-a ränder. (Bot.) V-t blad, hvars brädd är buktigt böjd upp och ned, så att den synes liksom gå i vägor.

VÄGIGHET, f. 3. Egenskapen att vara vägig; vägig yta.

VÄGIGT, adv. I vägor, i vägform.

VÄGKLOFVE, m. 2. pl. — klofvar. Klofve upptill på en väg, hvaruti vägens tunge rörer sig.

VÄGKONST, f. 3. Konsten att väga allahanda slags kroppar.

VÄGLIK, a. 2. Se Vägformig.

VÄGLOD, n. 5. Se Väglood.

VÄGMÅKARE, m. 5. En, som förfärdigar vägbalanser.

VÄGMÅSTARE, m. 5. Edsvuren person, som vid ett väghus förrättar vägningen och ansvarar för dess riktighet.

VÄGNING, f. 2. Vägig rörelse.

VÄGORDNING, f. 2. Fastställd ordningsstadga, som vid allmänna vägar är efterträttelse länder.

VÄGPENNINGAR, m. 2. pl. Afgift för vägning af vägfördt gods.

VÄGPLAN, n. 5. Horisontelt plan.

VÄGRING, m. 2. Ring på en vägbalans.

VÄGRAT, a. 2. neutr. — rätt. Horisontel. — Väggrätt, adv.

VÄGRÖRELSE, f. 5. (fys.) Vägformig rörelse.

VÄGSAM, a. 2. 1) (om person) Fallen för att väga. 2) af äfventyra. — 2) (om sak) Som röjer mycken djerfhet och blottställer för fara. En v. handling. V-t steg. — Syn. (för begge hem.) Djerf. Dristig. Öfverdådig.

VÄGSAMHET, f. 3. Egenskapen att vara vägsam. — Syn. Djerfhet, Dristighet, Öfverdådighet.

VÄGSÄMT, adv. På ett vägsamt sätt, med djerfhet. — Syn. Djerft, Dristigt, Öfverdådigt.

VÄGSEDEL, m. 2. pl. — sedlar. Se Vägattest.

VÄGSKRIFVARE, m. 5. Skrifvare vid en allmän väg, t. ex. i Jernvägen.

VÄGSKÅL, f. 2. V-ar äro tvänne skålar, vanligen af messing, koppar eller jernbleck, hängda en vid hvardera ändan af en vägbalans, för att i dem verkställa vägningen, då i den ena lägges det föremål, som skall vägas, och i den andra viktarna. — Kallas äfven Vigtiskål.

VÄGSPEL, n. 5. 1) Sådant slags spel, hvarvid vinst eller förlust helt och hållet beror på lyckan. — 2) (fam.) Se Vägstycke.

VÄGSTIFT, n. 5. Stiftet eller tungan på en väg.

VÄGSTYCKE, n. 4. (fam.) Vägsam handling, vägsamt företag.

VÄGSTÄNG, f. 3. pl. — stänger. 1) Se Väg-

balk. — 2) Se Balanserstång. — 3) (nat. hist.) Vägstänger kallas tvänne rörliga delar, liksom trumpinnar, hvilka på Tvåvingade insekter finnas i st. f. det bakre vingparet.

VÄGSTÄLLNING, f. 2. Ställning, hvori en större väg är upphängd.

VÄGTUNGA, f. 4. Se Vägstift.

VÄGVIS, adv. I vägor. Gå v.

VÄLA SIG, se Värda sig.

VÄLD, n. 5. (af gamla verbet Valda, förmå: råda) 1) Makt; valde, förmåga. Hafva någon i st. v. Vara, komma i ens v. Få någon i st. v. Lemna någon i ens v. Gifva sig i ens v. (Föräldråd, om kvinnor) Gifva sig i mans v. gifva sig. Stå under ens v., vara en underdånig, undergifven; hero af någon. Det står icke i mitt v., jag förmår det ej. Hafva något i st. v., förmå, t. ex.: Jag har i mitt v. att afsätta honom. (Fam.) Ge sig hän i v. på, ge sig fan på. — 2) Kraft, som gör sig gällande genom sin öfverlägsenhet; tvång; lagstridig utöfning af makt. Bruka, begå, utöfva v. emot någon. Taga med v. Tvinga någon med v. Ett v. emot personliga friheten. Vika för v-et. Göra v. på någon, utöfva vald emot någon. Göra v. på sig, tvinga sig. Styra v., hindra, förekomma, afvända vald. Styra v. med v., med vald hämma vald. V. går för rätt, valdet förmår mer än lagarne. (Fig.) Tidens v., tidens åverkan. — Syn. Förgräpelse.

VÄLDFÖRA, v. a. 2. 1) Göra vald på, utöfva vald emot. V. någon. — 2) Genom vald öfverträda, kränka. V. lagarna, ens rättigheter. — V. sig, v. r. V. sig på, se Våldföra, hem. 1. — Våldföra, n. 4.

VÄLDGÄSTA, v. a. 1. Att på resa med vald tvinga någon att gifva herberge och erforderliga lifmedel. V. någon. — Våldgästning, f. 2.

VÄLDKRÄKTA, v. a. 1. Med vald inkräkta, bemäktiga sig. — Syn. Usurpera.

VÄLDKRÄKTARE, m. 5. Den, som öfvar våldkräkning. — Syn. Usurpatör.

VÄLDKRÄKTNING, f. 2. Inkräkning med vald. — Syn. Usurpation.

VÄLDBRÄNNA, v. n. 2. (obrukt.) Skena. — Våldbränning, f. 2.

VÄLDSAM, a. 2. 1) Fallen för att bruka vald. En v. man. V. karakter. V-t lynne. — 2) Som sker med, åtföljes af vald. V-ma åtgärder. — 3) Häftig, ganska stark, ytterst svår. V. ansträngning. Ett v-t anfall af gikt. V. storm. V-t regn.

VÄLDSAMHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara våldsamt: a) Våldsamt sinne. — b) Våldsamt beskaffenhet. V-en af denna åtgärd. — c) Häftighet. Stormens v. Passionernas v. — 2) Handling af vald. Begå, förföra v-er. — Syn. Våld, Våldsgerning, Våldsverkan.

VÄLDSÄMT, adv. 1) På ett våldsamt sätt, med vald. Förföra v. — 2) Häftigt. V. anstränga sig. Stormen rasade v.

VÄLDSEGERNING, f. 2. Handling af vald.

VÄLDSRÄTT, m. sing. Våldets eller den starkares rätt.

VÄLDSVERKAN, f. sing. indef. Utöfning af vald; brott emot den allmänna säkerheten. Se äfv. Åverkan.

VÄLDSVERKARE, m. 5. Den, som utöfvar vald, begår brott emot den allmänna säkerheten.

VÄLDTAGA, v. a. 5. (höjes som Taga) Med vald kränka. — Våldtagande, n. 4. o. Våldtagning, f. 2.

VÄLDTAGARE, m. 5. Den, som våldtager. VÄLDTÄGT, f. 3. Kränkning med vald.

VÄLLA, v. a. 1. o. 2. Pres. ind. Vällar och Väller. Impf. Vällade, Vällde och (i folkspråket) Vällt. Sup. Vällat och Vällt. Part. pass. Vällad. (I folkspråket Valda.) 1) Förorsaka, vara skulden till. Heem väller det? Det var han som vållde, att... Vara v-nde till ens ofärd. (Ordspr.) Sällan väller en, när trä träta, när två träta, äro de vanligen begge felaktiga. — 2) (fam., mest impers. och efter 2 konj.) Besvärta, trycka, plåga, bedröfva ens sinne. Hvad väller er? hvad fattas er? Jag vet ej, hvad som vållde honom.

VÄLLANDE, n. 4. Se Förevällande.

VÄLM, m. 2. (af Hvälv) Uppkastad, rund, liksom hvälvd hög af hö. — Äfv. Hvälvm.

VÄLMÅ, v. a. 1. Uppkasta, uppsätta i vålmar. V. hö. — Vålmande, n. 4. o. Vålmaning, f. 2.

VÄLNÄD, vålnadd och vålnadd, m. 5. 1) (enligt folktron) Luftbild af en död eller frånvarande. Det var blott en v. Hans v. har visat sig för mig. — 2) Gestalt, skepnad; likhet. Ha v. af ett djur, hafva i sina drag någon likhet med ett djur.

VÄM, m. 2. (uttalas i allm.: våmm) 4) Största rummet i magen hos idislande djur, eller det, hvori födan, först hälltuggad, nedsväljes. — 2) (fig. fam.) Stor buk.

VÄN (å längt), f. sing. oböjl. (fam.) Förväntan att något skall ske; förhoppning, utväg, möjlighet, utsigt. Det är vägen v. Om någon v. är, så lofar jag, att det skall ske.

VÄNDA, v. a. o. n. 1. (fam.: af gamla adjektivet Vand, ond; egentl.: hafva ondt, plågas) Bry sig om, värda sig om. Han v-r aldrig hvad man säger honom. V. strax, lyd strax. V-r du inte? lyder du inte? Jag v-r ell. jag v-de det vore aldrig så dyrt, om det än vore aldrig så dyrt. Jag v-r ell. jag vände han vore åt Blåskulla! jag ville önska &c.

VÄNDA, f. 1. (af gamla adjektivet Vand, ond) Ytterst svår plåga. — Syn. Se Plåga, f.

VÄNDAS, v. d. 1. (se föreg. ord) Lida de svåraste plågor. V. i barnsnöd. — Syn. Se Plåga, v.

VÄNG, f. 2. (prov.) Fält; inhägnadt gärd uti en skog.

VÄNGE, n. 4. (jäg.) 1) Omgång kring ett djurspår. — 2) Ring, uppgängen, för att utröna, om björn är derinom.

VÄNING, f. 2. (t. Wohnung) 1) Rum och lägenheter på samma trossbotten i ett hus, och som höra tillsammans. Hyra en v. på fem rum. Han bebör en stor v. — 2) Samtliga rum och lägenheter emellan tvänne trossbottnar i ett hus. Husen äro tre v-ar höga. I första, andra v-en, en, två trappor upp. Huset är blott en v. högt, har endast bottenväning. Tolf rum i samma v. — Bildar sammansättningarna Eu-, Två-, Treväningshus, &c.

VÄNNA, se Vända, v.

VÄP, n. 5. (fam.) Enfaldig, dum människa.

VÄPA, v. n. 1. (fam.) Bära sig väpigt åt.

VÄPIG, a. 2. (fam.) Enfaldig, dum, tafatt.

VÄPIGHET, f. 3. (fam.) Väpigt väsende, sätt, skick, beteende.

VÄPLYCKA, f. 1. (fam.) Se Stumplycka.

VÄR, m. o. f. VÄRT, värt, n. sing. (plur. Väre ell. Vära, m. Vära, f. o. n. i folkspråket äfv. för sing. Vårar, Värar.) Pronomen poss., som betecknar 1 pers. plur. Oss tillhörig; som

har afseende på oss. Huset är icke edert, utan v-t. V-a vännar. V-t folk. Segern äf v. V. fader. En v. vän. Begges v. lycka. (Fig.) Allas v. moder, jorden. (Fam.) Vår Herre, Gud. — Antager substantiv betydelse i uttrycket De v-a, våra anhängare; våra trupper, vårt folk.

VÄR, f. 2. Den af de fyra årstiderna, som är emellan vintern och sommaren, ifrån vårdagjemningen d. 21 Mars till sommarsolsståndet d. 21 Juni. V-en är blommornas tid. En sen, tidig v., sent, tidigt vårväder. Om v-en, under våren. I v., denna vår; äfv. under nu instundande vår. I v-as, förliden vår. (Fig.) Vår lefnads v., vår ungdom. — Ss. V-bildst, -frost, -köld, -natt, -nöje, -regn, -snö, -sol, -vind, -väder.

VÄRA, v. n. 1. (pop.) Förrätta vårarbetena. — V. impers. Det är, blir vår.

VÄRÅKTIG, a. 2. Se Vårlik.

VÄRBLOMMA, f. 1. Blomma, som slår ut om våren.

VÄRBRODD, m. 2. 1) Brodd af någon växt, som sticker upp om våren. — 2) Örten Anthoxantum odoratum, som blommar om våren med gul blomvippa.

VÄRD, m. 2. sing. (af gamla verbet Vara, se; egentl.: vakt) Förvaring, skötsel; omvårdnad; uppsigt; skydd. Lemna något i ens v. Hafva någon ell. något under sin v., hafva v. om. Hafva v. om ett barn. Vara under ens v. Under Guds v. Lagarnes v., deras vidmakthållande. Hålla v. öfver, se Värda. — S. m. 2. (med plur.) Se Minnesvärd, Grafvärd.

VÄRDA, v. a. 1. 1) Hafva värd, omsorg om; sköta, ansa; förvara, akta, sörja för. Vål v. anförtradt gods. V. skogen. V. elden. V. sin helsa. V. ett barn, en sjuk. V. en annans angelägenheter. V. lagarna, sörja för deras upprätthållande. — 2) (äfv. neutralt) Bry sig om, akta ell. sköta. Han v-r ej, hvad man säger honom. Jag v-de ej att svara. — V. sig, v. r. 1) V. sig om, bära omsorg om, sörja för, hafva värd om. Gud v-r sig om människan. I samma mening säges äfv.: Låta sig v. om. — 2) Bry sig om, fråga efter. Han v-r sig ej att svara. Anm. Värda, hem. 2, och Värda sig, hem. 2, uttalas i hvardagsspråket vanligen: våla och våla sig.

VÄRDAG, m. 2. Dag under vårtiden. Vid första v., i början af våren.

VÄRDAGJEMNING, f. 2. Den af årets båda dagjemningar (se d. o.), som infaller på våren, d. 21 Mars.

VÄRDANDE, n. 4. Handlingen att värda; förvarande, akande; skötande.

VÄRDARE, m. 5. — ARINNA, f. 1. Den, som värdar.

VÄRDKÄSE, m. 2. pl. — kasar. (Af Vård, vakt, och Kase, hög af ved och ris.) Så kallades fordom stora högar af ris och ved, som beständigt lågo uppstaplade på vissa berg, för att, då fiender näddes, antändas till signal, hvilken sålunda upprepades ifrån berg till berg.

VÄRDNAD, m. 5. 4) Vårdande, värd. Hafva v. om. — 2) Värdate personer; familj; äfven hustru. Jag önskar er och er kära v. ett godt nytt år.

VÄRDPRYDNAD, m. 5. Benämning på de särskilda delar och tillsatser vid fornnordiska minnesvärdar, som ej väsendligen tillhöra sjelfva värden.

VÄRDSLÖS, a. 2. 1) Som ej iakttager till-

räcklig vårdnad, aktsamhet, omsorg, noggrannhet. *Han är mycket v. Vara v. om något.* — *Syn.* Försumlig, Oaktsam, Ovärdig, Ovarsam, Slarvig, Slurvig, Slarfaktig, Slampig, Hafsigt. — 2) Som röjer brist på vårdnad, omsorg, noggrannhet. *V-t beteende. V. klådsel. V-t arbete.* — 3) Bekymmerlös, sorglös, ej uppmärksam. *V. min. Hon svarade i v. ton. Gåfva ett v-t svar.* — 4) Utan konst, utan bemödande; gjord hastigt, på försök. *Ett v-t utkast. En v. teckning.*

VÄRDSLÖSA, v. a. 1. Ej lemna nödig vårdnad, omsorg, uppmärksamhet åt. *V. ett arbete, V. en bekantskap,* försumma att odla den. — *Syn.* Försumma, Vovärda, Vansköta. — V. n. (fam.) Vara värdslös, slarva. — *V. sig, v. r.* Vara värdslös i klådsel, sätt, skick, väsende. — *Värdslösande, n. 4.*

VÄRDSLÖSHET, f. 3. 1) Brist på vårdnad, på omsorg, på aktsamhet, på noggrannhet. — *Syn.* Försumlighet, Ovärdighet, Ovärdighet, Oaktsamhet, Ovarsamhet, Slarfivighet, Slarf, Slurf, Slurfvighet, Slarfaktighet, Slampighet, Hafsighet. — 2) Handling, skick, uppförande, som röjer, tillfamnagifver en sådan brist.

VÄRDSLÖST, adv. På ett värdslost sätt, med värdsloshet. *V. göra något. V. arbetad.* — *Syn.* Försumligt, Ovärdigt, m. fl. Jfr. *Värdsloshet.*

VÄRDRINGNING, f. 2. (fordom) Morgonringning i stad till tecken, att man fickända uppeld.

VÄRDTECKEN, n. 3. Kännetecken, äminnelse.

VÄRDTORN, n. 3. Se *Vaktorn.*

VÄRFEBER, m. 2. pl. — *febrar.* Sådan slags feber, som är vanlig vartiden.

VÄRFLOB, m. 5. Flod, öfversvämning, som inträffar vartiden.

VÄRFLÄKT, m. 2. Fläkt af en värvind.

VÄRFRUDAG, m. 2. (uttalas i hvardagspråket: vä'frudag) Så kallades fordom i Sverige J. Mariæ bebildelsedag, firad vanligen d. 25 Mars; äfven J. Mariæ himmelfärdsdag, som firades d. 15 Augusti.

VÄRFRUKYRKA, f. 1. Benämning på de äldsta nordiska kyrkor, emedan de gemenligen voro belgade åt J. Mariæ.

VÄRFRUPENNING, m. 2. En särskilt skatt, som fordom i Sverige under någon tid utgjordes till understöd för Wadstena klosterbyggnad.

VÄRHANE, m. 2. pl. — *hanar.* Se *Harsyra.*

VÄRHVETE, n. sing. Hvete, som säs på våren i stället för på hösten.

VÄRHVITER, pl. Blomsterväxten *Leucorum vernum.*

VÄRKÖRA, v. a. 2. Köra åkorn på våren.

VÄRLAND, n. 3. Åker, besädd på våren.

VÄRLIG, a. 2. (nytt ord) Som tillhör, utmärker vår. *V. luft. V-a vindar.*

VÄRLIK, a. 2. Liknande våren eller något, som utmärker den. *V. luft, himmel.*

VÄRLILJA, f. 1. Se *Snöhvita.*

VÄRLUFT, m. 3. Sådan luft, som vartiden är vanlig.

VÄRLÖK, m. 2. Se *Gårdlök.*

VÄRMARKNAD, m. 3. Marknad, som hålles om våren.

VÄRMÄNAD, m. 3. 1) Hvarje af de månader, som räknas till våren. — 2) (särskilt) Benämning på Mars månad.

VÄRRÅG, m. sing. Råg, som utsås på våren i stället för på hösten.

VÄRSÄD, m. sing. 1) Säd, som utsås på våren, såsom korn och hafre. — 2) Se *Värsäde.*

VÄRSÄDE, n. 4. Växande säd, som blifvit utsädd på våren.

VÄRTA, värta, f. 1. 1) Liten utväxt på huden, af olika form. *V-tor på händerna.* Bildar sammansättningen *Bröstvärta.* — 2) (bot.) Liten på växtens öfverhuden befunnit upphöjning, som innehåller någon egen saft.

VÄRTBITARE, m. 3. Insektslägte af Rätvingarna med starka käftar, så att de kunna afbita sega ämnen. *Locusta. Brun V., 1/2 tum lång, grön med svartbruna fläckar på vingarna; användes till afbitning af värtor. L. verrucivora. Grön V., äfv. kallad Gråshoppa, 2 tum lång, vackert grågrön. L. viridissima.*

VÄRTID, m. 5. Den tid af året, då det är vår.

VÄRTIG, värtigt; a. 2. Full af värtor.

VÄRTKANT, m. 3. Svampsläget *Phacidium*, på eklöf.

VÄRTLAF, m. 2. pl. — *lafvar.* Lafsälgatet *Verrucaria.*

VÄRTLIK, a. 2. Lik en värta.

VÄRTRING, m. 2. Den olikfärgade ringen kring bröstvärtan.

VÄRTSVAMP, m. 2. Svampsläget *Sphaeria.*

VÄRTÖRA, n. 4. pl. — *öron.* Svampsläget *Thelephora.*

VÄRVATTEN, n. 3. Det om våren efter snösmältningen svämmande sjö- och flodvattnet.

VÄT, a. 2. neutr. — *vätt.* (beslägtadt med *Vatten*) 1) Säges om flytande kroppar. *V-a ämnen. V-a varor, se Vätvara.* (Fam.) *Hoarcken vätt eller torrt, se Torr.* — 2) På ytan betäckt af något vätt ämne, isynnerhet vatten. *V. om händerna. Bli v. om fötterna. V-a ögon, tårfulla.* — 3) Genomträngd eller full af något flytande ämne, isynn. vatten. *En v. handduk. Kläderna äro alldeles v-a. En v. graf, med vatten uti.* — 4) Säges om den, hvars kläder blifvit våta genom regn eller på annat sätt. *V. in på bara kroppen. V. som en tupp. Se Genomvåt.*

VÄTAKTIG, a. 1. Något vät. — *Vätaktighet, f. 3.*

VÄTARF, m. sing. Se *Nate.*

VÄTHET, f. 3. Egenskapen att vara vät; vät beskaffenhet.

VÄTNARF, m. sing. Se *Nate.*

VÄTSAK, f. 3. (mest i plur.) Se *Vätvaror.*

VÄTSKODD, a. 2. Som fått sina skodon vätta.

VÄTSÄCK, m. 2. Se *Kappsäck.*

Anm. Hette ursprungl. *Vätsäck, af Vat* ell. *Vad*, kläde.

VÄTVARA, f. 1. 1) Vara, som utgöres af något flytande ämne. — 2) (mest i plur.) Dricksvara.

VÄTVARUMÅTT, n. 3. Mått för våta varor.

VÄTVÄDER, n. 3. Vät, regnigt väderlek.

VÄTÅR, n. 3. Regnigt år.

VÄTÅNG, f. 2. Sank ång, kärvång.

VÄBEL, vä'bl, m. 2. pl. *väblar.* Se *Fällväbel.*

VÄCKA, v. a. 2. I. (af *Vak*) *V. vak på isen.* med isbill eller yxa göra hål på den. Äfv. säges *V. isen* eller blott *v.*

VÄCKA, v. a. 2. II. (af *Vaka*) 1) Göra, att någon vaknar. Äfv. *V. upp* ell. *Uppväcka. V.*

någon ur sömnen ell. blott *v. någon.* Neutralt säges: *V. på någon.* — 2) (fig.) Förorsaka, åstadkomma, gifva uppkomst åt. *Detta medel v-ker först. V. skvall, löje. V. en träta. en tvist. V. afund, missnöje. V. uppmärksamhet, medlidande. V. passionerna. V. svårigheter. V. en fråga, en motion.* framställa den till öfverläggning. *V. till andakt, göra andaktig. V. en syndare, göra honom uppmärksam på sina synder.* — V. n. (jäg., om harhundar) Skälla kort och stundtals, vid första känningen af spåren. — *Väckande, n. 4.* (för v. a.)

VÄCKARE, m. 3. 1) En som väcker. — 2) Se *Väckur.*

VÄCKAREVERK, n. 3. Inrättning på pendelur, hvarmedelst man på bestämd tid kan väcka.

VÄCKELSE, f. 3. (fig.) Framställning, föreställning, uppmaning, underrättelse, hvarigenom någon väckes till eftertanke, besinnning, uppmärksamhet, nytt mod, ifver, nit; förmaning, varning, uppmanträn, eggelse, sporre, ingifvelse, o. s. v. *V. till ånger. V. till verksamhet.*

VÄCKNING, f. 2. Handlingen att väcka.

VÄCKT, VÄCKTÄRE, se Vakt, Vaktare.

VÄCKUR, n. 3. Ur, som genom väckverk gör buller, för att väcka på en bestämd tid.

VÄDAS, v. dep. 2. (gam.) Sjä vad.

VÄDD, m. 2. Örtslägdet *Scabiosa.* Se *Fält-, Åker-, Ängvädd.*

VÄDDKLINT, m. 2. Örten *Centaurea scabiosa* med violetta blommor.

VÄDER, n. 3. (lat. *Aër*; grek. *ἄῆρ*) 1) (utan plur.) Luft. *Hänga, lägga ut något i vädret att torka.* (Sjöt.) Till *v-s*, säges den eller det vara, som är eller finnes upp i tacklaget. (Fig. fam.) *Lofva af v. och vind, af litet eller intet. Sjä i vädret, ej akta, ej bry sig om. Tala, prata i vädret, prata dumbeter, tala utan förstånd; berätta, omåta något, som saknar all grund. Se äfv. Ben, Näsa.* — 2) (utan plur.) Luftens tillfälliga beskaffenhet. *Vackert, klart, mulet, fult, lugnt, stilla v. Tungt v. Osundt v. Hurudant är vädret? Det ser ut, liknar sig till att bli vackert v. Ogjordt v., se Ogjord.* — 3) Vind. *Segla mot vädret. Hafva vädret emot sig. Vädret vände sig. Hårdt v., storm. Lägga för vädret, för alla v., vara utsatt för vinden &c. (Fam.) Som ett v., hastigt som en blix. (Fig. fam.) Lofva v., lofva en att få umgälla något. Skifta om i alla v., beständigt sadla om. Sjä i alla v., vara fullt bepröfvad, säker. — 4) Se *Väderstreck. I alla v.* — 5) (utan plur.) Lukt, som tillföres med luften. *Hafva, få v. af. Hundens har fått v. af en hare. (Fig. fam.) Hafva, få v. af något, hafva, få af lägen kändedom, misstänka om något. Komma under v. med, få väder af. Minsta v. jag får derom, minsta underrättelse, vink &c.* — 6) Genom matsmältning lösgjord luft i magen. *Mat, som ger v. Vara full af v. Magen är stinn af v. Släppa ett v., en fjert.* — 7) (fig.) (utan plur.) Inbillning; något ogrundadt; tomt prat. *Det är bara v. Se Munnväder.**

VÄDERBITEN, a. 2. neutr. — *et.* Starkt solbränd.

VÄDERBLÅSA, f. 1. 1) Blåsa, som innehåller luft. — 2) Se *Väderboll.* — 3) Del på en brandspruta.

VÄDERBOLL, m. 2. 1) Boll, bestående af en med läder öfverklädd blåsa, uppbäst med luft. — 2) (ford.) Stor ladersäck, som kunde upplåsas med luft, och som brukades i krig att med dess

tillhjelp komma öfver floder eller vattenfyllda fästningsgrävar.

VÄDERBRÄCK, n. 3. Bräcksvulst, som innesluter väder.

VÄDERBUBBLA, f. 1. Bubbla, som innehåller luft.

VÄDERBY, m. 2. Se *By, II.*

VÄDERBÖSSA, f. 1. Ett slags bössa, hvarur skottet afskjutes medelst boppressad luft, som genom en egen inrättning får plötsligt utrymme att vidga sig.

VÄDERDELANDE, a. 1. Som fördelar väder.

V. medel.

VÄDERDRIFVANDE, a. 1. (med.) Som fördrifver väder. *V. medel.*

VÄDERDRIFVEN, a. 2. neutr. — *et.* (egentl. part. pass. af obrukliga verbet *Väderdrifva*) Af storm driven på hafvet till annan trakt, än dit man ämnat sig. *Vi blefvo v-fne till en obobodd ö.*

VÄDERFLAGA, f. 1. (bibl.) Väderil.

VÄDERFLAGG ell. — **FLAGGA**, f. 1. Liten flagg af flaggduk eller jernbleck, uppsatt på toppen af en mast eller på ett hustak, för att utvisa vindens riktning.

VÄDERFLÖJEL, m. 2. pl. — *flöjlar.* Se *Flöj, Väderhane.*

VÄDERFLÄKT, m. 2. Se *Vindfläkt.*

VÄDERFULL, a. 2. Se *Väderstinn.*

VÄDERFÄNG, n. 3. Se *Vädfång.*

VÄDERGIFVANDE, a. 1. Som förorsakar väder i magen. *V. mat.*

VÄDERGLAS, n. 3. Se *Barometer.*

VÄDERGUD, m. 2. (myt.) *V-en*, vindarnes gud, Aeolus.

VÄDERHANE, m. 2. pl. — *hanar.* 1) Stycke af metall i form af en tupp eller pil, uppsatt på ett högt ställe, för att utvisa vindens riktning. — 2) (fig. fam.) Flyktig, obeständig, opålitlig menniska; en som ofta ändrar sinne, byter om åsigt, parti, o. s. v.

VÄDERHARPA, f. 1. Se *Eolsharpa.*

VÄDERHVIKVEL, m. 2. pl. — *hvirflar.* Hvirvel i luften, uppkommen genom en häftigt blåsende vind.

VÄDERHÅL, n. 3. Se *Lufthål.*

VÄDERIL, m. 2. eller

VÄDERILNING, f. 2. Se *Vindstöt.*

VÄDERKOLIK, ---'ik, m. 3. (med.) Kolik, som härrör af väder i magen.

VÄDERKÖRN, n. 3. Hundars förmåga att på betydligt afstånd vädra vissa föremål, isynnerhet vildbråd. *Hafva godt, dåligt, intet v. För-lora v-et.* (Fig. fam.) *Hafva godt v.,* förmåga att uppspara, utforska, utspana, hvad man vill veta.

VÄDERLEK, m. sing. Luftkretsens olika tillstånd i afseende på värma, torka, fuktighet, m. m. *V-ens förändringar. Göra observationer på v-en.* — *Ss. V-sspådom.*

VÄDERLEKA, f. 1. Liten för vinden lätt rörlig pjäs af trä eller jernbleck, med skeft vrinda, tunna stycken, uppsatt på något högt ställe, för att utvisa vindens förändringar.

VÄDERLJUS, n. 3. Se *Elmseld.*

VÄDERLUCKA, f. 1. Liten lucka, hvarmedelst efter behag luften stänges eller framläppes. — *Syn. Ventil.*

VÄDERLUTT, m. 2. Se *Lutt.*

VÄDERLÅDA, f. 1. *V-dor* i orgverk äro lådformiga rum, i hvilka vädret inkommer genom kanalerna och der förvaras, tills det ingår i piporna.

VÄDERMUNK, m. 2. Se *Munk*, bem. 6.
VÄDERMÅNE, m. 2. pl. — *månar*. Bild af månen, återspeglad i ett moln.

VÄDERPISTOL, --- öf, m. 3. Pistol, som aflösslas medelst sammanpressad luft.

VÄDERPUST, m. 2. Se *Vindpust*.

VÄDERQVARN, f. 2. Qvarn, som drifves af vinden. — *Ss. V-smjöltnare*.

VÄDERQVARNSTÄLL, n. 5. Ställningen eller foten, hvarpå en väderqvarn hvilat.

VÄDERQVARNSVINGE, m. 2. pl. — *vingar*. Hvarje af de stora, långa, vingformiga stycken, som äro fastade i kors uppfäst på en väderqvarn, för att kringdrifvas af vinden och såmedelst sätta qvarnen i gång.

VÄDERRIA, f. 1. Torkhus för skuren, otröskad säd.

VÄDERRÖR, n. 3. Se *Luftrör*, bem. 2.

VÄDERSJUK, a. 2. Som vanligen mär illa vid väderväxling.

VÄDERSJUKA, f. 1. Illamående, som härrör af väderväxling.

VÄDERSKIFTE, n. 4. Förändring i väderleken.

VÄDERSKJUL, n. 3. — *SKÄRM*, m. 2. Skjul, skärm till skydd för väder.

VÄDERSÖL, m. 2. Bild af solen, återspeglad i ett moln. — Kallas äfv. *Bisol*.

VÄDERSÖT, m. 3. Ett slags sjukdom, då underlivet är upprifvet af väder.

VÄDERSPÅMAN, m. 3. pl. — *män*. 1) En, som spår blifvande väder. — 2) Fysisk apparat, som utvisar förändringarna i luftens torrhet eller fuktighet, och till följe deraf äfven ofta tillkännagifver blifvande förändringar i väderleken.

VÄDERSPÄNNING, f. 2. Smärtans känsla i magen, då den är stinn och uppspänd genom väder.

VÄDERSTINN, a. 2. neutr. — *stint*. Uppblåst af väder. — *Vädersinnhet*, f. 3.

VÄDERSTRECK, n. 5. Hvarje af de streck, som föreställas af delar horisonten för en ort i 32 lika stora delar; äfv. hvarje af de 4 hufvudstrecken, nord, syd, ost, vest; äfv. riktning af samma håll som ett sådant streck. *De fyra v-en*. I alla v., i alla fyra v-en. Vinden blåser nu i annat v.

VÄDERSTRUPE, m. 2. pl. — *strupar*. Se *Luftrör*, bem. 1.

VÄDERSVULST, m. 3. Svulst, förorskad af väder.

VÄDERTAK, n. 3. Litet utskjutande tak öfver portar, ingångar, till skydd för regn och snö.

VÄDERVEXLING, f. 2. Omväxling i väderleken.

VÄDERVEXLINGSMASKIN, ---- maskin, m. 3. Maskin, hvarigenom frisk luft införes i täppa rum.

VÄDJA, väddja, v. n. 1. (af *Vad*) 1) Säges om en rätttegångspart, då han, missnöjd med lägre rätts dom, hänskjuter denna till högre rätts granskning. *V. från ell. emot en dom*. *V. från lägre rätt till högre*. — *Syn. Appellera*. — 2) (fig.) För bättre bedömande eller afgörande yända sig (till). *Jag v-r till ert upplysta omöme*. *huruvida detta är rätt*. — *Vädjande*, n. 4.

VÄDJAS, se *Vädas*.

VÄDJEJEMÅL, väddjemål, n. 3. Rätttegångsmål, som genom vad blifvit hänskjutet till högre rätt.

VÄDJEJENNINGAR, väddje ---, se *Vadjenningar*.

VÄDJOBAN, väddjoban, m. sing. ell.

VÄDJOBANA, f. 1. (föräldr.) Bana för kapploppning.

VÄDJOLOPP, väddjölöpp, n. 3. (föräldr.) Kapploppning.

VÄDRA, v. a. 1. (af *Väder*) 1) Öppna för fria luftens tillträde; utsätta, utlägga i fria luften. *V. rum, kläder, spannmål. Lägga ut all v-s*. — 2) Få ell. halva väder af. Brukas äfven i figurlig mening. *Hunden v-r vildt*. (Fig.) *V. kalas*. *V. upp, se Uppvädra*. — *V. n.* Häftigt insupa luft genom näsborrarna, för att derigenom få väder af något. *V. efter någon*. *V. på*, lukta på. — *Vädrande*; n. 4. o. *Vädning*, f. 2. (för alla bem.)

VÄDRICK, vädrick, m. 2. (jäg.) Se *Vittring*.

VÄDUR, vädurr, m. 2. 1) Bagge, gumsc. —

2) Ett af tecknen i djurkretsen.

VÄF, m. 2. pl. *vävar*. 1) Väfdt tyg i helt stycke, sådant det nedklippes ur väfstolen. *Lägga ut en v. till blekning*. — 2) I väfstol uppbommad varp till väfning; äfv. tyg, som är under väfning. *Sätta upp en v. Det går långsamt med v-en*, med väfningen. — 3) (i sing.) Lärf. *Köpa v. till skjortor*. — 4) De fina trådar, som vissa insekter utspinna, t. ex. Spindelväf. — 5) (anat.) Det fina, olika förbindningsmedlet emellan djurkroppars särskilda delar. Man har sålunda Hud-, Nerv-, Horn-, Cellväf, m. m. — 6) (bot.) Det af celler bestående hinnaktiga förbindningsmedlet i växter.

VÄFBOM, m. 2. pl. — *bommar*. Bom på en väfstol, kring hvilken varpen upprullas. Se äfv. *Väfstoll*.

VÄFBULT, m. 2. Bom på en väfstol, hvaromkring väfven rullas.

VÄFGLAS, n. 3. Mikroskop till undersökning af väfnaders finhet.

VÄFKAM, m. 2. pl. — *kammar*. Se *Väfsked*.

VÄFKAMMARE, m. 2. pl. — *kamrar*. Kammare, som i allmänhet användes för väfning.

VÄFKLISTER, n. 5. Klister, hvarmed vid väfning varpen bestrykes.

VÄFKLOFVE, m. 2. pl. — *klofvar*. Se *Slagbom*, bem. 2.

VÄFKNUT, m. 2. Korsknut, hvarigenom vid väfning trådar, som gått af, åter hopknytas.

VÄFMASKIN, --- maskin, m. 3. Mekanisk väfstol, som sättes i rörelse genom djur-, vatten-, eller ångkraft. [-*machin*, -*maschin*.]

VÄFNAD, m. 3. 1) Väfvande. *Försörja sig med v.* — 2) Väfdt tyg. *Alla slags v-er*.

VÄFNING, f. 2. Tillverkning af tyger, band o. s. v., på väfstol. *Det är under v.*, man väfver derpå. — *Ss. V-skönst*.

VÄFRUM, n. 3. Rum, vanligen begagnadt för väfnad.

VÄFSILKE, n. 4. En sort silke, beredt af råsilke genom sammantvining af flera trådar.

VÄFSKAPT, n. 5. Se *Sköft*, bem. 2.

VÄFSKED, f. 2. En smal, lång ram med lätt infattade fina, tunna stöckor af rör eller trä, mellan hvilka trådarne i varpen af en väf löpa, och som är insatt uti slagbommen. Kallas äfv. *Väfskäm*.

VÄFSKEDMAKARE, m. 5. En, som tillverkar väfskedar.

VÄFSKYTTEL ell. VÄFSKÖTTEL, m. 2. pl. — *skötter*. Se *Skottspole*.

VÄFSNÖRE, n. 4. Snöre, hvarmed varpen till en väf är fäst vid bommen.

VÄFSPOLE, m. 2. pl. — *spolar*. 1) Se *Skottspole*. — 2) Se *Spole*, bem. 1.

VÄFSPÄNNARE, m. 3. Se *Spännare*, bem. 5.

VÄFSTOL, m. 2. Maskin, hvarpå garn förarbetas till väf, bestående af: resningen eller ställningen, garnbommen, skafven, tramporna, slagbommen med väfskeden, spännaren, bröstbommen, väfbommen och skottspolen.

VÄFT, väft, m. 3. Inslaget till eller uti väf.

VÄFTRÅDA, f. 1. Trampa på en väfstol.

VÄFTRÅ, n. 4. Se *Väfbom*.

VÄFVA, v. a. 2. Att på väfstol emellan trådar, hvilka till hälften voxelvis dragas upp och ned, skjuta en tråd igenom, fram och tillbaka, och sålunda förfärdiga ett sammanhängande helt, kalladt Väf (tyg, band, strumpor, m. m.). *V. kläder, lärft, vadmal*. *V. vadmal*, en allmänt bekant folklek. *V. ihop*, sammanfoga till väf; (fig. sam.) hopdika. *V. in*, se *Inväfva*. *V. upp*, till väfnad använda allsammans af något. — *Väfd*, part. pass. (mindre vanligt: *Väfven*) *V-a strumpor, tröjor*. — *Väfvande*, n. 2.

VÄFVARE, m. 3. En som väfver, hvars yrke eller sysselsättning är att väfva. — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Klädes-, Siden-, väfvere, m. fl. — *Ss. V-gesäll*, -*handtverk*.

VÄFVERI, n. 3. 1) Konsten att väfva; en väfveres yrke. — 2) Fabrik för väfnad. — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Strump-, Sidenväfveri, m. fl.

VÄFVERSKA, f. 1. Qvinna, som väfver; hvars yrke eller sysselsättning är att väfva.

VÄG, m. 2. 1) Banadt, smalt stycke af marken, löpande i en linje och bestämdt att derpå färdas ifrån en ort till en annan. Har efter olika ändamål och beskaffenhet olika namn, såsom: Lands-, Kungs-, För-, Kör-, Rid-, Gång-, Härrads-, By-, Biväg, Färväg, Genväg, Hålväg, Handelsväg, Jernväg, Trälväg, Vinterväg. *Banad v. God, dålig v. Stenig, gropt v. V-en ifrån Stockholm till Upsala*. *V-en upp ell. fram till stallet*. *V-en dit är en gångväg*. *V. öfver ett härr. Vid, på vägen*. *Bana v. Åka, gå samma v. tillbaka*. *Stanna på v-en*. *Gå rätta v-en*. *Hålla vägen, följa vägen*; (fig. sam.) iakttaga skick, ordning, göra sin skyldighet. *Taga vilse om v-en*. *Taga af v-en*, lemna den. *Komma åter på v-en*, återfinna rätta vägen. *Taga en v.*, börja att gå, färdas på den, t. ex.: *Taga en annan v.*; *taga v-en åt höger*; *han tog v-en öfver bergen, åt skogen*; *taga v-en till Frankrike*. (Fig. sam.) *Taga v-en*, begifva sig; blifva af, t. ex.: *Hvart har han tagit v-en?* *Hvart tar hon v-en?* *Hvart skall jag taga v-en?* *Hvart skall jag bege mig?* äfv. *hvad skall jag göra?* *hur skall jag bete mig?* *hvad skall det bli af mig?* *Hvart skall detta taga v-en?* *hvad skall detta bli af?* *hur skall detta ändas?* *Hjelpa, återföra på rätta v-en*, äfv. (fig.) *hjelpa till rätta, återföra till det rätta*. *Stå i v-en för någon*, stå så, att han ej kan komma fram. *Komma i v-en för någon*, komma och hindra en att slippa fram. (Fig. sam.) *Lägga, stå, vara i v-en för någon*, vara en till hinders. *Komma i v-en*, lägga hinder i v-en, hindra, t. ex.: *Några göromål kommo i v-en*. *De äro hvarandra i v-en*, deras intressen, afsigter, planer äro stridiga. *Stå sig sjelf i v-en*, vara sig sjelf till hinders. *Gå ur v-en för någon*, gå åt sidan, för att låta någon komma fram. *Ur v-en! Laga er ur v-en!* *Ligga ur v-en*, vara belägen långt

ifrån vägen. *Föra ur v-en*, *ur rätta v-en*, föra bort ifrån vägen; äfv. (fig.) föra bort, af sides, undan; äfv. förföra, förluda. (Fig.) *Sätta ur v-en*, sätta bort, af sides, undan. *Min ring är ur v-en*, förlagd, tappad. *Skaffa ur v-en*, undandröjda. *Ur v-en*, betyder äfv. (fig.): I otid, ur sin ordning, olämplig; men nytjas endast i negativa meningar, t. ex.: *Det vore ej ur v-en att försöka*. (Fig.) *Gå rätta ell. årliga v-ar*, bruka endast löfliga medel. *Gå lagliga v-ar*, nytja lagliga medel. *Gå en annan v.*, *andra v-ar*, tillgripa andra medel, utvägar. *Känna, vela v-en*, den väg, som bör följas, för att komma fram; (fig.) sätet att gå till väga. (Fam.) *Han känner v-arna i huset*, är der hemmastadd. (Fam.) *Lång v.*, långt, t. ex.: *Han ser ut, så att man kan springa lång v. för honom*. (Fig.) *Handeln har tagit en annan v.*, annan riktning. *Vandra årens, dygdens v.*, följa årens föreskrifter, iakttaga dygdens bud. *Salighetens v.*, den tränga v-en, vandel, som för till salighet. *Den breda v-en*, *förförsvets v.*, vandel, som leder till förförsvet. (Med.) *Första v-arne*, de organer, som omedelbart emottaga näringsämnen, såsom strupen, magen, inelivorna. (Fortif.) *Beläckta v-en*, en gång framför ytterbranten rundt omkring en fästning, betäckt af den med skyttbank försedda fältvallen. (Kem.) *På torra v-en*, säges om operationer, som verkställas endast med värmens tillhjälp. *På våta v-en*, se *Vät*. (Fig.) *Göra ell. bana sig v.*, tränga fram genom hinder. (Fig. sam.) *Gå så långt v-en räcker*, packa dig (er) bort. *Det är ej värdt att ta upp på en v.*, duger till intet. (Fam.) *Han är alltid ute på v-ar och stigar*, alltid strädd på färder eller resor, alltid ute och flackar. — 2) Den linje eller det rum på längden, en kropp beskrifver, då den flyttar sig eller flyttas. *Planeternas v. kring solen*. *En afskjuten kula v. genom luften*. *Ett farttygs v. genom vattnet*. — 3) Hvad som liknar en väg, t. ex. streck på ytan af en sjö eller fartyg, båt, eller före oväder; af boskap uppgången stig i skog; myrväg, o. s. v. — 4) Färd, resa, vandring; rörelse, hvarigenom man förflyttar sig ifrån en ort till en annan; äfv. kosa, led. *På, under v-en blefvo de ense*. *Bege sig på v.*, på v-en till Stockholm. *Han var en månad på v-en*. *På v-en till staden*, till min bror mötte jag X. *Vara på v-en till en ort*. *Han är stadd på v. till Skåne*. *Följa en på v-en*, på v. *Önska någon lycka på v-en*. *En timmas v.* *Toå mils v.* *Vi ka lång v.* *Hans gård ligger i min v.*, der jag skall fara, gå fram. *Gå er v.*, aflägsna er. *Gå sin v.*, gå bort, packa sig bort. *Gå sin v. fram*, gå sin jemna v., gå rakt fram, utan att afvika hvarken till höger eller venster; (fig.) ej låta af någonting förmå sig att afvika från det rätta. (Fig. sam.) *Jag känner hans v-ar*, hans vanor, afsigter, planer, förhåfvanden. *Saken kommer ingen v.*, har ingen framgång. *Han hinner ingen v.*, det går långsamt för honom. *Det har goda v-ar*, det skall nog gå bra; det har ingen fara; det skall icke följa; det är väl bestämt, i godt skick. *Vara på v. att*, under görning, beredning, bearbetning, utförande, o. s. v. *Saken är på v. att biläggas*, att afslutas, man håller på att bilägga, avsluta saken. *De äro på v. att förlikas*, hålla på att f. *Det är på god v.*, en god början är gjord dermed. *Saken är på god v.*, bedrivs med ifver, framgång, har goda utsigter att lyckas. *Vara på god v. att göra*

lycka, hafva goda utsigter till att &c. *Vara på v. att...* betyder äfven: Vara nära att, t. ex.: *Jag var på v. att falla, att dö.* Man bör ej stanna på så god v., man bör ej upphöra med sitt arbete, sina bemödanden o. s. v., när man hunnit så långt, när man har så god utsigt till framgång, när målet är så lofvärdt. — 3) (fig.) a) Afseende, hänsigt, fråga, ämne, sätt. *I den v-en har han rätt. Jag kan i den v-en om-tala en besynnerlig händelse. I den v-en kan jag ingenting uträtta. I den v-en är han ut-märkt.* Sammansättningsvis säges: *I kärleksvågen, i processvågen, i lärdomsvågen, på gränsvågen, på lefnadsbanan, yrke, tjänst, befattning, ställning, läge, tillstånd. Arbeta i den v., hvar till man är ämnad. De arbeta i sam-ma v. Det är ej hans v., i hans v., hör ej till hans yrke, till de kunskaper, färdigheter, om hvilka han vinnlagt sig. I militära v-en. Han har varit nytjadt i diplomatiska v-en.* — Brukas ofta sammansättningsvis, t. ex.: *I tjänst-vågen, i kanslivågen; gå tjänstvägen, prest-vågen, bruksvägen; vara på bättringsvågen.* — *Till vägs,* (uttalas: vägg) adverbialt uttryck, i hvardagspråket: a) Bort på väg, på färd, åstad. *Följa en till v.* (Fig.) *Flyga till v., flänga åstad. Rusa till v., rusa fram, åstad. Bära till v., ställa till v., bära till, ställa till.* — b) (i några talesätt) Sätt, vis. *Hur till v. har det gått till?* på hvad sätt &c. *Hur skall jag nu göra till v.?* — *Till väga* (gamml genitiv), brukas i några talesätt nästan adverbialt och betecknar: sätt, vis, verkning, åstadscommande. *Gå till v., förfara, t. ex.: Gå varsamt till v.; gå lagligt, olagligt, ärligt, rätt, orätt, ordentligt, illa till v. Bringa till v., se Tillväga-bringa. Komma till v. med, förnä att utföra, verkställa, t. ex.: Jag kommer ej till v. dermed.* — 5. *V-anläggning.*

VÄGA, v. a. 1. I. (af Våg) Göra, bana väg öfver en yta. *Isen är v-d.* Brukas mest absolut, t. ex.: *V. genom skogen, öfver isen, öfver ett kärr.*

VÄGA, v. a. 2. II. (Impf. sing. har i folkspråket äfv. Vag) 1) Medelst våg bestämma vikt en något. *V. höll på våg, med besman. V. peppar med viktiskålar. V. något åt någon. V. väl, vid vägning gifva god vikt.* (Fig.) *V. skälen å ämse sidor,* jämföra dem till deras vikt och värde. *V. sina ord,* på det nogaste efter-tänka, hvad man säger. *V. af, i'n, öm, till, se Afväga, &c. V. i handen,* lägga något i handen, för att på höft söka bestämma dess vikt. *V. upp, se Uppväga;* äfv. med häfstång, dom-kraft o. s. v. upplyta, t. ex.: *V. upp en sten, ett hus.* — 2) Halva viss tyngd, bestämd genom vägning. *Kofferten väger två pund. Det väger mycket. De v. lika mycket.* — *V. n. 1)* Säges om kroppar, då de, understödda i en punkt, vexelvis höjas och sänkas vid ändarna. *Det står och väger. V. hit och dit. V. ned, upp,* sänkas, höjas. *V. åt en sida, luta åt &c. V. öf-ver,* halva öfvervigten. — 2) Luta än hit än dit, vackla. *Han stod och vägde* (t. ex. af rus). — 3) (fig.) Vackla; vara oviss, villkädig; tycka. *V. mellan fruktan och hopp. Han väger emellan er och mig,* är oviss, hvilkendera af oss han skall gifva företrädet. *Det vägde länge mellan dem,* det var länge ovisst, hvilkendera skulle få öfverhanden. *Det väger emellan lif och död,* det är frågan om lif eller död.

VÄGABREF, n. 5. (ford.) Ett slags pass för embets- och tjänstemän.

VÄGANDE, n. 4. I. Handlingen, förrättningen att väga.

VÄGANDE, n. 4. II. Se Vågning, II.

VÄGAFRID, m. 3. Säkerhet för våld på allmänna vägar. — [fred.]

VÄGAMOT, n. 5. Se Vägskilnad.

VÄGARBETE, n. 4. Arbeta med väganläggning eller väglagning.

VÄGARE, m. 5. 1) En som vägar. — 2) Edsvuren person, som vid allmän väg förrättar vägningen.

VÄGARPENNINGAR, m. 2. pl. Se Vägpenningar.

VÄGBAR, a. 2. I. Som kan vägas (I).

VÄGBAR, a. 2. II. Som till vigten kan bestämmas; som äger tyngd. *V-a kroppar.*

VÄGBYGGNAD, m. 3. Vägars anläggande.

VÄGFARANDE, a. 1. 6. s. 3. Den som med hjul- eller släddan far fram på en väg.

VÄGFYLLNING, f. 2. Det, hvarmed gropar och ojämnheter på vägar fyllas, t. ex. grus.

VÄGFYND, n. 3. Fynd, hittadt på en väg.

VÄGG, f. 2. 1) Sida af byggnad eller rum. *Murad v. Trä-, Sten-, Bräd-, Fram-, Bak-, Sidovägg. V-arne af ett hus, af ett rum. V. i v. ell. v. om v.,* näst intill hus eller rum, så att endast en vägg är emellan, t. ex.: *Husen äro byggda v. i v. Hans hus är v. i v. med mitt. Bo v. i v. med någon,* i nästa rum. (Fam.) *Inom fyra v-ar,* i fängelse, inom stängda dörrar, t. ex.: *Sätta, sitta inom fyra v-ar,* i fängelse; *hålla inom fyra v-ar,* hålla instängd. *Emellan skäl och v.,* i dryckeslag, i drycksjom. *Uppåt v-arna,* befängdt, orimligt, högst dumt, t. ex.: *Prata uppåt v-arna. Priset är alldeles uppåt v-arna,* högst orimligt. *Det bär uppåt v-arna,* är alldeles besatt. *Köra hufvudet i v-en,* se Hufvud. *Han förargar sig öfver flugan på v-en,* öfver ingenting. — 2) (bot.) Led eller skilljevägg tvärs öfver i en ledhalja. — 3) Sida af en grotta, håla eller ett grufschakt; äfv. tunn yta, som innesluter ett rum, t. ex. *magens v-ar.*

VÄGGBÄNK, n. 5. Se Rappning.

VÄGGBEKLÄDNING, f. 2. eller

VÄGGBRONAD, m. 3. Tyg, tapeter eller inläggning af trä, hvarmed vägar beklädas.

VÄGGBÄNK, m. 2. Väggarbänk.

VÄGGDRAG, n. 3. Luftdrag genom en vägg.

VÄGGFAST, a. 1. Festsatt i själfva vägen. *V. spegel.*

VÄGGKRASSE, m. sing. Örten Erysimum officinale.

VÄGGLAF, m. 2. pl. — *lafvar.* Lafarten *Par-melia parietina*, på träd och gamla väggar.

VÄGGLUS, f. 3. pl. — *löss.* Allmänt känd insekt af Skinnbaggarna, vinglös, rödbrun och stinkande. *Acanthia lectularia.*

VÄGGMELLAN, vägg mellann, adv. (pop.) Mellan väggarna. *Ragla v.*

VÄGGMOSSA, f. 1. Ett slagte af mossorna, som nyttjas ett täta väggsät. Hypnum.

VÄGGMÅLNING, f. 2. Målning, utförd omedelbart på en vägg.

VÄGGÖHYRA, f. sing. Vägglöss.

VÄGGPANEL, väggpanel, m. 3. Se Panel.

VÄGGPELARE, m. 5. Se Pålaster.

VÄGGRUTA, f. 1. Se Murruta.

VÄGGSKÅP, n. 5. Skåp, upphängdt på eller anbragt uti en vägg.

VÄGGSMED, m. 3. Se Timmerbagge.

VÄGGSPINDEL, m. 2. pl. — *spindlar.* Ett slags spindel af Lockdjuren, gråbrun ofvan, in- under hvit, med ofantligt långa ben; sitter hela dagen stilla på någon vägg. *Phalangium Opilio.* — *Kallas äfv. Loeke, Helga Högben.*

VÄGGSPRINGA, f. 1. Springa på en vägg.

VÄGGSTUSSARE, m. 3. Se Väggar.

VÄGGSÅT, n. 3. Fog emellan tvenne stockar i en trävägg.

VÄGGUR, n. 5. Pendelur, upphängdt på en vägg, eller uppsatt i ett emot väggen stödt fodral af trä.

VÄGGÖRT, f. 3. Växten *Parietaria officinalis.*

VÄGHÅLLNING, f. 2. Allmänna vägars underhåll.

VÄGKARTA, f. 1. Karta öfver de större vägarne i ett land.

VÄGKORS, n. 5. 1) Kors, upprest invid en väg. — 2) Se *Korsväg.*

VÄGKOST, m. sing. Se *Matsäck.*

VÄGLAG, n. 5. Vägarnes tillstånd med afseende på lättheten att befara dem, och till följe af årstid eller väderlek. *Godt, dåligt v.* [Väglag.]

VÄGLAGNING, f. 2. Vägs inständsättande.

VÄGLEDA, v. a. 2. 1) Följa med någon och visa vägen. — 2) (fig.) Gifva ledning (för ens studier, uppfostran, beteende, förfarande). *V. en i studier, till dygd.* — *Syn. Leda, Handleda.* — *V. sig, v. r.* 1) Leta sig väg fram. — 2) (fig.) Leta sig fram till upplysning i en dunkel sak, till utredning af något inveckladt, o. s. v. — *Vägledande, n. 4.*

VÄGLEDDARE, m. 3. — *ARINNA, f. 1.* En, som vägleder. Säges både egentl. och figurligt.

VÄGLEDDNING, f. 2. 1) Handlingen att vägleda. — 2) Upplysning, underrättelse, hvarigenom man vägledes. *Detta tjänar till v.* — *Syn. Ledning, Handledning.*

VÄGMÅTT, n. 5. 1) Mått till bestämmande af vägs längd. *Mil är ett v.* — 2) Verktyg, som dertill brukas, t. ex. Stång.

VÄGMÄTARE, m. 3. 1) Person, som mäter väg. — 2) Verktyg, som dertill brukas.

VÄGMÄTNING, f. 2. Mätning af vägars längd.

VÄGMÖTE, n. 4. 1) Möte på väg. — 2) Se *Vägskilnad.*

VÄGNAR, vägnagarr, pl. 2. (af Väg; enligt *Ihre af moes.göt. Viko, t. svegan*) Brukas endast i uttrycket: *På v. med följande genitiv eller pron. poss.,* hvilket betyder: I namn, för räkning, o. s. v. *På konungens, hans, mina v.,* i konungens, hans, mitt namn; för konungens, honom, mig. *På hears v.?* *På egna och kamraters v. På embetes v.,* i och för embetet. *På helsans v.,* i och för helsen. (Föräldr.) *Vida v.,* ganska mycket, t. ex.: *Vida v. öfvergå någon.*

VÄGNING, f. 2. 1) (aktivt) Se *Vägande, I.* — 2) (neutralt) Rörelsen, då något väger. Se *Väga, II, hem. 1 o. 2.*

VÄGNING, f. 2. II. Vägs banande.

VÄG- OCH BROBYGGNAD, m. 3. Anläggandet af vägar och broar.

VÄGPNINGAR, m. 2. pl. Afgift till vägs underhåll, af vägförande eller af dem, som bo i ett distrikt.

VÄGRA, v. a. 1. Afslå en något, ej bevilja, ej medgifva, ej tillåta, neka sitt bifall till. *V. någon pass. Det kan ingen v. honom. V. sitt bifall. V. att lyda. Han v-de att emottaga penningar. V. sig något,* ej tillåta sig, neka II.

sig något. — Brukas ofta absolut, t. ex. *Han v-r.* (Sjöt.) *V. i vändningen,* säges om ett fartyg, då det vid stagvändning ej vill gå genom vinden. — *Väggrande, n. 4.*

VÄGRAN, f. sing. indef. Vägrende, nekande, afslag.

VÄGRIDDARE, m. 3. (skämtv.) Stråtröfware.

VÄGRÖBNING, f. 2. Marks upprödning för banande af väg.

VÄGS. *Till v.,* se under *Väg.*

VÄGSKILNAD, m. 3. Ställe, der en väg delar sig i två eller flera.

VÄGSKÅL, n. 3. (af *Skål*, fordom äfv. *skilnad*) Se *Vägskilnad.* [Vägskål.]

VÄGSMÜTS, m. sing. Smuts på vägar.

VÄGSTOLPE, m. 2. pl. — *stolpar.* Se *Vägvisare, hem. 2.*

VÄGSTYCKA, f. 1. Se *Vägstycke, 1.*

VÄGSTYCKE, n. 4. 1) Stycke af en väg. *Jag hade redan hunnit ett godt v., då...* — 2) Stycke af en väg, som någon är förpligtad att underhålla.

VÄGTISTEL, m. 2. pl. — *tistlar.* En tistelart vid vägar, med röda blommor. *Carduus lanceolatus.*

VÄGTULL, m. 2. Vägpenningar af vägförande.

VÄGVISARE, m. 3. 1) Person, som visar vägen. — 2) Upprest sten, pelare, stolpe o. s. v., med påskrift, som utvisar vägen för resande. — 3) Hvarjehanda tecken, som utvisar något. — 4) Titel på vissa böcker, som innehålla underrättelse om vägarne i ett land, eller handledning i vetenskap, konst, yrke o. s. v. — 5) (sjöt.) Block, kausser eller klot, som äro anbragta på flera ställen i tacklaget, att leda löpande ändar.

VÄGVISNING, f. 2. 1) Handlingen, då man visar någon vägen. — 2) Se *Vägledning, hem. 2.*

VÄGVÄRD, f. 1. Örten *Cichorium Intybus*, af hvars rötter cikoriekaffe beredes.

VÄGÖRT, f. 5. Örten *Herniaria glabra*, vid vägar, med små gröna blommor.

VÄJA, v. a. o. n. 2. (öfrot *Vägja*, af *Väg*) 1) Gå eller åka så, att man undviker något. *V. stenar, pussar. V. för en vagn.* — 2) (fig. fam.) Undvika, sky. *Han väjer mig. Han väjer intet.*

VÄKT, väckt, c. 3. (af *Vaka*) Vissa timmar af natten, indelade till vakthållning. *Grekerne indelle natten i trenne v-er.* [Väckt.]

VÄKTARE, m. 3. 1) En som vakar, för att hålla vakt. — 2) Vaktkarl, som vakar, för att utropa nattens timmar och hålla vakt. *V., hvad lider tiden?* (Fig.) *En v. på Zions murar,* en aodlig man, prest. — Bildar sammansätningarna *Nattväktare, Tornväktare.* [Väckt —.]

VÄKTAREÖP, n. 3. Rop af nattväktare, då han utropar någon timme.

VÄL, adv. 1) Godt, rätt. *Göra v.,* göra godt; äfv. göra en tjänst, vara till nytta. *Göra v. emot någon.* *Ten v. gör, konom v. går.* *Jag tänkte göra v. Ni gör v., om ni tiger,* det är bäst, att ni tiger. *Välja en v.,* önska ens lycka och söka att främja den. *Taga v. upp, ej sinna sig stött af hvad någon yttrat. Må v.,* besinna sig vid helsen. *Vara ell. hålla sig v. med,* vara i godt förstånd med. *Vara ell. stå v. hos någon,* stå i gunst hos honom. *Han är v. vid hofvet, i det huset,* står i nåd vid hofvet, är god vän i det huset. *Han är v. öfverallt,* är af alla omtyckt. *Det är v. dem emellan,* de äro goda vänner; äfv. älska hvarandra. *De voro ovänner, men nu är det v. igen,* men nu äro

de förlitka. När det skall vara v., när han (hon) är vid sitt goda lynne, vill visa sig artig. — 2) Lyckligt. Allt är v., som slutas v. Det var icke så v. Om det vill v., ell. om allt går v. (Ordspr.) När det vill v., skjuta pistolhölstren, allt lyckas för den, som har lycka. — Syn. Godt, Bra, Lyckligt, Galant, Förträffligt, Fördelaktigt, Förmånligt. — 3) Behagligt. Lukta, smaka v. — Syn. Bra, Godt, Förträffligt, m. fl. — 4) Omsorgsfullt, med omsorg, noggrannhet. Tvätta det v. V. gjordt arbete. — Syn. Bra. — 5) Tillräckligt, fyllest; mycket, dugtigt. V. full, mått. V. förnöjd. Betala v., högt. Han behöfver det rätt v., har mycket behof deraf. Allt för v., nog, visserligen, fullvärd, t. ex.: Man vet allt för v. Det är allt för v., ell. det är godt och v., men..., det kan visst vara sant, men... Allt för v. kan äfv. betydja: för mycket väl, och hänför sig då till föregående bemärkelser. — 6) Allt för, nog. Det är v. mycket, litet. — Konj. (merendels utan tonvigt) Betecknar: a) Medgifvande. Han är v. rik, men... Det kan v. vara. Detta är v. sant, men... V. kunde man förebrå honom, all... — Syn. Visserligen, Vist. — b) Förmodan, förhoppning. Han tror v. bättre sig. Det blir v. bättre med tiden. Det är v. icke möjligt, att... — c) Brukas som fyllnadspartikel, helst i frågor. Hvem skulle v. kunnat tro det? Kunde ni v. ha hjerta allt...? Ni har v. sett det? ni har ju se? — d) Brukas i samma mening som: Allenast, blott, bara, t. ex.: Har han v. fått in ett finger, så får han nog in hela handen. Är han v. en gång inne, så... — e) Så v... som..., både... och... Så v. stora som små. Så v. i det goda som i det onda ell. i det goda så v. som i det onda. — Vål! int. a) Godt! Ja v.! ja sannerligen ja! Allt v.! se Allväl! Nå v.! se Nå. — b) Brukas lyckönskingsvis. V. mig, som...! lycklig jag, som...! V. den, som Gud fruktar! lycklig den &c.! — Vål, n. sing. Se Vålfärd. Allmänt v. Statens v. Rikets v. min högsta lag.

VÄLAKTAD, väläktad o. väläktad, a. 2. Mycket aktad. Titel, som på utskriften af bref o. s. v. gifves lägre tjenstemän och enskilda personer af motsvarande anseende.

VÄLAN, välän, int. Se Nå väl! (under Nå) V.! låtom oss försöka.

VÄLARTAD, välärtad, a. 2. Väl artad; af god art, godt skaplynne. Ett v-t barn.

VÄLBEFÄREN, välbefärd, a. 2. neutr. — et. Som farit vida omkring. Titel, som gifves skoppare och styrmän.

VÄLBEFINNANDE, n. 2. Tillstånd, då man befinner sig väl.

VÄLBEHÄG, välbehåg, n. sing. 1) Tillfredsställelse, beifärdhet, nöje. Till mitt fullkomliga v. Med v. anse. Hafva, sinna v. i något. Betyga sitt v. öfver något. — 2) Godfinnande, godtycke. Allt går efter hans v.

VÄLBEHÄGLIG, välbehäglig, a. 2. Rätt behaglig, tillfredsställande. — Välbehaglighet, f. 5.

VÄLBEHÄLLEN, välbehälld, a. 2. neutr. — et. Se Behållen, Vålmande.

VÄLBEHÖRIG, välbehörig, a. 2. Fullkomligt behörig.

VÄLBEHÄGEN, välbehägg, a. 2. neutr. — et. Väl behägen, med godt läge.

VÄLBEMÄLT, välbemälat, a. 1. (i rättgängsstil m. m.) Nyss omtalad. Brukas om aktade, väl ansedd personer.

VÄLBESTÄLLD, välbestäld, a. 2. 1) Väl inrättad, väl ordnad. I en v. regering. V-ldt hus. — 2) (fam. skämtv.) Lagligen tillsatt, förordnad; verklig. En v. länsman, inspektör.

VÄLBETRODD, välbetredd o. väl betredd, a. 2. Väl betredd; som åtnjuter förtroende. Brukas som titel till vissa lägre tjenstemän.

VÄLBETÄNKKT, välbetänkt, a. 1. Väl öfvertänkt. — Adv. Med mogen öfverläggning.

VÄLBEVÄGEN, välbevåg, a. 2. neutr. — et. Mycket bevågen. — Välbevågendet, f. 5.

VÄLBILDAD, a. 2. Väl bildad, väl formad.

VÄLBÖREN, välbörren o. välbörren, a. 2. neutr. — et. Af adlig börd. Titel, som gifves personer af den lägre adeln.

VÄLBÖRENHET, välbörrenhet o. välbörrenhet, f. 5. (skämtv.) 1) Adlig värdighet, adelskap. — 2) Person af den lägre adeln. Ers v.

VÄLBYRDIG, välbyrdig, a. 2. ell.

VÄLBÖRDIG, välbördig o. välbördig, a. 2. Af god börd. Brukas i kämlestil om personer af ståndsklassen, som ej äro adelsmän.

VÄLD, välld, m. sing. oböjl. (i äldre språket Veld, Vild, of Vilja) Partiskhet, mannamån. Bruka v. [Veld.]

VÄLDANAD, a. 2. Väl danad, bildad.

VÄLDE, n. 4. (af gamla verbet Valda, råda)

1) Makt. Bringa, lägga ett land, ett folk under sitt v. Hafva, få v. öfver någon. Stå under ens v. Hafva under sitt v., råda öfver, beherrska. (Fig.) Passionernas, vanans v. Syndens v. Hafva v. öfver sina passioner, kufva, tygla dem. Låta sin vrede få v. öfver sig, låta hänföra sig af vrede. Förnuftet har inlet v. öfver honom, han låter ej leda sig af förnuftet. — 2) (i sammansättningar) Statsmakt. Se Konunga-, Folk-, Fävalde. — 3) Rike. Det romerska v-t. Rycka v-t. Svea v.

VÄLDELIGA, adv. (föräldr.) eller

VÄLDELIGEN, adv. (fam. skämtv.) I högsta grad, dugtigt. V. rik, ful, dum, högfärdig. Jag basade honom v.

VÄLDIG, a. 2. (af gamla verbet Valda, råda)

1) (föräldr.) Rådande, herrskande. Vara v. öfver. Vare icke synden v. i eder dödliga lekamen. — 2) Mäktig, stark. En v. man. En v. arm. — Brukas för denna bem. äfv. substantivt, t. ex.: De v-e på jorden. — 3) (fam.) Stor, anseelig. En v. mage. V. summa. Ett v-t glas.

En v. hop. En v. jägare, utmärkt jägare, en som ofta jagar. Lyckas väl i jagt.

VÄLDIGHET, f. 5. (bibl.) V-er, makter.

VÄLDIGT, adv. Se Våldeiligen.

VÄLRFÄREN, a. 2. neutr. — et. Se Konst-
erfaren.

VÄLFRÄJDAD, a. 2. Som har god fräjd. V. person.

VÄLFÄNGEN, a. 2. neutr. — et. På lagligt sätt fången, förvärfvad. V. egendom.

VÄLFÄGNA, v. a. 1. Fägna (gäst, besökande, o. s. v.) med mat och dryck. — Syn. Undfägna, Traktera, Regalera. — Vålfägna, n. 4.

VÄLFÄGNAD, m. 3. 1) Vålfägna. — 2) Mat och dryck, hvarmed någon vålfägnas. Hela v-en bestod i ost och bröd.

VÄLFÄRD, m. sing. Lyckligt tillstånd, lycka, sällhet. Sätta hela sin timliga v. på spel. Förstöra ens v. Timlig och evig v.

VÄLFÄRDSUTSKOTT, n. 5. (hist.) V-et (Comité de sûreté et de salut public) benämndes i Frankrike under första revolutionen en komité,

som upprättades år 1792 och bekläddes med dik-tatorisk makt.

VÄLFÖRHÄLLANDE, n. 4. Godt, bärömligt förhållande. Belönas för sitt v.

VÄLFÖRSEDD, a. 2. Väl, rikligen försedd. En v. hörs.

VÄLFÖRSTÅENDES, väl förståännad, adv. Förstås naturligtvis; härvid är likväl att märka.

VÄLFÖRSTÄNDIG, väl förständig, a. 2. Mycket förständig. Titel, som gifves nämndemän.

VÄLFÖRTJENT, väl förtjent, a. 1. 1) (om sak) Som blifvit väl förtjent. V. straff. V. be-löning. — 2) (om person) Som gjort sig väl förtjent. En v. man. — Skrifves äfv. Väl förtjent. — Adv. På ett väl förtjent sätt, med all för-skyllan. Han har v. blifvit belönad.

VÄLGERNING, väljärning ell. väljärning, f. 2. Hjelp, understöd, som gifves någon, hvilken är i nöd eller behof. Bevisa någon en v. Åt-njuta v-ar af någon.

VÄLGERNINGSMAN, m. 3. pl. — män. Se Vålgråre.

VÄLGRUNDAD, välgründad, a. 2. Väl grundad, riktig. V. anmärkning.

VÄLGÅNG, välgång, m. sing. Förhållandet, att det går en väl. Timlig lycka, framgång i världen. Önska en v. Gud förlåne eder all sällhet och v. Dricka ens v., dricka någon till med önskan af välgång.

VÄLGÅNGSSKÅL, f. 2. Skål, som drickes till ens välgång.

VÄLGÅNGSVÄN, m. 3. pl. — vänner. (fam.) Vän endast i välgång, men ej i motgång.

VÄLGÖRANDE, a. 4. 1) Som gör godt, be-visar välgörningar. Han är mycket v. mot de fattiga. — 2) (om sak) Som verkar hjelp, lindring. Detta läkemedel var mycket v.

VÄLGÖRANDE, n. 2. Handlingen att göra godt, att förbättra andras tillstånd.

VÄLGRÖRE, m. 5. — ARINNA, f. 1. Den som gör eller gjort någon godt, bevisar eller be-visat någon en välgörning, välgörningar. Min v.

VÄLGÖRENHET, f. 5. Goda gerningar, så vida som de hafva till föremål behöfvandes hjelp och understöd.

VÄLJÄ, välja, v. a. o. n. 2. Impf. Valde; sup. Valt (fångt a i både impf. o. sup.) Af två eller flera personer eller saker bestämma sig för, utse den eller dem, som anses bäst, tjenligast. V. någon till styresman, till konsul, till kon-
nung. V. mellan godt och ondt. V. mellan två onda ting. Om jag finge v. mellan dem, så valde jag... Der är att v. af. Ni äger att v. Vålj hvilkendera ni behagar. V. en ibland tusen. V. på, genom val utse. V. in, ut, se Invälja, Utvälja. — Våljande, part. akt. Brukas ofta substantivt: De v. — Vald, part. pass. V. till riksdagsman. De äro v-e bland de bästa. Se äfv. Utvald, t. ex. V. frukt. — Våljande, n. 4.

VÄLJARE, m. 5. Den som väljer.

VÄLKLÅNG, m. 5. Vålkljande ljud.

VÄLKLINGANDE, a. 1. Som klingar väl. V. ord, namn, tillar. — Syn. Våljudande.

VÄLKLÄDD, välklädd, a. 2. Väl klädd; iklädd snygga kläder. En v. person. V-t fruntimmer.

VÄLKOMMA, f. 1. 1) Se Vålkomnad. — 2) Stor pokal, som fordom brukades att dricka ens välkomstkål. — 3) Se Vålkomstkål.

VÄLKOMMEN, välkommän o. välkommän, a. 2. neutr. — et. Hvares ankomst är med nöje,

med glädje sedd, väcker glädje. Blifva, vara v. Han var mycket v. En alltid v. vän. Vara v. öfverallt. Nyttjas som helsningsutrop till en ankommande. V., min vän! Mycket v.! V. hem! Var v.! Halsa någon v. V., o mäne, min äldriga vän! Be någon vara v., halsa välkommen. — Brukas äfven om sak, t. ex.: Ett v-et bref. V. förevändning.

VÄLKOMMA, välkommän, v. a. 1. 1) Halsa välkommen, bedja någon vara välkommen. — 2) Emottaga en korommande på ett sätt, som visar, att han är välkommen.

VÄLKOMNAD, m. 3. Vålkommande, emottagning. Han kom objuden; v-en blef och der-
efter.

VÄLKOMNANDE, n. 2. Se Vålkomnad.

VÄLKOMSTHELSNING, f. 2. Helsing, då man ber någon vara välkommen.

VÄLKOMSTSKÅL, f. 2. Skål, som drickes, för att betyga sin glädje öfver ens ankomst.

VÄLL, taga v., kunna väljas. Jern och stål taga v.

VÄLLA, v. n. 2. 1) (egentl.) Koka, sjuda, brusa upp. — 2) V. ell. v. upp, se Uppvälla. — V. a. V. ell. v. ihöp, se Svetsa. V. jern. V. en bösspipa.

VÄLLARE, m. 3. En, som väljer.

VÄLLEFNAD, vällefnad, m. 3. Njutningsfull och beqväm lefnad.

VÄLGNISTA, f. 1. Gnista, som far ut vid vällning.

VÄLLHAMMARE, m. 2. pl. — hamvar. Ham-mare, som begagnas vid vällning.

VÄLLHETTA, f. sing. Värmegrad, då färgen på ett upphettadt ämne är röd.

VÄLLING, m. 2. (af Välla, koka) 1) Suppmat, tunnare än gröt, dels af mjöl, kockt i mjölk eller vatten, dels af gryn, koka i mjölk. — V. af hvete mjöl. Tjock v. för barn. — Bildar åtskil-liga sammansättningar, såsom: Hvete mjöls-, Vat-ten-, Barnvälling, m. fl. — 2) (fam.) Tjock blandning, liknande välling.

VÄLLINGSKLOCKA, f. 1. (fam.) Se Mat-klocka.

VÄLLJUD, väl-ljud, n. 3. Behagligt ljud. Bek-stafsbytte för v-ets skull.

VÄLLJUDANDE, a. 1. Behagligt ljudande. V. period, vers.

VÄLLNING, f. 2. 1) Förrättningen, förfarandet, då något välles. — 2) Sjelfva stället, der något blifvit välldt. — 3) Första graden af hetta vid smältning.

VÄLLOFLIG, vällovlig o. vällovlig, a. 2. Hedervärd. Titel, som tillägges borgareståndet, rådhusrätter och magistrater. [-läffig.]

VÄLLRAND, f. 5. pl. — ränder. Fin rand efter vällning.

VÄLLSAND, m. sing. Sand, hvarmed bitar beströs, som skola hopvällas.

VÄLLUGN, väl-lugn, m. 2. Dragugn, hvori vällning verkställes.

VÄLLUKT, väl-lükt ell. väl-lükt, m. 5. Be-haglig lukt. Blommornas v. Blommorna sprida v. — Syn. Parlym, Balsamdoft.

VÄLLUKTANDE, a. 1. Som luktar behagligt. V. ämnen, saker. V. handskar. — Syn. Aro-matisk, Balsamisk, Vålloftande, Parlymerad.

VÄLLUKTOFTANDE, a. 1. Se Välluk-tande.

VÄLLUST, väl-lüst ell. väl-lüst, f. 5. 1) (i vidsträckt bem.) Hvarje högre känsla af njutning. Det är för honom en v. att göra godt. — 2)

Högsta grad af siolig njutning, isynnerhet könsdriftens hejdlösa tillfredsställande. *Vara böjd för v. Lefva i v.*

VÄLLUSTIG, väl-lusstigg o. väl-lusstig, a. 2. 1) (om sak) Högst behaglig; som ger högsta njutning, eggar de sinliga begärens, tillbringas uti vällust. *En v. njutning. V. dröm, tanke, känsla. Föra ett v-t lif. — 2)* (om person) Fallen för vällust; som lever i vällust.

VÄLLUSTIGHET, f. 3. Vällustig natur, böjelso för vällust.

VÄLLUSTIGT, adv. På ett vällustigt sätt; i vällust; med en känsla af vällust. *Lefva v. V. uppfödd. Blicka v. på någon.*

VÄLLUSTING, väl-lussting, m. 2. En, som lever i vällust.

VÄLLÄRD, väl-lärd, a. 2. Som besitter mycken lärdom, mycket lärd. Titel, som gifves lägre ograduerade prester eller skollärare, studenter och öfva äfven gymnasister. *Komministrarna, ärevörddige och v-e. herr N. N. Studeranden, v-e. herr N. N. (Magistrar kallas Höglärde.)*

VÄLMAKT, f. sing. Lyckligt, blomstrande tillstånd. *Vara i v. I v-ens dagar.*

VÄLMENANDE, a. 1. 1) Som menar väl. *Hon är mycket v. — 2)* Se **Välment**.

VÄLMENING, f. 2. Välwillig mening, god af-sigt. *Hans v. kan ej misshännas. V-en af detta tillbud är obestridlig. Jag gjorde det af v. i v. af ren v. i bästa, största v.*

VÄLMENT, välmént, a. 1. Som härrör af välmening; sögd eller gjord i välmening. *V. råd. V. föreställning, varning. — Adv. I välmening, af välmening.*

VÄLMÄENDE, välmäändde, a. 1. Som mår väl: a) Är vid god helsa; b) Väl bergd, i välstånd. *Ett v. folk.*

VÄLMÅGA, f. sing. 1) Friskt helsotillstånd. *Befinna sig i högönshelig v. — 2)* Se **Välstånd**.

VÄLORDNAD, väl-ördnad, adj. 1. Väl ordnad, väl inrättad. *Ett v-t samhälle.*

VÄLPLÅGA, v. a. 1. (fam.) Väl förplåga. Brukas mest i fråga om dryckesvaror. — *V-d*, part. pass. o. adj. 2. (fam.) Berusad. — *Välplågande, n. 4.*

VÄLPLÄGNING, f. 2. God förplägning. Se **Väl-fagnad**. — Brukas mest i fråga om dryckesvaror.

VÄLSIGNA, välsignna o. välsignna, a. 1. (af *Signa*, heiga eller utmärka med korstecknet) 1) Genom böns och ceremonier inviga till heligt bruk. I allmänhet inviga. *Jesus v-de brödet. — 2)* Nedkalla Guds nåd och beskydd öfver. *Han v-de sina barn, innan han dog. Presten har v-t deras förening. — 3)* Lofva, prisa med känslor af fördrnad och tacksamhet. *V-d vare Gud! Efterverlden v-r honom, v-r hans minne. Jag v-r den stund, som förde honom till mitt möte. — 4)* (om Gud) Förlåna nåd och lycka. *Gud har v-t Abrahams säd. Gud v-ne er! Gud har v-t dem, deras arbete. Herren v-ne oss och bevar oss! — V-d*, part. pass. o. adj. 1) Brukas, såsom particip, för alla förestående bemärkelser. *Det v-de brödet*, oblaten i nattvarden, hostian. *En af Herrans tjänare v. förening. Min välgörare v-e namn skall evigt lefva i mitt minne. Af Gud v. V-t tillstånd*, hafvandeskap. *Vara i v-t tillstånd*, vara hafvande. (Substantivt) *Kommer, I min faders v-e*, som af min fader blifvit välsignade. — 2) (adjektivt) a) Herrlig. *Ett v-t regn. V. skörd. V-t*

land, ganska bördigt. V. predikan, i hög grad uppbygglig. — *b)* (fam.) Tråkig, evinnerlig; förbannad. *Nu kommer den v-e människan igen. När han börjar med sina gamla v-e historier, blir jag strax sömnig. Den v-e människan, som tog min hatt! — Välsignande, n. 4.*

VÄLSIGNADT, välsignadt o. välsignadt, adv. (fam.) I högsta måtto, ganska, hjortans. *V. rik skörd. Ett v. vackert barn. Väva v. V. lång, stor, ful, dum.*

VÄLSIGNELSE, välsignnelse, f. 3. 1) Nedkallande af Guds nåd och beskydd öfver någon. *Faderlig, moderlig v. Jag gifver dig min v. Den falliges v-r. — 2)* Guds synnerliga nåd och ynnest. *Gud har i rikt mått gifvit honom sin v. Jag önskar dig v., all v., all Guds v. Det har du Guds v. af, Gud skall välsigna dig därför. (Fam.) Ha Guds v. af något, fullt upp. (Fam.) Det har ingen v., han har deraf ingen bättnad, glädje. Det är ingen v. med hans arbete, han vinner dermed ingenting. Der är Guds v., der är god tillgång, der fins fullt upp, Guds gålfvor. — 3)* Välsignadt minne. *Hans namn lefver i v. — 4)* Bönen Herrn välsigne eder (oss) b) *Läsa v-n. Läsa v-n öfver nattvardsbarn.*

VÄLSINNAD, välsinnad, a. 2. Som byser välwilliga tänkesätt, goda afsigter.

VÄLSK, väl'sk, a. 2. (i äldre språket äfv. Välsk, d. v. s. Gallisk) Fordom d. s. s. Italiensk. *V-t band, bokband, som har skinn blott i ryggen, ej är kapitaladt och föga eller intet förgylld. V. böna, se Bondeböna.*

VÄLSKAPAD, a. 2. Född med feltri kropp. *Ett v-t gossebarn. — Syn. Vålbildad.*

VÄLSMAKANDE, a. 1. eller **VÄLSMAKLIG**, a. 2. Som har behaglig smak. *V. rätt.*

VÄLSMASKIN, väl'smaskin, m. 5. Ett slags maskin, som brukas, för att afrunda kuggarna på små hjul i ur. [-machin, -maschin.]

VÄLSPELNING, f. 2. (i fråga om kortspel) Skicklig spelning.

VÄLSTÄND, n. sing. Goda förmögenhetsomständigheter, goda vilkor. *Sitta, vara i v., vara välbergd, i goda vilkor.*

VÄLT, väl't, m. 2. (af *Välta*) Ett åkerbruksredskap, vanligen bestående af en tung rund stock, som genom dragning af hästar eller oxar rullas öfver åkern, för att jemna och tilltrycka jorden.

VÄLTA, väl'ta, v. a. 1. I. (af *Välta*) Köra med väl't. *V. en åker.*

VÄLTA, väl'ta, v. n. 2. II. Hväl'va om, stjelpa. *Vagnen väl'te. V. med en vagn, köra omkull med den. — V. a.* (böjes för impf. o. sup. äfven efter 1 konj.) 1) Hväl'va om, stjelpa omkull. *Han väl'te vagnen i diket. — 2)* Se **Vältra**.

VÄLTALARE, m. 5. Genom vältalighet utmärkt offentlig talare. *Demosthenes och Cicero voro utmärkta v. Wallin var en stor andlig v.*

VÄLTALIG, a. 2. 1) (om person) a) Som med vältalighet framför sina tankar i offentliga föredrag. *Den v-e Demosthenes. — b)* (fam.) Som talar väl och med läthet. — *Syn. Talför. — 2)* (om sak) a) Som röjer, tillkännagifver vältalighet; utmärkt genom vältalighet. *En v. framställning. V-t föredrag. V. stil. — b)* Som har egenskopen att röra, hevela, öfvertygta, öfvertala. *Uttrycka sig i v-a ordalag.* Brukas i deenna bem. ofta bildligt, t. ex.: *V-a lärar. V.*

tystnad. V. åtbörd. Vröden är v., gör människor vältaliga.

VÄLTALIGHET, f. 3. 1) Se **Vältalighetskonst**. *V-ens makt. — 2)* En talares förmåga att uttrycka sig enligt vissa regler, eller äfven af blott naturligt anlag, på ett sätt, som röjer, öfvertygta och öfvertalar. *Han har mycket v. — 3)* Det som i ett tal, ett föredrag hufvudsakligen utöfvar denna verkan eller framkallar djupa intryck hos åhöraren. *Ett föredrag, fullt af v. V-en af hans framställning bevekta alla. — 4)* (fig.) Säges äfv. om allt det, som på åhörare eller åskådare frambringa eller kan frambringa samma verkningar, intryck, som vältaligheten. *Hennes blick, tonen af hennes röst hade en viss oemotståndlig v. Åfscen åtbörderna hafva sin v.*

VÄLTALIGHETSBLÖMSTER, n. 3. (fig.) Retorisk prydnad.

VÄLTALIGT, adv. På ett vältaligt sätt, med vältalighet. *En v. skrifven artikel.*

VÄLTALIGHETSKONST, f. sing. Konsten att efter bestämda regler förbinda ord och satsar till ett sinnrikt och sammanhängande helt, som äger förmågan att röra, öfvertygta och öfvertala.

VÄLTNING, väl'tning, f. 2. I. Körning med väl't.

VÄLTNING, väl'tning, f. 2. II. 1) (neutralt) Omhvälfning, stjäplning. — 2) (aktivt) Omkullstjäplning; äfv. vätrande.

VÄLTRÄ, väl'tra, v. a. 2. Med ansträngning och genom ideligt kringvändning på marken o. s. v. framflytta något stort och tungt, som icke har rund form. *V. en sten för dörren till grafven. V. äf, vältra från öfre ytan af något, t. ex.: Stenen v-des af grafven. V. bort, fram, se Bortvältra. Framvältra. V. in, ifrån, ned, omkull, upp, ut. — V. sig, v. r.* Vända sig tungt och trögt eller värdsöst, i liggande ställning. *Seinen v. sig i orientlighet. En häst, som v-r sig i snön. (Fig.) V. sig i alla slags laster, utan hejd öfverlemla sig åt &c. — Vältrande, n. 4. o. Vältring, f. 2.*

VÄLTREFNAD, m. sing. Se **Trefnad**.

VÄLTÄNKANDE, a. 1. Som har goda, menisksälskande, hederliga tänkesätt. *En v. man. — Syn. Välsinnad.*

VÄLVILJA, f. sing. Välwilligt sinne; välwillig sinnesställning; välwilliga tänkesätt, afsigter, önsknningar, o. s. v. *Hysa v. för någon. Med v. upptaga ens böns. Röna prof af ens v.*

VÄLVILLIG, a. 2. 1) Som i sitt hjerta önskar andra eller någon viss person allt godt och i sina handlingar ådagalägger sådant tänkesätt. *Bevisa sig v. emot någon. Man säger äfv.: V-t hjerta, stämme, o. s. v. — 2)* Som tillkännagifver sådana känslor och tänkesätt. *V-t bemödande. Läna någon en v. uppmärksamhet. V-t öfverseende.*

VÄLVILLIGHET, f. 5. Se **Välvilja**.

VÄLVILLIGT, adv. På ett välwilligt sätt, med välvilja.

VÄLVIS, väl'vis, a. 2. Mycket vis. Titel af samma betydelse som **Lagsaren**. *Stadens v-e borgmästare. — Brukas äfv. skämtvis eller ironiskt om dumma och sjelfklota personer, samt äfven i samma mening om sak, t. ex.: Vår v-e patron snöt sig förnumsligt. En v. anmärkning, erinran.*

VÄLVÄXT, a. 1. Väl växt; som har en felfri, vacker växt.

VÄLÄDEL, väl'lä'de, (i def. väl'lä'de o. väl'lä'de),

a. 2. Mycket ädel. Titel, som ges handverkare. *Snickaren, väldade och konstfärdarne.*

VÄLÄREVÖRDIG, väl'ärevörddig o. väl'ärevörddig, a. 2. Mycket ärevördig. Titel, som tilldelas konrektor vid skolorna, bataljons- och squadronsprebikanter.

VÄLÄREVÖRDIGHET, väl'ärevörddighet, f. 5. Titel, som skämtvis gifves prester, hvilka tituleras Välärevördige.

VÄLÖNSKA, väl'lön'ska, v. a. 1. Tillönska lycka. *V. någon.*

VÄLÖNSKNING, f. 2. Tillönskning af lycka. *Framför mina v-ar till din familj.*

VÄMJAAS, vä'mmjass, v. dep. 2. (Impf. *Väm-des*. Sup. föga brukligt *Vämts* — båda med långt ä.) Känna vämjelse, äckel, afsky. Säges både i fysisk och andlig mening. *Jag v-jes vid den dåliga maten. V. vid blotta tanken på något. Det kom mig att v. V. vid oanständigheter.*

VÄMJELIG, vä'mmjelig, a. 2. Som förorsakar vämjelse, äckel, afsky. Både egentl. och fig. *V. mat. En v. åsyn. — Syn. Äcklig, Mot-hjudent, Vedervärdig, Vidrig, Afskyvärd. — Vämjeligt, adv. Smaka v.*

VÄMJELSE, f. 3. 1) Känsla af afsmak, så stark, att den retar till kräkning. *Känna v. för viss mat. Få, hafva v. för något. — Syn. Äckel. — 2)* (fig.) a) Afsmak genom för mycken njutning. *Njuta ända till v. — Syn. Se Feder-vilja. — b)* Afsky. *Känna v. för lasten. — c)* Något, hvarvid man vämjers. *Denna mat är mig en v. Hans skryt är mig en v.*

VÄN (ä långt), a. 2. I. (neutrum sällan brukligt) Älsklig, huld, äck. Gammalt ord, ännu brukligt i poesi och högre stil.

VÄN, vä'n, c. 5. pl. *vänner*. (isl. *Vinn*) 1) Person, med hvilken någon är förbundne genom ömsesidig förtrolig tillgifvenhet. *En trogen, uppriktig v. Falsk v. Han är min v., min goda v. Blifva v. med någon. Hon är min v. Två fruntimmer, som äro goda v-ner. Gamla v-ner, som länge varit vänner. Vi äro gamla v-ner. (Ordspr.) Gamla v-ner äro bäst. God v., äfv. (fam.) älskare. *V. i huset*, den som ofta besöker en familj och lefver på förtrolig fot med dess medlemmar. — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: *Bordvän, Välgångsvän, Barnvän, Hofvän, m. fl. — 2)* Person, som lefver i fred, enighet, sänja med någon. *De ha nu blifvit v-ner igen. — 3)* (fig.) Den som har mycken tillgifvenhet, böjelso för en sak. *En v. af rättvisan. Sanningens, ljusets v-ner. Han är en v. af butdjen, dricker gerna. — 4)* Säges om personer, som äro förbundne med hvarandra genom nära bekantskap, ömsesidigt intresse, o. s. v. *Vi skola understödja er, jag och mina v-ner. — Hit hör: Affärsvän. — 5)* Nyttjas vid vänligt tilltal till personer af lägre stånd. *Se der, min v., har du litet drickspenningar. Hvad vill hon, lilla v.? — 6)* Brukas äfven som smekord. *Min söta v! Min lilla v!**

VÄNDA, v. a. o. n. 2. Gifva ett föremål annat läge, genom att röra det åt sidan eller uppåt, eller så, att dess öfra sida kommer ned och tvärtom; äfv. gifva viss riktning. *V. ett skepp, se Slagvända, Kovända. V. gvarningar emot värdet. V. en vagn ell. v. med en vagn. Der är för trängt att v. (näml. med vagn). V. hufvudet. V. ögonen åt staden, emot höjden, ifrån ett ohylligt skådespel. V. sidan, ryggen åt någon. V. en klädning, uppsprätta och åter*

hopsy den så, att dess förut varande insida kommer ut. *V. hö*, kasta om hö, som ligger på slag, så att det, som förut låg nedåt, kommer upp. *V. en åker*, köra den så, att den öfversta jorden kommer ned. (Fam.) *V. benen i vädret*, slå omkull sig, falla öfverända. (Fig. fam.) *V. en ryggen*, visa en sitt förakt. (Fig.) *V. allt i penningar*, förvandla allt i p., sälja allt. *V. i skämt, till åtlöje*, göra till föremål för åtlöje. *V. sina tankar på, till*, börja att tänka på. *V. till sin fördel*, draga nytta, fördel af. *V. något till det bästa*, gifva en god utgång. t. ex.: *Gud v-de det till det bästa! Hon kan ej v. sina händer till det minsta*, duger till ingenting i handarbete eller hushållsväg. *V. ens skäl emot en själv*, bruka en motståndares skäl, för att dermed vederlägga honom sjelf. *V. sina tankar, sitt hjerta till Gud*, börja att tänka på Gud och gudliga ämnen. *V. kappan efter vädret*, se *Kappa*. *Åka och v. ell. köra och v.*, se *Åka*. *V. af, se Afoända*. *V. af med, af på*, se *Upphöra*, *Lägga af att*. — *V. båkfram*, vända det fram, som borde vara bak och tvärtom. — *V. bort*, se *Bortvända*; äfv. förvända, förtyda. *V. bort en ting med skämt, med löje, med gyckel*, genom skämt &c. afleda samtalt ifrån ett ämne. — *V. ifrån*, se *Förvända*. — *V. igen*, se *Upphöra*. — *V. in*, se *Invända*. — *V. ned*, vända i riktning nedåt. — *V. om*, v. a., se *Vända*, *Omvända*, *Vända upp och ned*, ut och in. — *V. om*, v. n., åter vända. (Fig.) *V. om ifrån*, upphöra med, afstå från, öfvergifva, lägga bort. — *V. till, åt*, se *Tillvända*. *V. sidan, kinden till*. — *V. tillbaka*, se *Återvända*. — *V. upp*, se *Uppvända*. *V. upp och ned*, vända det ned, som skall vara upp, och tvärtom; (fig.) *v. upp och ned på*, förvända; missbruka till orätt ändamål. — *V. ut*, se *Utvända*. *V. ut och in*, vända det in, som skall vara ut, och tvärtom. *V. ut och in på*, förvirra, förvända. *V. ut och in på ögonen*, hvälfva ögonen så, att blott hvitögat synes. (Fig. fam., skämtv.) *V. ut och in på sig*, sätta sig på tvären, göra sig hård, strålf, obevaklig. — *V. sig*, v. r. 1) Röra sig, förflytta sig, vrida sig åt sidan ell. omkring; få annan riktning. *V. sig åt höger, venster*. *V. sig bort*. *V. sig om*. *V. sig om i sängen*. *V. sig ifrån, till, åt någon*. *Jorden v-dar sig omkring sin axel*. *Vädret har vändt sig*, det blåser från annat väderstreck. (Fig.) *Jag vet ej, hvart jag skall v. mig*, hvad jag skall taga mig för. *V. sig med penningar*, gifva ut penningar i och för handels- eller näringsföretag o. s. v., använda dem till handelspekulationer, affärer o. s. v. *Bladet har vändt sig*, ställningen, omständigheterna, lyckan o. s. v. har förändrat sig. *Få se, huru det v-dar sig*, huru det aflöper. *V. sig emot*, vända sig åt, hafva eller antaga riktning åt, vara vänd åt, t. ex.: *Framsiddorna af dessa hus v. sig emot hvarandra*; äfv. vända sig åt, för att angripa (både i fysisk och andlig mening), t. ex.: *V. sig emot fienden*; v. sig med segrande skäl emot sin motståndare. (Fig.) *V. sig ifrån någon*, öfvergifva honom. *V. sig till någon*, ställa sitt tal till, anlita, taga sin tillflykt till någon; begära ens hjälp, understöd; anmoda en om biträde; beställa arbete hos en, o. s. v.; äfv. taga ens parti, ställa sig på ens sida. *V. sig till Gud i bönen*, uppsända böner till Gud. *V. sig till Gud*, söka sin tillflykt, skydd, hjälp hos Gud. — *Vänd*, part. pass. *En v. rock*. *V-a skor*.

VÄNDANDE, n. 4. Se *Vändning*, bem. 1.

VÄNDARE, m. 3. En, som vänder.

VÄNDARM, m. 2. Se *Swängel*.

VÄNDBOM, m. 2. pl. — *bommar*. Se *Sedng-bom*.

VÄNDCIRKEL, vä'ndsi'rrk'l, m. 2. pl. — *cirklar*. Se *Vänckrets*.

VÄNDEROT, f. 3. pl. — *rötter*. Örtsläglet Valeriana.

VÄNDESYRA, f. 4. (kem.) Ett slags syra i roten af Vändörten.

VÄNDEÖRT, f. 3. Se *Vänderot*.

VÄNDFÄRDIG, a. 2. I tillstånd att behöfva vändas. *V. klädning*.

VÄNDEKORS, n. 3. Låg stolpe, upptill försedd med ett horisontelt rörligt kors, och uppsatt i gångvägen vid tullbommar o. s. v., på det endast fölgångare der må komma fram.

VÄNDEKRETS, m. 2. Benämning på tvänne cirklar, dragna en på hvardera sidan om dagjenningslinien med ett afstånd derifrån af 25½ grader, den ena i norr kallad *Kraftans V.*, den i söder *Stenbockens V.*, vid hvilka solen vänder tillbaka till middagslinien.

VÄNDNING, f. 2. 1) Handlingen, då något vändes; rörelsen, då något vänder sig. *V. med ett skepp*. *V. på kroppen*. *V. med en vagn*. *En rocks v. Ibets v.* *V. upp och ned, ut och in*. (Fig. fam.) *I en hastig v., i en tvär v.*, helt plötsligt, oförmodadt; innan man vet ordet af. *Han är sig lik i alla v-ar*, är alltid sig lik. *Han är långsam i sina v-ar, i v-arna*, långsam i hvad han gör. — 2) Ställe, der man vänder om, der något vändes eller vänder sig. — 3) (fig.) a) Förändrad riktning, gång. *Saken fick en annan v.* *Han har gifvit saken en elak v.* — b) Afgränsad punkt eller tid; kris. *Det är just nu i v-en*. — c) Riktning, syftning. *Han gaf sitt tal en v.*, som försonade alla.

VÄNDNINGSPUNKT, m. 3. Se *Vändpunkt*.

VÄNDPUNKT, m. 3. Punkt, der något vändes eller vänder sig. *Solens v.*, der hon vänder åter till middagslinien.

VÄNDROSTA, v. a. 1. *V. malm*, rosta den medelst ofta upprepade vändning.

VÄNDROT, se *Vänderot*.

VÄNDSKIFVA, f. 4. Den del af en plog, hvarmedelst jorden omvändes.

VÄNDSTOCK, m. 2. Det trä, hvarmed en väderqvarn vändes.

VÄNDSTOL, m. 2. Stol, så gjord, att sitsen kan vändas rundt omkring på foten.

VÄNDSTÅNG, f. 3. pl. — *stänger*. Slång, hvarmed något vändes.

VÄNDVÄL, m. 2. Se *Vändskifva*.

VÄNFAST, a. 2. Fast, pålitlig i vänskap.

VÄNFASTHET, f. 3. Beständighet, trohet i vänskap.

VÄNGÅ, v. a. 2. (jäg.) Se *Holma*, bem. 2.

VÄNGNABB, n. 3. (fam.) Gnabb emellan vänner.

VÄNGÅFYVA, f. 1. 2) Gåfva, gifven af en vän. — 2) Gåfva, som vid köp gifves utöfver köpesumman. *Hans hustru fick ett guldur i v.* — 3) (ford.) Gåfva, som af friare gafs åt fåstmöns fränder.

VÄNINNA, f. 4. (nytt ord, bildadt i likhet med det t. *Freundinn*) Vän af qvinkön. Nyttjas ofta skämtvis, stundom äfven i tvetydig mening för Flicka, som af någon underhålles.

VÄNJÄ, vä'nja o. vä'njan, v. a. 2. (Impf.) *Vände*. *Sup. Vant*. Part. pass. *Vand* — a uttalas här alltid långt.) Göra van. *V. en vid, till*

något. *V. någon vid ett oskick*. *Han är ej vand vid att lyda*. *Resor ha vant honom vid att slita ondt*. *V. ett barn till ordning, till lydnad*. *V. någon en ovana*, bibringa en o. *V. af, ifrån*, se *Afvända*. *V. bort, ifrån sig*, från sig afhägnat. t. ex.: *Delta har vant köpare från honom*. (Fam.) *V. på sig*, låta någon få vana att besvåra med sitt sällskap, med besök, tiggeri, o. s. v. *Det är bäst att ej v. dem på sig*. *V. folk, köpare till sig*, laga, att de få vana att komma till en. — *V. sig*, v. r. Göra sig vana, få vana, blifva van. *V. sig vid något*. *V. sig vid att dricka*. *V. sig af med, v. sig ifrån*, bortlägga en vana, t. ex.: *V. sig af med att snusa*; v. sig ifrån att svärja; *Jag har måst v. mig ifrån dessa begvämlichkeiten*. — *Vand*, part. pass. o. adj. 2. *V. vid att slita ondt*. — *Vänjande*, n. 4.

VÄNKÄR, vä'ntj'är, a. 2. Sina vänner tillgifven. *Han är mycket v. — Vänkärhet*, f. 3.

VÄNLIG, vä'ndligg, a. 2. 1) Som i det yttre visar välvilja mot andra. *V. visa sig v. emot någon*. *V. emot alla*. *V. emot lägre folk*. — *Syn*. Frynlig. — 2) Som röjer, uttrycker, tillkännagifver, härrör af välvilja. *Ett v-t råd*. *V-a förmaningar*. *V. blick*, min. *V-t ansigte*, leende. *V. helsning*. — 3) Som gerna med tillgifvenhet hyllar sig till andra; smekande. *Hundens v. är ett v-t djur*. — 4) Som sker i godo. *V. öfverenskommelse*.

VÄNLIGEN, adv. Se *Vänligt*.

VÄNLIGHET, f. 3. 1) Välvilja, visad i det yttre. *Visa en v. Med v. tilltala någon*. *V-en i hans uppsyn, i hans blick*. — *Syn*. Frynlighet. — 2) Inställsamt, smekande beteckande. *Hundens v.* — 3) Sämja, fredlighet. *Vi uppgjorde saken i all v.*

VÄNLIGT, adv. På vänligt sätt, med vänlighet. *V. tilltala någon*. *Svara v. V. bemöta en*.

VÄNSKAP, vä'nnsk'ap, f. 3. 1) Den ömsesidiga tillgifvenhet, som personer af likstämiga tänkesätt hysa för hvarandra och ådagalägga genom handlingar, hvilka åsyfta begges tillfredsställelse och väl; äfv. känsla af tillgifvenhet, som man hyser för någon (utan afseende på, huruvida den motsvaras eller ej). *Hafva, hysa, nära, bära, fatta v. för, sluta, knyta, ingå, slå upp v. med någon*. *Förnya v-en med någon*. *Hålla, underhålla v. med någon*. *Gör det af v. för mig*. *Han gör intet för v-s skull*. — 2) Förtrölig bekantskap genom omgångslifvet eller affärsförbindelser. — Hit höra sammansättningarna Gästvänskap, Affärsvänskap. — 3) Prof på sann och verklig tillgifvenhet. *Visa mig den v-en att...* *Gör mig den v-en att...* — 4) Fredliga förhållanden, sämja, godt förstånd. *V. emellan stater*.

VÄNSKAPLIG, vä'nnsk'apligg, a. 2. Som härrör, utgår af vänskap; som röjer, uttrycker, tillkännagifver vänskap. *Ett v-t råd*. *V-t bemötande*.

VÄNSKAPLIGEN, adv. På ett vänskapfullt sätt, med vänskap.

VÄNSKAPSBAND, n. 3. Se *Vänskapsförbindelse*.

VÄNSKAPSBETYGELSE, f. 3. Betygande af försäkran om vänskap.

VÄNSKAPSBEVIS, n. 3. Se *Vänskapsprof*.

VÄNSKAPSFULL, a. 2. 4) Som känner eller visar mycket vänskap för någon. *Visa sig myc-*

ket v. emot någon. — 2) (om sak) Som röjer, uttrycker, tillkännagifver mycket vänskap. *V-t bref*. *V-t bemötande*.

VÄNSKAPSFULLT, adv. På ett vänskapfullt sätt, med mycket vänskap.

VÄNSKAPSFÖRBINDELSE, f. 3. Det förhållande, som äger rum mellan vänner. — *Syn*. Vänskapsband, Vänskapsförbund, Vänskap.

VÄNSKAPSFÖRBUND, n. 3. Förbund, som afser ett ömsesidigt vänskapligt förhållande.

VÄNSKAPS PROF, n. 3. Prof, bevis på vänskap. — *Syn*. Vänskapsbevis.

VÄNSKAPSTJENST, f. 3. Tjenst, som väner visa hvarandra, eller som man blott af en vän kan begära. — *Syn*. Vänstykke.

VÄNSTER, se *Venster*.

VÄNSTYCKE, n. 4. Se *Vänskapstjenst*.

VÄNSÄLL, vä'nns'äll, a. 2. Som äger många vänner.

VÄNSÄMJA, f. sing. Det goda förhållande, som är rådande mellan vänner.

VÄNTA, vä'nta, v. a. o. n. 2. (af *Väna*, förmoda, hoppas) 1) Förbida, att någon skall komma eller att något skall inträffa. *V. någon*. *Honungen v-s*. *V. någon till middagen*. *V. på någon ell. något*. *Låta en stå och v. V. efter lättnad i sitt arbete*. *V. någon hem, i'n, ned, öpp, åt*. *Jag v-r honom till mig*. *V. en tillbaka*. *V. febern tillbaka*. *Låta v. på sig, dröja, komma sent*. *V. ut någon*, vänta, ända till dess någon kommer. (Fam.) *Han kan stå der och v. så länge*, han får ge sig tålmod. *V. får ni ell. då kan ni få v. länge*, ni får helt visst vänta förgäfvets. — *Syn*. Afbida, Förbida, Afvakta. — 2) Förvänta (vare sig med fruktan eller hopp), förmoda, förmena. *Jag v-de hjälp af honom*. *V. sig belöning, straff*. *Ni v-r för mycket af honom*. *Jag v-de ej ett sådant mod hos honom*. *Jag v-de mig helt annat*. *Det hade jag ej v-t*. *Sådant hade jag ej v-t mig af dig*. *Jag v-de, att han skulle hjälpa mig*. *Vi v-de oss, att det skulle blifva snö*. *Jag v-r mig det tillbaka af er*. — *V. n*. Dröja. *V. så länge*. *V. litet*. *Jag kan ej v. längre*. *Vi v.*, tills de gått. *Låt oss v.*, tills vi få se, hur det går. *V. med*, dröja med. *V. litet med middagen*, med vagnen. *V. med en*, gifva en anstånd, uppskof. — *Syn*. Dröja, Töfva, Bida. — *V. sig*, v. r. (om hafvande) Vänta sin nedkomst. *Hon v-r sig till månadens slut*. — *V-n-de*, part. akt. (fam.) *Hon går i v. dagar*, väntar innan kort sin nedkomst.

VÄNTAN, f. sing. indef. 1) Förhållandet, då man väntar någon eller något. *Efter tre dagars v.* — *Syn*. Väntning, Afbida, Förbida, Afvakta. — 2) Förväntan, förväntning. *Blifva be- dragen i sin v.* *I v. på en syssla*. *Hålla någon i v.*, i oviss förväntan, i ovisshet.

VÄNTANDE, n. 4. och

VÄNTNING, f. 2. Se *Väntan*.

VÄNTPENNINGAR, m. 2. pl. Penningar, som måste gifvas en skjutsonde i ersättning, då han får vänta mer än timme utöfver den utsatta tiden.

VÄPPLING, vä'ppling, m. 2. Örtsläglet Tri-folium. Kallas äfven Klöfver.

VÄPNA, vä'pna, v. a. 2. (af *Vapen*) Förse, utrusta med vapen. *V. hela folket emot fienden*. — *V. sig*, v. r. Förse sig med vapen, fatta vapen, gripa till vapen. *V. sig för friheten*, till frihetens försvar. (Fig.) *V. sig emot olyckan*, med tålmod, bereda sig till att ståndaktigt bära

olyckan. — *V-d*, part. pass. *Med v. hand*, genom användande af krigsfolk, t. ex.: *Indrivna skatt med v. hand*.

VÄPNANDE, n. 2. Förseende, utrustande med vapen.

VÄPNARE, väpnare, m. s. *Väpnare*, eller Svenner af vapen, kallades fordom den lägsta klassen af adeln. Benämningen härleder sig deraf, att då på Linköpings möte år 1182 det blef allmogens förbudet att beständigt gå väpnad, adeln och tignarmännen voro de enda, somingo rätt att bära vapen. Bör ej förblandas med Vapendragare.

VÄRA, v. a. 2. (gam.) Försvara. — *V. sig*, v. r. Försvara sig. *De värde sig manliga*.

VÄRBÄR, a. 2. (gam.) Vapenför. — *Värbarhet*, f. 3.

VÄRD, m. 2. I. (af gamla verbet *Vara*, äta) 1) Den, som håller ett värds hus, en kallare, ett hotell för resande, o. s. v. Har sammansättningen Värds husvärd. — 2) Den, som åt någon uthyr större eller mindre del af sitt hus. Husvärd. — 3) Hvar och en, som utan betalning utöfvar gästfrihet emot eller herbergerar någon i sitt hus; äfv. den som ser bjudna gäster hos sig, vid gästabud o. s. v. *Vara ell. agera v. V-en super gästerna till. En glad v.*, som visar sig glad emot sina gäster. *Vara god v.*, väl undfagna och med artighet bemöta sina gäster. — 4) Den, som har högsta tillsyn öfver mathållningen vid en allmän inrättning; äfv. den, som har bestyret och anordningen vid en tillställning, en begrafsning, en bal, o. s. v.; äfv. den, som har värden om något (t. ex. i ordet Kyrkvärd).

VÄRD, a. 2. II. 1) Som har ett visst värde. *Huru mycket är huset v-t? Det är v-t 1000 v-dr. Jag har betalt mera derför, än det är v-t. Det är alltid v-t sina penningar*, hvad det kostat. (Fam.) *Det är penningar v-t*, har mycket värde. — 2) Som förtjenar; förtjent af. *Det är väl mödan v-t*, förtjenar väl att man gör sig möda. *Arbetaren är sin lön v. Han är v. stryk. Dygden är v. att älskas. V. att se. Det är väl v-t att tänka på*, förtjenar väl att se. (Fam.) *Det är icke v-t* (uttalas: värvt) *att vänta på honom*, det tjenar ej till något att... *Det är iniet v-t* (uttalas värvt) *med honom*, han duger till ingenting. *Det är ej v-t åt* (uttalas: värvt) *se. At. Den ene är den andra v.*, de äro hvarandra värdige, lika goda. — 3) Aktningvärd, hedervärd. *Min v-e vän! Den v-e talaren*.

VÄRDE, n. 4. 1) Hvad en sak, efter billig uppskattning, gäller eller bör gälla i penningar. *En egendoms v. Det inre v-t af guld och silfver. Han har varor inne till ett v. af 2000 v-dr. Betala något till dess fulla v. Sälja, betala under v-t. Falla, stiga i v. Förlova sitt v. Vara i v.*, hafva högt pris. *Ej vara i v.*, hafva lågt pris. *Gif mig igen min bok eller dess v.*, hvad den är värd. *Det har v.*, är värdt penningar. *Det arbetet har mycket v. Det har sitt v.*, är värdt hvad det kostar; äfv. har värde. *Det behåller alltid sitt v.*, förlorar icke sitt värde genom försämring. *Vara af stort, mycket v. Saker af föga, af iniet v. Af noll och iniet v.*, utan allt värde (här äfv. till följande betydelse). — 2) (fig.) Betydnenhet, förtjenst, vigt. *En man, en person af v. Skäl af iniet v. Sedan jag lärt känna ert v.*, v-t af er vänskap. *Efter stånd och v. Sätta v. på*, anse af betydnenhet, af vigt; hålla förtjent af aktning; lästa

afseende på. *Jag sätter mycket v. på honom, på hans vänskap, på hans förtjenst. Veta att sätta rätt v. på något. Sätta föga, ringa v. på världens dom. Jag sätter långt mera v. på att äga ett godt samvete. Lemna någon i sitt v.*, låta honom gälla för hvad han kan. *Lemna något i sitt v.*, ej vilja fälla omdöme derom. *Jag lemnar det i sitt v.*, det må dermed vara huru som helst; jag bekymlar mig ej derom.

VÄRDEFULL, a. 2. Som har mycket värde. **VÄRDELIGEN**, adv. (i kyrklig stift) Värdigt. **VÄRDEMÄTT**, n. 3. Mätt af värde.

VÄRDERA, värdera, v. a. 1. 1) Uppskatta värdet af en sak, åsätta värde. *Huru högt v-r ni det? Jag v-r det till 100 v-dr. Godset har blifvit v-t till 20,000 v-dr.* — 2) Sätta värde på. *Jag v-r honom för hans redlighet. Alla v. hans förtjenst. V. lågt, ringa. Man förstår icke allt rätt v. hans talanger.* — *Syn. Akta. Skatta. Uppskatta. — Värderande, n. 2.*

VÄRDERARE, m. 5. Se *Värderingsman*.

VÄRDERING, f. 2. Åsättande af värde, uppskattning.

VÄRDERINGSMAN, m. 3. pl. — *mån.* Den som, efter erhållet uppdrag, värderar något.

VÄRDERINGSPRIS, n. 3. Af värderingsman eller värderingsmän åsatt pris.

VÄRDES, värdess, pres. ind. o. imper. sing. (*Värdens*, imper. 2 pers. pl.) Se *Värdigas*. *Han v. icke lyssna till mina böner. V. höra mig.*

VÄRDFOLK, n. 5. Vård och värdinna jemte familj.

VÄRDI, värdf, n. 4. Se *Värderingspris*. — *S. m.* Se *Värderingsman*.

VÄRDIG, värdig, a. 2. 1) Förtjent af. *Jag skall göra mig v. hans godhet.* — 2) Förtjent af aktning. *En v. man.* — 3) Tillständig, passande, ädel, anständig. *Det är honom ej v-t att så göra. Iakttaga ett v-t uppförande. På ett v-t sätt.*

VÄRDIGAS, värdigass, v. dep. 1. Nedlåta sig till, hafva den godheten att. *V. svara mig. Han v-des ej att skänka någon uppmärksamhet åt min framställning.*

VÄRDIGHET, f. 3. 1) Ädelt och värdigt väsende, skick, sätt, uppförande. *Tala, svara, gå, skicka sig med v.* — 2) Det passande, skickliga, anständiga. *Stilens v. Anse under sin v.*, anse något för sig opassande. — 3) Högt kall, embete af högre vigt och anseende. *Den kungliga, påf-liga v-en. En akademisk v.*

VÄRDIGT, adv. På ett värdigt sätt, med värdighet. *V. begå Herrans heliga nattvard. Uppföra sig v. Han uppför sig ej v. sitt nya stånd*, såsom hans nya stånd fordrar.

VÄRDINNA, värdfinna, f. 1. 1) Fruntimmer, som håller ett värds hus, eller som uthyr åt någon en del af sitt hus, som herbergerar eller utöfvar gästfrihet emot någon, o. s. v. Jfr. *Värd*, I. — 2) En värds hustru.

VÄRDSHUS, värdrshus, n. 3. Hus, hvars ägare eller hyresman emot betalning herbergerar resande och tillhandahåller lagad mat och drycker. *V-et Tre Äronor*.

VÄRDSHUSVÄRD, m. 2. Den, som håller ett värds hus.

VÄRDSKAP, n. 3. o. 5. I. 1) Egenskapen af värd. — 2) Ett slags teatraliska föreställningar, som på 1600-talet brukades i de förnämare husen. — 3) (kameral.) Den städjerätt, hvarunder kronohemman till åboer upplåtas.

VÄRDSKAP, m. 3. II. (bild.) Tidelag.

VÄRDÖRE, n. 4. Annat varuvärde än myntad metall, fordom begagnadt till bytes- och betalningsmedel.

VÄRF, värfv, n. 3. (af *Värfva*, förvärfva) Förättning, göromål, yrke, sysselsättning; bedrift. *Fredens, krigets v.*

VÄRFNING, värfvning, f. 2. 1) Handlingen, då någon värfvas. *V. af soldater. Ligga på v.*, hafva uppdrag att värfva. — 2) Se *Värfningspenningar*. *Taga v.*, låta värfva sig.

VÄRFNINGSBREF, n. 5. Fullmakt för någon att värfva.

VÄRFNINGSOFFICER, -- äffisér, m. pl. — *officerare*. Officer, som fått fullmakt att värfva.

VÄRFNINGSPENNINGAR, m. 2. pl. Handpenning, som gifves den, hvilken låter värfva sig. *Han har fått 10 v-dr i v.*

VÄRFVA, värfva, v. a. o. n. 1. (ursprungl. Förvärfva, erhålla) 1) Öfvertala till inträde i krigstjenst såsom soldat. *V. någon till soldat. Låta v. sig.* — *Syn. Anvärja.* — 2) Låta anställa värfningar. *Den fiendtliga fältherren v-r starkt.* — 3) (fig.) Skaffa anhängare. *V. för ett parti. V. röster*, söka vinna röstande för en viss person, en viss åsigt, o. s. v. — *V-d*, part. pass. *V-e trupper. V-t regemente.*

VÄRFVARE, m. 5. En, som värfvar (soldator, (fig.) anhängare, röster, o. s. v.).

VÄRING, m. 2. (af *Värja*, eller af *Värda*, värda, bevakta) *V-ar* kallades under medeltiden en ständig lifväkt hos de grekiska kejsarne, hvilken utgjordes af en skara utvalda nordbor från de skandinaviska rikena.

VÄRJA, värjra, v. a. 2. Impf. *Värjde* och *Värde* (ä långt). Sup. *Värjt*. Saknar part. pass. (af gamla verbet *Vara*, bevara, förvara) Försvara. *V. någon för anfall. V. sitt lif.* — Brukas mest reflexivt. *V. sig tappert. V. sig för hugg. V. sig med ed*, fria sig genom edgång.

VÄRJA, värjra, f. f. (af föreg. verb; betyder ursprungligen: hvarje slags försvarsvapen) Ett bekant sidogevär, bestående af en rak, smal, spetsig klinga med handtag eller fäste och slida. *Bära v. Bära v. vid sidan. Taga till v-n. Draga v-n. Blotta v-n*; draga den ur slidan. *Draga v-n emot någon*, för att anfälla någon. *Sticka in v-n. Sticka v-n i skidan. Slåss på v. Utmana någon på v. Med dragen, blottad v.* — *Ss. Värjegg, -formig, -klinga, -spets, -stung, -stift, -udd.*

VÄRJBÄK, m. 2. Baken af en värja.

VÄRJBAND, n. 3. Rosett af band, hvarmed ett värjefäste prydes.

VÄRJEMAN, m. 5. pl. — *mån.* *Värjemän* kallades i nordn under medeltiden ett eget slags löfsmän, som vid fördrag emellan stater plögade ingå en viss gemensam borgensförbindelse för öfverenskommelsernas noggranna uppfyllande å ömse sidor.

VÄRJEMÅL, n. 3. Anklagad persons försvar inför rätta.

VÄRJEMÅLSED, m. 3. Ed, hvarigenom en anklagad inför domstolen friar sig ifrån anklagelsen. *Gå v.*

VÄRFISK, m. 2. En mycket gluskt fisk af de Taggeniga, 15 fot lång, med värfformig kropp och lång stjert, i Atlantiska hafvet. *Trichiurus Lepturus*.

VÄRFÄSTE, n. 4. Fästet eller handtaget på en värja.

VÄRJGEHÄNG, n. 3. Gehäng, hvaruti en värja uppbares.

VÄRJKNAPP, m. 2. Knappen eller öfversta ändan af ett värjefäste.

VÄRJO, f. sing. oböjl. (egentl. gammal böjd kasus) Vård, försvar. Brukas endast i uttrycket: *Hafva i ell. under sin v.*

VÄRJPLÅT, m. 2. Plåt nedantill på ett värjefäste till skydd för handen.

VÄRJSKIDA, f. 1. Se *Värjslida*.

VÄRJSLIDA, f. 1. Slida, hvaruti en värja förvaras nedstucken.

VÄRJTOFS, m. 2. Tofs af silfver eller guld och silke, som brukas till prydnad på värjefästen.

VÄRK, värrk, m. sing. Svår och inållande kroppslig smärta. *Hafva v. i magen, i foten, i höften.* — Bildar flera sammansättningar, såsom: *Hufvud-, Tand-, Mag-, Höft-, Giktvärk, m. fl.* — *Värkar*, m. 2. pl. Se *Barmvärkar*.

Anm. Enligt *hare*, af *Var*; skulle således egentligen betyda den smärta, som åtföljer en buvad.

VÄRKÄ, värrkä, v. n. o. imper. 2. (i folkspråket äfv. Impf. *Vark*, pl. *Vurko*. Sup. *Vurkit*. Part. pass. *Vurken* — i *Utvurken*.) Förorsaka känsla af värk. *Magen, hufvudet v-ker. Det v-ker i magen, i hufvudet, i fötterna. V. af*, förloras genom värk, t. ex.: *En lå v-kte af. V. ut*, utfalla genom värk, t. ex. *Ögat har värkt ut på honom.*

VÄRMA, f. sing. Se *Värme*, m.

VÄRMA, värma, v. a. 2. (af *Yarm*) Göra varm; meddela värme. *V. en säng. V. vatten. V. händerna på kakelugnen*. Brukas ofta absolut, t. ex.: *Solen v-mer. Vin v-mer.* — *V. upp*, se *Uppvärma*. — *Syn. Gassa, Badda.* — *V. sig*, v. r. Göra sig varm, bibringa sin kropp värme. — *Syn. Gassa sig. Badda sig.* — *V-nde*, part. akt. o. adj. *V. mat, spis, drycker.* — *Värmande*, n. 4.

VÄRMAPPARÄT, ---ät, m. 3. Inrättning till bibringande af värme.

VÄRME, värme, n. sing. (af *Varm*) Se *Värmedäme*. *Bundt* ell. *latent v.*, hvars värme icke tillkännagifves af känslan eller termometern. *Fritt v.*, som verkar på känslan. — *S. m. sing.* 1) Den känsla, som af värmet förorsakas. *När kroppen saknar tillräcklig v. fryser man.* — 2) (fig.) Ifver, nit. *Med v. omfatta en idé.* — *Ss. V-grad.*

VÄRMELEDANDE, a. 4. (fys.) Som leder värmet, d. v. s. hastigt upptager och åter gifver det ifrån sig. *V. kropp.*

VÄRMELEDARE, m. 3. (fys.) Värmeledande kropp.

VÄRMEMÄTARE, m. 5. Se *Kalorimeter* och *Termometer*.

VÄRMESTRÅLNING, f. 2. (fys.) Värmets bortgående från varma kroppar strålväis, i likhet med ljusets utstrålning.

VÄRMEÄMNE, n. sing. (fys.) Det förmodade ämne, som tros väcka känslan af värme, hvilket antages vara ytterst fint och ovägbart samt kringflyta alla kroppar, och af dessa insupes i mån af deras olika frändskap dertill.

VÄRMINING, f. 2. Handlingen eller verkningen, hvarigenom något värmes.

VÄRN, n. 3. (af *Värna*) 1) (ford.) Utanverk vid en fästning. — 2) (i allm.) Något som värnar. *Uppkastad en vall till v. emot öfversvämmning. Se Bröstvärn.* — 3) (fig.) Skydd, försvar. *Herren är värt v.*

VÄRNA, v. a. 4. (ford. äfven *Varna*, af 90

gamla verbet *Vara*, *bevara*) Försvara, skydda, beskydda.

VÄRNÖS, a. 2. Utan skydd, utan försvar. *V-a* hjordar. *En v. enka. V-a* barn. *V-t* tillstånd.

VÄRNÖSHET, f. 3. Värnlöst tillstånd. **VÄRNPLIGTIG**, a. 2. Se *Beväringskyldig*. **VÄRPA**, vä'rpa, v. a. 2. (i folkspråket äfv.: *Impf. Varp*; pl. *Vurpo*. Sup. *Vurpil*. Part. pass. *Vurpen*.) Betydde ursprungligen: Kasta (t. *werfen*), men såges nu endast om fågelbonor, då de släppas från sig eller lägga sina ägg. *V. ägg* eller äfv. absolut blott *v.* — *Värpande*, n. 4.

VÄRPHÅL, n. 5. Hål, hvarigenom vid värpning äggen utkomma hos fåglar.

VÄRPHÖNA, f. 1. Höna, som värper.

VÄRPNING, f. 2. Den lifsförrättning hos fåglar, då de värpa.

VÄRPNÄSTE, n. 4. eller **VÄRPNÄSTE**, n. 4. Ställe, der en höna vanligen värper.

VÄRPTID, m. 3. Tid på året, då hönor värpa; äfv. den tid, då en höna vanligen värper.

VÄRR (af *Värre*) *Ty v.*, dess värre, så mycket värre, olyckligtvis. *Det är ty v. allt för sant.*

VÄRRE, adj. kompar. 1) Elakare, ondare. *Han är v. än än hån. V. än den värsta bandit. Han ser v. ut, än han är.* Substantivt såges: *Bota ondt med hälften v.* — 2) Sämre, svårare, olyckligare. *Det blir allt v. och v. Det blir ju längre ju v. Göra allting v. än det är. Så mycket v. ell. dess v., så mycket sämre. Hvad v. är, han vill ej. — Adv. Sämre; (fam.) starkare, mer. Ingen kan tala v. om honom. Börja på igen v. än förut.*

VÄRST, värst, adj. superl. 1) Elakast, argast. *Det är den v-a människa, man kan råka ut för. Hans v-a flende.* Substantivt: *Göra det v-a man kan.* — 2) Sämst; svårast, olyckligast. *I v-a fullet. Då jag var som v., som mest sjuk. Hvad v. är, han har blivit sjuk, det svåraste är, att... — Nyttja ofta substantivt i neutr. sing. def. *Tala det v-a man kan om någon. Tänka det v-a om en ting. Uttyda till det v-a, så illa som möjligt. Det v-a är all... Låt oss antaga det v-a. Det v-a som kan hända. Det v-a kommer efter. Det v-a är gjordt. — Adv. 1) Elakast; med största hårdhet, grymhet. *Han var den, som af alla behandlade dem v.* — 2) Sämst. *I går mådde han v.* — 3) Mest, hårdast, starkast. *V. sjuk. Han slog v. af alla.***

VÄSENDE, vä'sände, n. 4. ell. **VÄSEN**, vä'sänna (utan def.), n. 5. (t. *Wesen*, af verbet *wesen*, moes.göt. *Visan*, vara) 1) Varelse. *Alla skapade v-n. Det gudomliga v-t, det högsta v-t, Gud.* — 2) Substans. *Det flyttiga v-t i en kropp.* I denna bem. numera följdradt. För denna bem. kan ej brukas *Väsen*. — 3) (sl.) Inbegreppet af ett tings oföränderliga egenskaper. *Ett tings v.* — 4) (i sing.) Sätt att vara, att skicka sig; skick. *Ett tvunget, konstlåd, allvarsamt, muntert, stilla, godt, ofvunget, stadgadt v.* — 5) (i sing., utan bestämd form, och endast för formen *Väsen*) Se *Oväsen*. *Göra v. Göra ett förfärligt v. Han gör ej mycket v. af sig, är mycket tyst och stilla, mycket anspråkslös. Göra v. af något, högljudt beklaga sig öfver något, bråka, gorma, gråla. Göra mycket v. af något, högljudt prisa, berömma; utbasuna. Göra v. af en, mycket fira honom. Göra föga v. af en, lemna*

en utan uppmärksamhet, visa en föga aktning. — 6) I vissa sammansättningar betyder ordet: Det hela af något i sitt ordnade sammanhang. t. ex.: *Lagväsen, Krigs-, Sjö-, Händels-, Kyrkoväsendet, m. fl.* Se vidare dessa ord.

VÄSENDTLIG, vä'sändtlig, a. 2. (t. *wesentlich*) 1) Som utgör eller tillhör sjelfva ett tings väsende. *V-a* egenskaper. — 2) Hufvudsaklig. *V. skilnad.* — 3) (kem.) *V. olja*, se *Etherisk*. [Väsentlig.]

VÄSENDTLIGEN, vä'sändtliggen, adv. I väsendtligt afseende, hufvudsakligen.

VÄSENDTLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara väsendtlig; hufvudsaklig beskaffenhet, vgt.

VÄSENDTLIGT, adv. Se *Väsendtliggen*.

VÄSENENHET, vä'sännsenhet, f. sing. (teol.) Enhet i väsende. *De tre personerna v.*, deras tillvaro såsom ett enda i det gudomliga väsendet.

VÄSKA, f. 1. Förvaringspersedel för hvarjehanda, i form af en stor ficka, vanligen af läder, men äfven af papp, väf o. s. v., samt ofta upp till försedd med en rem att bära om halsen. Res-, Bref-, Skjut-, Ammunitions-, Postväska, m. fl.

VÄSNAS, v. dep. 1. (fam.) Hålla oväsen, stoja, bullra.

VÄST, vä'st, m. 2. Klädesplagg utan ärmor, kort som en tröja och med tvänne fickor fram till, hvilket bäres närmast under rocken. — Se *V-ficka*.

VÄSTER, m. fl., se *Vester*, &c.

VÄTA, f. sing. (af *Våt*) 1) Något vätt på en yta; vatten på marken efter regn, snö, &c. *V-n på golvet vid skurning. Gå i v-n och smutsen.* — 2) Regnande. *Vi ha mycken v. denna sommar.* — Häraf *Höstvåta*.

VÄTA, v. a. o. n. 2. (af *Våt*) Göra våt. *V. fingret ell. v. på fingret. V. ifrån sig*, genom beröring göra våt. *V. igenom*, göra våt tvärs igenom. *V. ned*, göra aildetes våt. *V. under sig*, pinka i sängen. — *Våtande*, n. 4.

VÄTE, vä'te, n. sing. (kem.; af *Vät*) En egen brännbar gasart, som i förening med syre utgör vatten, men ej kan för sig sjelf gifvas i fast eller flytande form.

VÄTESVAFLA, f. 1. (kem.) Se *Svafvelvätesyra*.

VÄTESYRA, f. 1. (kem.) Syra, bildad af väte, med chlor, brom, jod eller fluor.

VÄTGAS, vä'tgas, m. 3. (kem.) Se *Väte*.

VÄTSKA, vä'tska, f. 1. (af *Vät*) Vät ämne.

VÄTSKA SIG, v. r. ell. **VÄTSKAS**, vä'tskass, v. d. 1. Gifva ifrån sig, utsippra vätska. *Såret v-r sig.*

VÄTSKIG, vä'tskigg, o. 2. 1) Våtaktig. *Ett v-t ämne.* — 2) Som håller sig våt, vätskar sig. *Ett v-t sår.*

VÄTSKIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara vätskig. — 2) Vätskigt ämne.

VÄTTE, vä'tte, m. 2. pl. *vättar*. *Vättar* kallas af allmogen ett slags förmenta små andeväsen, som isynnerhet anses hafva sitt tillhåll under stenar och trädstubbar i skogen, i jordhögar, o. s. v.

VÄTTELJUS, n. 3. 1) Irrbloss. — 2) Se *Belemnit*.

VÄTTJA, v. a. 1. Se *Hövassa*.

VÄTTJESTEN, m. 2. Se *Bryne*, *Brynsten*.

VÄXA, v. n. 2. Har äfv. i *impf. pl. Växo*; *impf. konj. Växe*; sup. *Vuxit*; part. pret. *Vuxen*. I folkspråket äfv.: *Impf. sing. Väx* ell. *Vax*; part. pret. *Växen*. 1) Genom en inneboende lifskraft bilda nya delar och sålunda tillaga i storlek, eller: medelst näring fortbildade sig sjelf i sitt

slägtet form. Såges om organiska kroppar (djur och växter), men äfven orgentligt om vissa oorganiska, t. ex. stenarter, ehuru växandet hos dem sker på ett mekaniskt sätt, genom blott yttre tillsättning af främmande partiklar. *Barnet har på en kort tid vuxit mycket. Låta skägget v. Det växer ingen såd der i landet. Trädet växer långsamt. V. i höjden, på tjockleken. V. allt för rankigt, smal, spåd. Säden växer tät, tunn. Rankan växer omkring trädet. Det växer på träd, på berg. (Fam.) Det växer inte på träd, är ej lätt att fanna. — V. bort, med tiden, under växandet, försvinna. — V. fast, se *Fastväxa*. — V. fram, genom växandet skjuta fram. — V. ifrån, växa upp, så att man blir för stor för något, t. ex.: *Han har vuxit ifrån riset. V. ifrån sig*, genom växande förlora i utseende, aflaga i skönhet. — V. igen, åter växa fram, upp; äfv. öfvertäckas af gräs, gro igen; äfv. fyllas, minskas genom växer, t. ex.: *Hammen växer igen. — V. ihop, in, se Hoppväxa, Inväxa. — V. om, genom växande blifva större, längre, högre än någon, t. ex.: Han har redan vuxit om mig. — V. till, upp, se Tillväxa, Uppväxa. V. till sig, blifva vackrare, förskönas under växande. — V. ur kläderna, genom växande ökas i storlek, så att kläderna bli för små. V. ur känslan, genom växande förändras, så att man ej mer är igenkännelig. — V. ut, se *Utväxa*. Han har redan växt ut ell. han är redan utvuxen, har redan fått sin fulla växt, växer icke mer. — V. åter, se *Växa igen. — V. öfver, se Öfverväxa. — 2) (fig.) Tilltaga, ökas, stiga i höjd. Vattnet växer allt mer i floden. Han såg sina lärjungar inom kort tid v. till ett antal af tretusen. — V-n-de, part. pres. V. träd. V. gröda. — Vät ell. Vuxen, part. pret. Vät, illa växt, som har väcker, ful växt. (Fam.) *Klädnngen passar, som vore den vuxen på honom, sitter utomordentligt väl. Vara en vuxen, vara jemngod med, gå upp emot någon. Vara en ting v.*, vara i stånd att utföra det, t. ex.: *Detta förslag är han ej vuxen. [Vexa.]****

VÄXANDE, n. 4. 1) Tilltagande i storlek genom en inneboende lifskraft. — 2) (fig.) Tilltagande, tillökning, stigande, förstoring. [Vexande.]

VÄXEL, VÄXLA, m. fl., se *Vaxel*, *Veala*, &c.

VÄXT, part. Se *Växa*.

VÄXT, m. 3. 1) (utan plural) Växande. *Plantornas v. Stå i v-en, hålla på att växa. Stanna i v-en, i förtid upphöra att växa. Det hindrar v-en. Skjuta i v-en, växa starkt. — 2) Hvad som uppvuxit. *Detta årets v.*, detta årets gröda; äfv. skott på träd o. s. v., som under detta året utväxt. *Af gårdens v.*, af det som vuxit på gården tillhörig jord. — 3) En organisk kropp form, för så vidt den genom sjelfva växandet tillkommit och fått något för sig egendomligt. *Människors v. är mycket olika. Denna hästens v. är något klumpig. Trädet har en vresig v. Vacker, ful, reslig, klen, medelmåttig v. Stor, liten till v-en. Hennes v. börjar formera sig, börjar få sina bestämda former. Den orten är till v-en lik stockrosen. En klädning, som är skuren efter v-en. Skära till en klädning i v-en, skära till den så stor och vid, för en ännu växande person, att han ej så snart växer ur den, d. v. s. något större och vidare än efter växten för tillfället. (Fig. fam.) *Skära till i v-en, öfverdriva, skarfa (vid berättelse, beskrifning, o. s. v.). — S. f. 3. 4) Organisk kropp, som utan frivillig rörelse, sådan som djuren äga, utvecklar sig af***

en inneboende kraft (Lifskraft), bildar nya delar (växer), och fortplantar sig med organer, hvilka årligen bortfalla. *Träd, buskar, örter, mossor, lavar, svampar äro v-er. Lefva af v-er. Ell-ärliga, flerårliga v-er. — 3) Se Utväxt, Kollväxt, Knöl.*

VÄXTALKALI, vä'xtalkali, n. 3. pl. — *alkalier*. (kem.) Vegetabilisk saltbas, d. v. s. växtämne, som reagerar på växtfärg och neutraliserar syrorna fullkomligt.

VÄXTANATOMI, -----mi', f. 3. Lära om växternas delar och inre byggnad.

VÄXTART, m. 3. Art af ett växtsläkte.

VÄXTBAS, vä'xtbas, m. 3. (kem.) Saltbas af växtriket.

VÄXTDEL, m. 2. Del af en växt.

VÄXTDJUR, n. 3. Se *Zoofyt*.

VÄXTDÖD, m. 2. Svampsläktet *Enrothium*.

VÄXTFAMILJ, --mi'llj, f. 3. (bot.) Flera växtsläkten, som likna hvarandra i bildning, blomform m. m., men afvika från hvarandra i en eller annan fröedningsdel. Naturlig ordning.

VÄXTFIBER, vä'xtfi'b'r, m. 3. pl. — *fiberer*. *V-fiber* kallas de trådar, som utgöra bastet och veden hos träd och buskar.

VÄXTFYSIOLOGI, vä'xtfysiologi', f. 3. Den del af fysiologien, som sysselsätter sig med växterna.

VÄXTFÄRG, m. 3. Färg, tillredd af växtsaft. — Kallas äfv. *Såftfärg*.

VÄXTGIFT, n. 3. Gift, som härleder sig ifrån växtriket.

VÄXTGIFVANDE, a. 1. Som befordrar växtligheten.

VÄXTHUS, n. 3. Särskilt byggnad för sådana växter, hvilka vegetera flera år, utan att kunna uthärda landets vinter, eller för sådana, hvilkas storlek icke tillåter uppdragande i varmbank.

VÄXTHÅR, n. 3. (bot.) Hår på en växt.

VÄXTJORD, f. sing. Jord, tjenlig för växtligheten.

VÄXTKEMI, vä'xtkemi', f. 3. Den del af organiska kemien, som omfattar de ämnen, hvilka leda sitt ursprung ifrån växtriket. [-chemi.]

VÄXTKRAFT, f. 3. Den inneboende kraft, som verkar växandet.

VÄXTKRISTALL, -----äll, m. 3. Oorganiskt, till kristall utbildadt ämne i växter.

VÄXTLIF, n. 3. Växternas lif, bestående deri, att de kunna, medelst dertill inrättade organer, nära sig och fortplanta sitt släkte. Kallas äfven *Vegetabiliskt lif*.

VÄXTLIG, a. 2. Som befordrar, gynnsam för växandet. *V. jordmän.* — *Syn. Vegetativ. [Vextlig.]*

VÄXTLIGHET, f. 3. Växande; -växtlif. — *Syn. Vegetation.*

VÄXTLIM, n. sing. (kem.) Ett i de flesta växter förekommande gäfväghaltigt ämne, som kläbar i fuktigt tillstånd, och bildar i torrt en gul genomskinlig massa.

VÄXTMYLLA, f. 4. Mylla, tillkommen af förutnada växter.

VÄXTOLJA, f. 4. Olja, som erhålles af växtriket.

VÄXTRIKET, n. sing. def. Benämning på den del af naturkropparna på vår jord, som omfattar växterna.

VÄXTSAFT, m. 3. Saft af en växt.

VÄXTSÅL, f. 2. (sl.) Det slags lifsverksamhet, som uppenbaras endast genom känsla.

VÄXTSLEM, n. sing. (kem.) Ett i en stor myckenhet växter förekommande ämne, som icke

lösas i vatten, men utsväller deri till ett halft genomskinnligt slem.

VÄXTSVRA, f. 1. (kem.) Syra med sammanfattad radikal, färdigbildad i växtriket.

VÄXTSYSTEM, växtsystem, n. 3. o. 5. Vetenskapligt ordnad uppställning af växtrikets alster. *Linnés v.*

VÄXTRÅD, m. 2. Se *Växtfiber*. — *S. m.* (utan plur.) Trådämnet hos växterna, då trådarna lätt kunna skiljas ifrån hvarandra.

VÄXTÄMNE, n. 4. 1) (kem.) Eget ämne hos växterna. — 2) (bot.) Den delen af ett frö, hvarur den nya växten vid fröets groningen utvecklar sig.

VÖLUSPA, s. Benämning på ett af qväderna i den äldre Eddan. Betyder egentligen: Valens eller den visas spådom.

VÖLVA, f. 1. (i fornspråket) Spåqvinna.

VÖRDA, v. a. 1. (isl. *Virda*, värdera, åsätta värde) Högt äkta och ära. *V. sina föräldrar. V. Gud.* — *Vördande*, n. 4.

VÖRDIG, a. 2. Som väcker, ingifver vördnad. *En v. man. V-t skögg. V. min. Se v. ut.* Är äfven en titel, som gifves lägre prester, såsom t. ex. adjunkter.

VÖRDIGHET, f. 3. Egenskapen att vara vördig; vördig min, vördigt utseende. *Eders v.*, titel, som fordom gafs lägre prester.

VÖRDIGT, adv. På ett vördigt sätt.

VÖRDNAD, m. sing. 1) Känsla af högsta aktning. *Bära ell. hysa v. för någon. Han väcker v. Betyga någon sin v. Med v. tänka på någon. Med all v. för*, oakadt all den vörd-

nad jag byser för, t. ex.: *Med all v. för hans snille, kan jag likväl ej dela hans åsikter i detta ämne.* I slutet af bref brukas såsom artighetsformel: *Jag förblifver med v., med all v., med mycken v. en ödmjuk tjänare.* — 2) Betygnande af denna känsla. *Visa någon gudomlig v.* Brukas ofta i bref, vid helsingar, t. ex.: *Anmäla ell. frambara min v. för den far. Jag ber om anmälan of min v., af min djupa v. för N. N.*

VÖRDNADSBETYGELSE, f. 3. Betygnande af vördnad.

VÖRDNADSBJUDANDE, a. 1. Som bjuder, ovilkorligt ingifver vördnad. *Ett v. ansigte.*

VÖRDNADSFULL, a. 2. Som känner eller är uttryck af djup vördnad. *V. nalkas någon. V. min.*

VÖRDNADSFULLT, adv. Med djup vördnad.

VÖRDNADSOFFER, n. 3. (fig.) Offer, gård af vördnad; vördnadsbetygelse.

VÖRDNADSVÄRD, a. 2. Som förtjenar vördnad. *En v. gubbe.*

VÖRDSÄM, a. 2. Ganska aktningsfull.

VÖRDSÄMMELIGEN, adv. eller

VÖRDSÄMT, adv. Med största aktning.

VÖRT, vörtr, m. sing. Den söta, angenäma vätska, som vid bryggning först erhålles af maltet.

VÖRTBRÖD, n. 3. Bröd, hvars deg blifvit knådat med vört.

VÖRTSIRAP, m. 3. Vört, inkokt till siraps tjocklek.

W.

W, vé, n. 4. Medljudande bokstaf, den tjugonde-tredje i svenska alfabetet, egentligen det enkla *V* fördubbladt. Brukades fordom en tid, isynnerhet under 15:de århundradet, allmänt för enkelt v. Bibehålles numera endast i så kallad svensk skriftstil och i fraktur-bokstil. Deremot i engelsk skriftstil och antiqva-bokstil är numera enkelt v allmänt brukligt, utom i vissa utländska, mest tyska ord och namn, der *w* nyttjas, såsom *Wittenberg, Wittstock*. Äfven bibehålles merendels *W* i början af svenska namn, t. ex.: *Westerstrand, Wetterstedt, Wallin*, af några äfven inuti ordet, t. ex.: *Arwid, Arwidsson*.

WHIG, wigg, m. pl. *Whigs*. *Whigs* är benämningen på ett politiskt parti uti England, hvars anhängare, i motsats till *Torys*, ursprungligen hyllade frisinnaade regerings-grundsatser.

WHISKEY, wiski, n. sing. Ett starkt kornbrännvin, som tillverkas isynnerhet uti Irland.

WHIST, se *Vist*.

WIENERLÄCK, wi'n'r-läck, n. sing. eller

WIENERRÖDT, wi'n'r-rödt, n. sing. Se *Florentinerläck*.

WIRRWÄRR, se *Virrvarr*.

WISMUTH, se *Vismut*.

WOLWOD, se *Vojvod*.

WOLFRAM, se *Volftram*.

WOLTHÄTER, wö'lä't'r, m. 2. pl. *wolthätrar*. (tyskt ord) 1) Vålgörare. — 2) (i Sverige, fem.) Den, som på offentligt ställe betalar för en eller flera andra, hvad de förtärt.

WOODSÖRT, hvüdds ört, f. 3. Ormbunksläktet *Woodsia*.

WURST, se *Furst*. — *Hans Wurst* (tyskt ord), benämning på en fordom slående, grotesk komisk roll på den tyska skådebanan. Pickelhäring, gyckelmakare. Brukas äfven bildligt, för att beteckna tyska nationen.

X.

X, äcks, n. 3. 1) Medljudande bokstaf, den tjugonde-fjerde i svenska alfabetet. Uttalas som

äcks, t. ex.: *Vax, växa, blixt, yxa*. Bibehålles i ord af främmande upprinnelse, såsom: *Reflexion*,

komplexion. I början af utländska namn uttalas det med ett lenare ljud af *gs*, t. ex.: *Xavier, Xenon, Ximenos*. Intet svenskt ord börjas med *X*. I aritmetik och algebra betyder *X* okänd storhet. — 2) Ljudet, som uppkommer, då bokstafven *x* uttalas. Man säger äfven *x-ljud*. — 3) Såsom romersk sifra betyder *X* d. s. s. 10. (Fig. talesätt) *Skrifva x för u.* (d. v. s. *X* eller 10 i st. f. *V* eller 5), bedraga genom falska räkningar.

XANTIPPA, gsantippa, nom. prop. f. 1)

(hist.) Namnet på Sokrates' trätgiriga hustru. — 2) (fig.) Grålig, trätgirig, ondsint hustru.

XERESVIN, tjéressvin, n. 3. En sort godt spanskt vin af gul färg ifrån Xeres. Kallas i England Sherry.

XYLOGLYF, gylglüg'f, m. 3. (från grek.) Träsnidare.

XYLOGRAF, gylglägräf, m. 3. (från grek.) Konstinär, som graverar i trä.

XYLOLIT, gylglä'it, m. 3. (från grek.) Förstenadt trä.

Y.

Y, n. 4. 1) Sjelfljudande bokstaf, den tjugonde-femte i svenska alfabetet. Bibehåller alltid sitt egna ljud. — 2) Det ljud, som höres, då bokstafven *y* uttalas. Man säger äfv. *y-ljud*.

YAMS, se *Jams*.

YANKEE, dschän'ngki, m. pl. *Yankees*. (uttalas i Sverige Jänngki) Benämning, som innebyggarna i Nordamerikanska Förenta Staterna gifva sig sjelfva, men som i England gifves dem på spe. Är uppkommet af Indianernas sätt att uttala ordet *English*, engelsk.

YATAGAN, jätagann, m. 3. Ett slags turkiskt, föga krökt svärd med handtag utan parerstång.

YERBOA, se *Jerboa*.

YFVA SIG, v. r. ell. *YFVAS*, v. d. 2. (isl. *Yfast*, af *Up*, upp) 1) Göra sig stor, bred och vid. *Påfågeln, kalkonen yfver sig.* — 2) (fig.) a) Brösta sig, förhålla sig. *Y. öfver sin börd, sina rikedomar.* — b) Prunka. *Re'n ängarne y-s i blomstrande prakt.*

YFVERBÖREN, y'v'rbäränn, adj. 2. o. s. neutr. — *ell.* Ett ord, hvarmed man fordom sökte att försvenska de från Grekerna lånade uttrycken *Hyperboré* och *Hyperboreisk*. *De yfverborne Göter*. Brukas nu nästan endast skämtvis om det öfverdrifna patriotiska nitet hos vissa lärde, som påstått, att Skandinavien bebyggande går ända upp till syndallden, och ledt svenska konungalängden ifrån Magog, Noachs sonson, eller i allmänhet tilldelat den isländska sagolitteraturen en i allo önskränkt trovärdighet.

YFVIG, a. 2. Tät och vidt utbredd. *Y-t hår, skögg. Y-a träd*, lummiga och med utbredda grenar. *Y. garnering*, vidt utstående.

YFVIGHET, f. 3. Egenskapen att vara yfvig, yfvig beskaffenhet.

YFVIGT, adv. På ett yfvigt sätt, med yfvighet.

YLA, v. n. 2. Se *Tjuta*. — *Ylande*, n. 4.

YLLE, n. sing. (af *Ull*) Se *Ylletyg*. — Brukas i sammansättningar adjektivt och betyder då: Af ull eller ylletyg, t. ex.: *Ylleband, -bårder, -schal, -strumpor, -väf, -väfnad*.

YLLEATLAS, ylleät'lass, m. sing. En sort enfärgadt, randigt och blommigt helylletyg.

YLLEDAMAST, ---äss't, m. 3. En sort figureradt ylletyg.

YLLEFABRIK, ---f'ik, m. 3. Fabrik för tillverkning af ylletyg.

YLLEFABRIKANT, ---ännt, m. 3. Ägare af en yllefabrik.

YLLEHANDEL, m. sing. Handel med yllevaror.

YLLEHANDLARE, m. 3. En, som idkar yllehandel.

YLLELIFSTYCKE, n. 4. Lifstycke af ylle.

YLLEMUSSLIN, ---l'in, n. 3. Ursprungligen ett fint helylletyg af finaste kamull, men som numera för det mesta väfves med bomulls-ränning.

YLLENÖSSA, f. 1. Väfd mössa af ylle att bära inombus.

YLLEN, y'llänn, a. 2. neutr. — *ell.* Af ull.

YLLESÄMMET, --sämme't, n. sing. En sort skuret ylletyg, väfdt på raskmakarstol.

YLLESÄTIN, ---t'in, n. sing. Ett helylletyg, som liknar silkesätin, enfärgadt, randigt eller med ifvälda mönster.

YLLESKJÖRTA, f. 1. Undertröja af ylle, att bära närmast kroppen.

YLLESTOFFER, y'llestö'ff'r, 3. pl. Yllevaror.

YLLETRÖJA, f. 1. Tröja, isynn. undertröja, af ylle.

YLLETYG, n. 3. Tyg, väfdt af ullgarn.

YLLEVARA, f. 1. *Y-ror* kallas alla slags ylletyger.

YLLEVÄFVARE, m. 3. Väfveriarbetare, som väfver ylle.

YLLEVÄFVERI, ----ri', n. 3. Se *Yllefabrik*.

YMBERDAGAR, m. 2. pl. Så kallades, under medeltiden, tre dagars fasta i hvarje årstid.

YMNIG, y'mnig'g, a. 2. (föräldradt: *Ymnog*) Som ännas, gifves, kommer i stor mängd eller myckenhet. *Y. frukt, skörd. Y-a tårar. Y-t regn. I y-t mått. Y-a tillgångar.* — *Syn.* Riktig, rik, öfverflödande, öfverflödig.

YMNIGHET, f. 3. (föräldradt: *Ymnoghet*) Riktig tillgång, stor mängd. *Skördens y. Sådant finnes i y.* — *Syn.* Öfverflöd, rikedom.

YMNIGHETSFORN, n. 3. Ett med blommor, frukter o. s. v. fylld, för det mesta videt horn, sinnebild af öfverflöd och rikedomens attribut.

YMP, m. 2. Se *Ympqvist*.

YMPA, v. a. 1. 1) Inskära och insätta en qvist af bättre trädsort i en trädstam af sämre sort, för att derigenom erhålla bättre frukt. *Y. ett ungt träd. Y. in. se Inympa.* Se f. 3. *Älyfympa, Sugympa.* — 2) (fig.) Förflytta en

sjukdom hos en viss varelse på en annan, t. ex.: *Y. kopporna på någon*. *Y. skydds-* eller *koppor på någon*, se *Vaccinera*. — *Ympande*, n. 4.

YMPARE, m. 5. En, som ympar.
YMPKNIF, m. 2. pl. — *knifvar*. Knif, som begagnas vid träd's ympning.

YMPNING, f. 2. Handlingen, förrättningen, operationen, då man ympar. Se *Ympa*, begge bem.

YMPQVIST, m. 2. Qvist af ett ädelt träd, som inympas på ett träd af sämre sort.

YMPSKOLA, f. 4. Samling af på ett ställe uppdragna trädeleingar, ämnade för ympning.

YMPSTAM, m. 2. pl. — *stammar*. Träd-stam, hvart ympning göres.

YMPSTÄLLE, n. 4. Ställe på en trädstam, der ympning sker.

YMPSÅR, n. 5. 1) Ställe, der inskärning blifvit gjord för ympqvists insättande. — 2) Sår efter ympning på en människa.

YMPVAX, n. 5. Trädsalva, vanligen af harts, vax och terpenin, som lägges på ympår.

YMSÅ, m. fl., se *Ömsa*.

YNGEL, y'ngl', n. 3. (af *Ung*) 1) Ett djurs ungar. *Döda en varghona och dess y*. — Bildar sammansättningen *Fiskyngel*. — 2) Brukas någon gång förakligt om en människas barn.

YNGLA, v. n. 4. (om vissa djur, såsom byndor, kattor m. fl.) Föda ungar.

YNGLING, m. 2. (af *Ung*) Mansperson, som är i ungdomsåldern. — *Ss. Y-åldern*, -*a-år*.

YNGLINGAR, m. 2. pl. (hist.) Konungarna af Ynglingaätten.

YNGLINGAÄTTEN, m. sing. def. (hist.) Svensk konungaätt, uppömd efter Yngve Frey, med hvilken den enligt vissa historiska källor börjades.

YNGRE, YNGST, se *Ung*.

YNKA, y'ngka, och **YNKLIG**, y'ngkligg, m. fl., se *Ömka*, *Ömklig*, &c.

YNKRYGG, y'ngkrygg, m. 2. (pop. o. fam.) Se *Stackare*.

YNNEST, y'nnäst, m. sing. (af *Unna*, bysa välvilja för en) 1) Gynnande, välvilligt tänkesätt, som en person hyser för en annan. *Vinna ens y*. *Vara ell. stå i y. hos en*, vara i åtnjutande af dess välvilja. *Upplaga till y.*, bevilja någon sin gunst, sitt beskydd. — *Syn.* Bevågenhet. Se äfv. *Gunst*. — 2) Handling, hvarigenom man visar prof på sådant tänkesätt. *Visa någon en y*. — *Syn.* Se *Gunst*. — *Ss. Y-betygelse*, -*bevisning*.

YNNESTFULL, a. 2. Mycket välvillig, godhetsfull. — *Ynnestfullt*, adv.

YONK, daj'ngk, m. 3. Ett slags stort kinosiskt fartyg.

YPPA, v. a. 1. (af *Upp*; ursprungl.: öppna) 1) Upptäcka, uppenbara, röja. *Y. en hemlighet för någon*. *Y. för någon sitt hjerta, sina tankar, sin föresats*. *Y. ett tvifvelsmål, ytra &c.* *En stöld har y-t.*, kommit i dagen. — 2) Gifva antledning till, låta uppkomma. *Y. tillfälle att...* — *Y-s*, v. dep. o. *Y. sig*, v. r. Förete sig, framställa sig. *Ett tillfälle, en stor svårighet y-de sig*. — *Yppande*, n. 4.

YPPERLIG, a. 2. (af *Upp*) Högst förträfflig. *Y. frukt*. *Y-t vin*. *Y. smak*.

YPPERLIGHET, f. 5. Högsta förträfflighet.

YPPERLIGT, adv. Högst förträffligt.

YPPERST, a. superl. Ypperligast; äfv. för-bämst.

YPPIG, a. 2. (t. *äppig*) 1) Frodig. *Y-t gräs*.

Y. vävt. *Y. barn*, full b. *Y-a former*, fylliga, mjuka och väl rundade. — 2) Präktig, grann, praktfull. *Y. klädsel*. *Y. drägt*. — 3) Prakt-älskande, slösande, kostsam. *Y. i lefnadsätt, i kläder*. *Y. lefnad*. — *Syn.* *Luxuriös*.

YPPIGHET, f. 5. 1) Frodighet; fyllighet. *Gräsmattans, grönskans y*. *Y-en af hennes former*. — 2) Prakt; kosbarhet. *Y. i kläder och möbler*. — 3) Yppigt lefnadsätt, yttrande sig i uppfinningen och användandet af beständigt nya njutningsmedel, som tjena till glans, grann-lät och tillfredsställelandet af konstlade behof för vällefnaden och vektigheten. — *Syn.* *Lux*.

YPPIGT, adv. På ett yppigt sätt, i yppighet.

Y. vävande. *Lefta y*. — *Syn.* *Luxuriöst*.

YR, n. sing. oböjl. (Pop.) *Y. och dam*, stoft-meln, hvirflar af dam.

YR, adj. 2. (ursprungl.: Ursinnig) 1) Förvirrad i hufvudet. *Vara, blifva y. i hufvudet*. *Jag blef kelt y. af det myckna bultret*. *Göra någon y. i hufvudet*. *Y. af sömn*. (Pop. o. fam.) *Y. i mössan*, yr i hufvudet. *Y. af glädje*, utom sig af g. — 2) Yster, stofjande, rasig, ytterst liflig, ostyrig. *Y. häst*. *Y-a barn*. *En y-pojke*. *Y. glädje*.

YRA, v. n. o. impers. 2. I. Säges om snö, sand, stoft och dam, som af blästen häftigt drifves fram genom luften. *Snön yrde mig i ansigtet, yrde in i rummet*. *Snön yr omkring*. *Sanden yrde fram öfver fältet*. *Dammlet yr på vägen*. *Det yr*, snön ifrån tak eller marken yr omkring i luften; äfv. det är urväder. *Y. igen*, se *Igenyra*; äfv. genom urväder fyllas med snö, t. ex.: *Vägen har yrt igen*. — *V. n. 1.* 4) Säges om sjuka, då de befäna sig i det tillstånd, som kallas *Yra* (se d. o.). *Den sjuke y-r*. — 2) (fig.) Svärma; icke vara vid sina sinnen; bära sig åt som en tok; tala oförnuftigt; vara betagen af någon häftig lidelse. — *Y-nde*, part. pres. (Fig.) *Y. inbillning*.

YRA, f. 4. II. 1) Yrning. Endast i sammansättningen *Snöyra*. — 2) Det slags sinnes-förvirring, som inträffar under kroppsliga sjukdomar. — Bildar sammansättningen *Feberyra*. *Tala i y-n*. — 3) (fig.) Vild, blind, dåraktig, tanklös och häftig framfart, blind och våldsamt yttring, verkning af lidelse, o. s. v. *I stridens y*. *Passionernas y*. — Här sammansättningarna *Ungdoms-*, *Skalde-*, *Partiyr*.

YRANDE, n. 4. Se *Yra II*, bem. 2. o. 5.

YRFÄ, y'rfä, n. 4. Se *Insekt*.

YRHET, f. 5. 1) Tillstånd, då man är yr i hufvudet. — 2) Öfverdrifven liflighet, ysterhet, rasvillhet, ostyrighet. *En hästs. ett barns y*.

YRHÄTTA, f. 1. (fam.) Yr flicka.

YRKA, y'rka, v. a. o. n. 4. (ursprungl.: göra, arbeta; bruka jorden) 1) Enständigt, med iver och eftertryck fordra, begära. *Han y-de, att jag skulle godtgöra honom*. *Y. på betalning*. *Y. på slut af saken*. — 2) Påstå. *Y. mot-satsen*.

YRKAN, y'rkan, f. sing. indef. eller

YRKANDE, n. 4. Enständig och bestämd fordran, begäran. *Hans y. kan ej godkännas*.

YRKE, se *Örke*.

YRKE, y'rke, n. 4. Hvarje slags arbete, näringsgren eller befattning, som idkas, för att derigenom vinna uppehälle. *Näringsyrke*. *Embetsmannas-*, *Prestmannas-*, *Krigsmannayrket*. *De borgerliga yrkena*. *Ländtmannayrket*. *Drifva ett y*. *Till y. timmerman*. *Det hör ej till mitt y*. *Göra till sitt y*, göra y. af ell. vara

till y., sysselsätta sig med något såsom yrke, t. ex.: *Han gör spelet till sitt y.*, gör y. af spel, är till y. spelare. (Fam.) *Det är hans y.*, det förstår han bäst. — *Syn.* *Lefnadsväg*, *Bana*, *Väg*. — *Ss.* *Y-sidkare*.

YRKESAFUND, m. sing. Afund emellan yrkesbröder.

YRKESBRODER, m. 5. pl. — *bröder*. *Y-bröder* kallas de, som drifva samma yrke.

YRKOLLER, y'rka'll'r, m. sing. Det svårare slag af koller hos hästar, som åtföljes af raseri.

YRNING, f. 2. Förteelsen, då snö, sand eller stoft häftigt af blåst framdrives genom luften.

YRSÄND, m. sing. Se *Drifсанд*, *Figgsand*.

YRSEL, y'r'sel, m. sing. 1) Se *Yrhet*. *Han besväras ofta af y. efter maten*. — 2) Se *Yra II*, bem. 2. o. 5. *Stark feber med y.* (Fig.) *I passionens y. begär människan mängen dåraktig handling*.

YRSNÖ, y'r'snö, m. sing. Yrande snö.

YRSTÅL, y'r'stål, n. sing. Stål, som är mycket sprödt.

YRVAKEN, y'rvak'n, a. 2. neutr. — *et*. Nyss vaknad, så att man ej ännu hunnit samla tankarna; ännu yr efter sömnen.

YRVÄDER, se *Urväder*.

YSTA, y'sta, v. a. 1. o. 2. (af *Ost*) 1) Genom upphettning eller genom tillsats af löpe eller åtskilliga andra ämnen verka, att vissa i en vätska upplösta organiska ämnen, synnerligast ägghvita och ostämne, afskilja sig derur. — 2) (absolut) Göra ost. — *V. n. ell. Y. sig*, v. r. ell. *Y-s*, v. dep. Säges om det förändring, som föregår hos en vätska, då ett sådant afskiljande äger rum. *Mjölken har y-t*. — *Y-stande*, n. 4. (för aktivt).

YSTE, y'ste, n. 4. Mjölktillberedning af ost, som på vissa orter sockenborna gifva sin pastor.

YSTER, y'st'r, a. 2. Öfverdrifvet liflig, ostyrig. *En y. häst, fåle*. — *Syn.* *Yr*.

YSTERHET, f. 5. Öfverdrifven liflighet, ostyrighet. — *Syn.* *Yrhet*.

YSTERT, adv. Med ysterhet.

YSTNING, f. 2. 1) (aktivt) Handlingen eller verkningen, då en vätska ystes. — 2) (neutralt) Den förändring, en vätska dervid undergår.

YTA, f. 1. (af *Ut*) 1) (matem.) Usträckning, som har längd och bredd, men ingen tjocklek. — 2) Den yttre utsträckningen af en kropp, ett föremål. *En kropps y*. *Vågråt, stultande y*. *Y-n på trd.* *Hafvets y*. — *Syn.* *Area*; *Bryn*. — 3) Denna yttre utsträckning, betraktad såsom hafvande någon, om än jemförelsevis ringa tjocklek. *Jordlagren bildade jordens y*. — 4) (fig.) Något yttre; sken. *Det är blott en vacker y*. *Döma efter y-n*. *Hålla sig, stanna vid y-n*. *Blott se på y-n*.

YTLIG, o. 2. 1) Som endast befäns på ytan, ej trängt djupare än till ytan. *Ett y-t sår*. — 2) (fig.) Säges om det, som rör endast det yttre, stannar endast vid ytan, vid det yttre; ej grundlig. *En y. anmärkning*. *Y. kännedom om en sak*. *Y-a kunskafer*. — Brukas i samma mening äfven om personer. *En y. människa*. *Y-t sinne*. *En y. bedömare*.

YTLIGHEN, adv. Se *Yligt*.

YTLIGHET, f. 5. Egenskapen att vara ytlig (både egentl. o. fig.).

YTLIGT, adv. På ytan, till ytan, till det yttre. Brukas mest figurligt. *Endast y. känna en sak*.

YTMÄTT, n. 5. Mått för ytor. *Tunnland är ett y*.

YTTBRANT, m. 5. Se *Konterskarp*.

YTTERRHUD, f. 2. Den yttre, tunna huden på människor.

YTTERT, --it, m. 3. Se *Gadolinit*.

YTTERTJORD, f. sing. (mineral.) En egen jordart, som erhålles af Gadolinia.

YTTERTKANT, m. 5. Yttersta kanten af ett föremål.

YTTERTLIG, a. 2. (af *Ut*) Som är något i högsta grad; omätligt, öfverdrifven, utomordentlig. *Y. helta först*. *Y. oförsigtighet, varsamhet*. — *Ytterligare*, adj. kompar. Se *Vidare*. *Y. svar*. *Y. förhållningsorder*. *Alla y. anspråk*. *Hvarje y. ohörsamhet*. *Till y. säkerhet*. Jfr. följande ord.

YTTERLIGEN ell. **YTTERLIGT**, adv. I högsta grad. *Y. dum*. — *Ytterligare*, adv. kompar. Se *Vidare*. *Y. upprepa något*. *Y. bör man märka, att...* *Y. sade han*. *Hvad vill ni y?*

YTTERLIGHET, f. 5. Något ytterligt, det yttersta, öfverdrift. *Drifva en ting till y.*, till det yttersta. *Hans högmöd gick till den y.*, att... hans högmöd blef så öfverdrift, att... *Gå från den ena y-en till den andra*, ur den ena öfverdriften falla i den andra. *Skrida till y-er*, till våldsamerhet; gå ända derhän, att man glömmor sig, begår olagligheter, o. s. v. *Tvinga en till y-er*, drifva en till det yttersta.

YTTERLIGT, adv. Se *Ytterligen*. *Y. dum, enfoldig*.

YTTERMERA, y't'r-mé-ra, adv. Se *Ytterligare*, adv. (under *Ytterligen*). *Y. vill han bevisa, att...* Adjektivt säges: *Till y. visso*, se *Visso*.

YTTERSIDA, y't'r-si-da, f. 1. Yttre sida af ett föremål.

YTTERST, adj. superl. af *Yttre*. 1) Längst ut. *Y-a ändan*. *Y-a udden*. — 2) Sist. *Hans y-a vilja*. *Se Vilja*. *Y-a domen*, se *Dom*. — Substantivt säges i bibeln: *De y-a skola varda de främste*. *Ligga på sitt y-a*, på dödsängnen. *Väga, försöka det y-a*, tillgripa sista utvägen. — 3) Högst, störst. *Räka i y-a elände*. *Med y-a noggrannhet*. *I y-a nödfall*. *Y-a förakt*. *Efter min y-a förmåga*. — Brukas i neutr. def. ofta substantivt, t. ex.: *Göra sitt y-a*, det bästa man förmår, uppbjuda alla. *Drifva en till det y-a*, bringa honom i förvildan, så att han ej vet någon råd, nödgas att vidtaga förtvifvade utvägar. *Drifva något till det y-a*, till ytterlighet, öfverdrift, till det möjligaste högsta. *I det y-a*, så långt som möjligt, så vidt i ens förmåga står, t. ex.: *Förfölja en i det y-a*, förfölja en tanka i det y. *Det har kommit till det y-a*, derhän, att ett utbrott, ett afgörande är oundvikligt, att man måste tillgripa ovanliga, förtvifvade utvägar, att ingen försöning mer är möjlig, o. s. v. — 4) (i fråga om pris) Billigast. *Säg y-a priset*. — *Adv.* 1) Längst ut, längst bort. *Y. på ändan*. *Y. ute i skären*, i skogen, på kanten. *Y. vid dörren*. — 2) Sist, slutligen. *Y. får jag anmärka, att...* — 3) I högsta måtto. *Y. elak*. *Hon är y. förälskad i honom*.

YTTRE, v. a. 1. (af *Ut*) Genom något yttre (tal, skrift, min, åtbörd, handling, o. s. v.) gifva tillkänna, låta förstå. *Y. sin tanke*, *sin mening*. *Y. missnöje*. — *Y. sig*, v. r. 1) Utlåta sig, förklara sig. *Y. sig om*, öfver, angående en sak. — 2) Visa sig i sitt yttre framträdande, uppen-

bara sig, förete sig. Jag vet ej, huru denna verkan y-r sig.

YTTRANDE, n. 2. Något som yttras. Detta hans y. upptogs illa. — Syn. Utåtande, Förklaring, Uttryck.

YTTRANDERÄTT, m. sing. Rätt att meddela andra sina tankar, för att upplysa och upplysas.

YTTRER, adj. kompar. af *Ut*. 1) Som är utåt, utanför, framför; utvändig, utvertes. På y. sidan. Y. rummet. Y. graf, gård. De y. delarne af människan. — 2) (fig.) Som tillhör eller har afseende på det utvertes, i motsats till det Inre. Hon sköter de inre, han de y. göromålen. — 3) Utifrån kommande, utländsk, främmande. Y. påstötningar. Y. inflytelse. Polen dukade under, ej för y. fiender, utan för invertes söndringar. — Det yttre, s. n. 1) Allt hvad som tillhör, utgör, eller något utvertes; de yttre delarne. Det y. af människokroppen. — 2) (fig.) Yttre angelägenheter, göromål, bestyr. Det y. skötes af honom. — 3) En stats förhållande till utländska makter. I det inre åter-

ställdes han lugn och ordning, i det y. frenden.

YTTRING, f. 2. I det yttre framträdande verkning. Y. af kraft.

YTRIUM, n. sing. (kem.) Den metalliska radikalen i Ytterjord.

YUNK, se *Yonk*.

YX, säges stundom i sing. för *Yxa*.

YXA, f. 1. Verktyg att hugga med, bestående i ett efter olika behof olika formadt eggjern, fäst i ändan af ett lägre eller kortare skaft. Vedyxa, Täljyxa, Skryxa, m. fl. (Ordspr.) Kasta y-n i sjön och gå landvägen, helt och hållet ge något på båten, öfvergifva ett försök, ett företag. YXA, v. a. 1. Y. till, se *Tillyva*.

YXHÄMMARE, m. 2. pl. — *hamrar*. Den tjocka baksidan af jernet på en yxa.

YXLÄGG, se *Oxlägg*.

YXNE ell. **YXNEGRÄS**, n. 3. Örtslägget *Orchis*, isynnerhet arten *O. mascula*.

YXSKAFT, n. 5. Skafvet till en yxa. (Fam.) Guds fred! Y., svar som alldeles icke passar till frågan; äfv. groft missförstånd.

Z.

Z, sätta, n. 5. Medljudande bokstav, den tjugonde-sjette i svenska alfabetet. Uttalas som *s*. Brukas endast i några upptagna främmande ord.

ZAMBO, sāmbo, m. pl. *zambos*. Afkomling af en Neger och en Mulattiska, eller af en Mulatt och en Negrinna; äfv. afkomling af en Amerikan och en Negrinna.

ZAR, **ZARINNA**, m. fl., se *Czar*, *Czarinna*, &c.

ZEBAOT, zēbaot, nom. prop. m. Hebreiskt ord, som betyder: Härskarornas Gud. Herren Z., Herren Gud.

ZEBRA, zēbra, f. 1. Ekholvadt djur, till storlek och kroppsbildning lik åsnan, med svarta och gulhvita tvärränder kring kroppen och kort man. Vild i Södra Afrika, Equus Zebra. Se äfv. *Bergzebra*. — Se *Z-hud*.

ZEBRASNÄCKA, zēbrasnäck, f. 1. Ett slags snäcka, hvit och rändig. *Cypræa Zebra*.

ZEDOARIA, zēdoaria, f. 3. Växten *Carucuma Zedoaria*.

ZEDOARIAROT, zēdoariarot, f. 3. pl. — *rötter*. Den kryddaktiga roten af växten *Zedoaria*.

ZEDRAK, zēdrack, m. sing. (t. *Zederac*) Ett träslag, hvare bittra blad och bark begagnas i läkekonsten. Melia.

ZEFIR, -f'r, m. 3. (gr. *Zephyros*) En sval, mild vestan- eller attonvind. Egentl. en vestsydvästvind. — Skrifves äfv. *Sefir*. [Zephir, Zephyr.]

ZEKIN, sek'in, m. 3. (ital. *Zecchino*, af *Zecca*, mynthus) Ett italienskt guldmynt af olika värde. — Skrifves äfv. *Sekin*. [Zechin.]

ZELOT, zelot, m. 3. (gr. *Zelotēs*) Ifrare, nit-älskare.

ZEND-AVESTA, sänd-avēsta. Namnet på de gamla Persernas heliga skrifter, uti hvilka Zoroasters religionslära innehålles.

ZENITH, zēnitt, m. sing. oböjl. (arabiskt ord) Den punkt på himmelen, hvilken är lodrätt öfver vårt huvud.

ZEOLIT, zeolit, m. 3. Benämning på en grupp af mineralier, bestående mest af kiselhydrat lerjord, kiselhydrade alkaller och mycket vatten.

ZEPHIR ell. **ZEPHYR**, se *Zefir*.

ZEUS, zēvvs, nom. prop. m. Grekernes benämning på Jupiter.

ZIBETHKATT, zibētkatt, c. 1. Se *Desmansdjur* och *Desmans katt*. — Skrifves äfv. *Zibetkatt*.

ZIBETHSKUNK, zibētskunk, m. 2. Se *Desmans katt*. — Äfv. *Zibetskunk*.

ZICKZACK, se *Sicksack*.

ZIERBENGEL, zierbängel, m. 2. pl. *zierbenglar*. (tyskt ord) Sprätt.

ZIFFRA, se *Siffra*.

ZIGENÄRE, zigenäre, m. 3. Ett i flera länder förströdt, floekvis kringvandrande, från Indien härstammande folkslag, i Sverige allmänt kalladt *Tattare*. — Skrifves äfv. *Ziguenr*.

ZIGZAG, se *Sicksack*.

ZINK, si'ngk, m. sing. En hvitblå enkel metall, som aldrig finnes ledig, utan i förening med syre eller svavel, såsom galmeja eller zinkblende. — Se *Z-malm*.

ZINKBLECK, si'ngkblēck, n. 5. Bleck, erhållet genom valsning af zink.

ZINKBLENDE, si'ngkblēnde, n. sing. Ett slags zinkmalm.

ZINKBLOMMA, f. 1. Ett hvitt, jordartadt mineral, bestående af zinkoxid, kolsyra och vatten.

ZINKGLAS, si'ngkglās, n. sing. Se *Zinkspat*.

ZINKHVITT, si'ngkvi'tt, n. sing. Ett slags hvit målarfärg, bestående af zinkoxid.

ZINKOXID, si'ngkxi'd, m. 3. Förening af zinkmetall med syre.

ZINKSPAT, si'ngkspāt, m. 3. Ett slags zinkmalm, sammansatt af zinkoxid, kolsyra och vatten.

ZINKVITRIOL, si'ngkvitriol, m. sing. En sort vitriol, som består af svafvelsyra och zinkoxid med kristallvatten. Kallas äfv. Hvit Vitriol och Kopparrök.

ZION, si'änn, nom. prop. n. (hebr.) 1) I det fornda Jerusalem ett berg, der Davids borg var belägen. — 2) (fig.) Den rättrogna kristna församlingen. *Z-s vaktare*, en Herrans tjänare.

ZIRA, se *Sira*.

ZIRCONIUM, sirrkonium, n. sing. Den metalliska radikalen i zirkonjord.

ZIRKON, sirrkon, m. 3. En ädelsten, bestående af zirkonjord och kiseljord.

ZIRKONJORD, sirrkonjörd, f. sing. (kem.) En egen jordart.

ZITTRA, se *Cittra*.

ZITTRA, si'ttra, f. 1. Benämning på tvenne af spanten på ett fartyg, ett på hvardera sidan, gående från bottenstocken uppåt.

ZOBEL, se *Sobel*.

ZODIAK, zodiak, m. 3. (grek.) Djurkretsen.

ZODIAKAL, ---äl, a. 2. Hörande till djurkretsen.

ZODIAKALLJUSET, ---åljūsätt, n. sing. def. En hvit, upptill i en spets utlöpende ljusstrimma, hvilken stundom, synnerligast vid dagfemningstiderna, kort före solens uppgång och kort efter

hennes nedgång, utbreder sig ifrån solen uppåt genom en del af djurkretsen.

ZON, sön, m. 3. (grek. *Zōnē*, bälte) 1) Ett af två parallelcirklar inneslutet bälte af jordytan. *Heta z-en*, på begge sidor om equatorn till vändkretsarna. *Norra och Södra Tempererade z-en*, en på hvardera halvklotet, emellan vändkretsarna och polcirkelarna. *Norra och Södra Kalla z-en*, emellan polcirkelarna. — 2) Luftstreck.

ZOOFYT, soöfy't, m. 3. (grek.) Se *Djurväxt*. [— phyt.]

ZOOFYTOLIT, soöfy'tolit, m. 3. (grek.) Stenvandlad djurväxt. [— phytolith.]

ZOOGRAF, soögraf, m. 3. (grek.) Djurbeskrifvare. [— graph.]

ZOOGRAFI, soögrafi, f. 3. (grek.) Djurbeskrifning. [— graphi.]

ZOOLATRI, soölatri, f. 3. (grek.) Djurdyrkan.

ZOOLIT, soölit, m. 3. (grek.) Förstenad del af ett djur. [— lith.]

ZOOLOG, soölag, m. 3. (grek.) En som är kunnig i zoologien; författare i denna vetenskap.

ZOOLOGI, soölagji, f. 3. (grek.) Naturbeskrifning om djuren.

ZOOLOGISK, soölagjisk, a. 2. Som angår zoologien.

ZOOTOMI, soöatmi, f. 3. (grek.) Se *Djur-anatomi*.

ZYMBEL, s'y'mbel, m. sing. Örtslägget *Serapias*.

Å.

Å, n. 2. 1) Sjelfljudande bokstav, den tjugonde-sjunde i alfabetet. Bibehåller alltid sitt egna ljud. — 2) Det ljud, som höres, då bokstafven å uttalas. — Man säger äfv. *å-ljud*.

Å, prep. Se *På*. Brukas mest i rättegångs- och embetsmannastil, äfven i sammansättningarna *Derå*, *Hvarå*, *Härå*. *Å daga*, *å färde*, *å nyo*, m. fl., se *Daga*, *Färd*, *Ny*, &c.

Å, brukas af några oriktigt för *Åh*.

Å, f. 2. Strömdrag, mindre än en ström, större än en bäck. (Ordspr.) *Gå öfver ån efter vatten*, långväga söka hvad på nära håll finnes. Se äfv. *Bäck*.

ÅBACKE, åbäck, m. 2. pl. — *backar*. Backe invid en å.

ÅBEROPA, åberopa, v. a. ell. **ÅBEROPA SIG**, v. r. 1. 1) Anföra såsom bevis, vittnesbörd, in-tyg; anföra till stöd för sitt påstående; anföra som ursäkt. *Å sin oskuld*, påstå sin o., vädja till sin o. *Å en lag*. Jag å-r mig hans skrift, hans yttrande i detta ämne. *Å sin okunnighet*. — 2) Hänvisa till. Jag å-r mitt sista bref. — Syn. Se *Anföra*.

ÅBEROPANDE, n. 4. Handlingen, då man åberopar något. *Under å. af mitt sista bref*, i det jag beropar mig på mitt &c.

ÅBO, åbó, m. 3. Den, som med nyttjande rätt innehafver annans hemman, hemmansdel eller lägenhet å landet. Brukas äfven stundom, ehuru

mindre rätt, för: sjelfägande bonde. *Å-erne i byn*. — *Åbo- och besittningsrätt*, rätt att såsom åbo innehafva och besitta hemman.

ÅBRINGA, v. a. 2. (böjes som *Bringa*) Ådraga, vålla, tillskynda. *Den kostnad, han åbragt mig*.

ÅBRODD, åbrådd, m. sing. En allmänt bekant, välluktande apoteksväxt. *Artemisia Abrotanum*.

ÅBRYN, åbryn, n. 3. eller

ÅBRÄDD, åbrådd, m. 2. Brädden, kanten af en å.

ÅBYGGNAD, m. 3. Samteliga hus och byggnader på en landegendom eller ett hemman. *Hemman med å. i godt stånd*.

ÅBÅKA SIG, se *Obåka sig*.

ÅBAKE, se *Obåke*.

ÅBÖRDA, se *Påbörda*.

ÅDA, f. 1. Se *Ejdergås*.

ÅDAGALÄGGA, v. a. 2. (böjes som *Lägga*)

1) Lägga i dagen, visa, bete, uppenbara. *Å mycken mandom*. *Å prof af en ovanlig lärdom*. *Å ett hedrande uppförande*. — 2) Bevisa, visa, öfvertyga om. *Han å-lade grundlösheten af denna beskyllning*. *Han å-lade med de ovedersägligaste skäl, att företaget var överkastligtbart*.

ÅDER, åd'r, f. pl. *ådror*. 1) Rör i en människo- eller djurkropp, hvarigenom vätskor löpa.